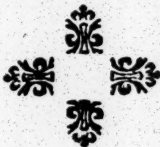
MAT. CORDERII COLLOQUIORUM SCHOLASTICORUM, Libri IV,

Diligenter recogniti.

Protrepticon,

Ad bene vivendi, rectéque loquendi studiosos.

Calvinus *didicit quo præceptore* Latinè
Grammaticéq; *loqui, Quantus hic autor erat!*
Hinc bene vivendi documenta aptéque loquendi,
O pueri, à teneris imbibite unguiculis.

CANTABRIGIÆ,
Ex Officina *Joann. Hayes*, celeberrimæ
Academiæ Typographi.
MDCXCIII.

MATURINI CORDERII in *Colloquiorum suorum* libros *PRÆFATIO.*

*A*Nnus agitur minimùm quinquagesimus, ex quo, susceptâ docendi pueros provinciâ, in hanc cogitationem totus incubui, quâ possem ratione efficere, ut pueri pietatem bonósq; mores cum humanarum literarum studiis conjungerent. Quamvis enim, cùm Parisiis primùm eo munere fungi cœpi, (cùm in aliis gymnasiis, tum in Rhemensi, S. Barbaræ, Lexoviensi, Marchiano, Navarræo) nondum mihi verum Evangelii lumen illuxisset; sed in profundis superstitionum tenebris demersus jacerem: discipulos tamen meos bona fide semper, non solùm ad humanitatis studia, sed etiam ad cultum divinum adhortabar; si tamen eo nomine appellare licet profanos illos falsæ Ecclesiæ ritus, quos ego penè ab incunabulis hauseram, & Deo acceptos esse mihi persuaseram. Me autem in illo instituto constanter perseverâsse, satìs idonei sunt testes libelli aliquot à me diversis temporibus editi; in quibus scribendis semper mihi consilium fuit ad utrumque horum simul pueros formare: idem testari possunt & mei discipuli è quorum ingenti numero cùm supersint ad hanc usque diem plerique celeberrimi Viri; unus tamen potissimùm in præsentia mihi occurrit, ex iis quos Parisiis docui, præstantissimus ille vir, Joannes Calvinus, quem honoris causâ nomino. Ex quo autem misertus Pater clementissimus mentem verâ sui Evangelii cognitione illustravit, multò etiam ardentiùs id propositum persequutus sum. Quod & Nivernensis Schola, & aliquantò post etiam Burdegalensis (ad quàm, Lutetiâ profugus propter Evangelicæ doctrinæ professionem, me contulerim) per triennium experta est, Sed cùm & plenior Evangelii cognitio deinde accessisset & liberior etiam, imò verò prorsus libera, mihi esset ejus professio; tum

verò voti mei compos, reddi vehementiori desiderio quàm unquam antea concupivi. Atque id testari hæc Schola Genevensis *jampridem potuit, in qua, relicta* Burdegalensi, *docui: potuit & Neocomensis, cujus per annos circiter septem fui Moderator, (de* Neocomo *autem in* Helveticorum *finibus sito loquor:) potuit &* Lausannensis *id testari, ubi Gymnasiarchæ partes annos totos duodecim, magnificentissimorum dominorum* Bernatum *auspicio, sustinui: potuerunt (inquam) unà cum* Genevensi *hæ quoque scholæ id testari: sed & nunc eadem mihi testis esse potest; cùm in eam me secundò Pater ille benignissimus senectutis meæ misertus, (quæ annum octogesimum quintum attigit) tanquam in portum tutissimum, post infinitos labores & multa pericula receperit. Ex quo tempore sæpissimè mecum cogitavi, quâ potissimùm re inservire illi possem, qui me per totam vitam tanta benignitate prosequutus esset, méque tot laboribus & periculis liberâsset. Cùm autem* Robertus Stephanus, *amicorum meorum intimus, (quo primùm doctore ad Evangelii cognitionem usus fueram) me, ut aliàs sæpe, ad scribendum aliquid pueris vehementer hortaretur, & adminicula quæcunque necessaria essent, polliceretur, atque adeò jam me benignissimè suis sumptibus aleret; animum ad eam rem appellere cœpi. Sed (prô dolor!* Robertus *ille meus haud multo post ex hac vita ad* Christum, *non sine maximo literarum detrimento, commigravit. Neque tamen ego incepto destiti, sed aliquot opuscula scribere sum aggressus, quibus me consulturum puerorum studiis sperabam, si quando mihi manum illis extremum imponere liceret. Verùm enimvero, ex quo tempore ad hanc docendi provinciam (Deo ita volente) sum revocatus, sic animum abjeci, ut vix sperare possem aliquid unquam edendi mihi datum iri spatium: propterea quòd (ut semper antea feceram) me ad satisfaciendum discipulis ità dederam, ut nè succisivas quidem horas mihi liberas relinquerem: & quamvis permulti sæpe mecum agerent, adeòque precibus efflagitarent, ut tandem aliquid ad puerorum utilitatem in lucem emitterem; nemo tamen persuadere poterat, ut mihi exirent è manibus, quæ judicio meo nondum satis probarentur. Anno tamen superiore, cùm docendi*

cendi adjutor ex animi sententia mihi dono Dei obtigisset, venit in mentem chartulas meas, præsertim vetustiores, diligentiùs excutere; inter quas occurrerunt hæc nostra Colloquia, *quæ jam ferè triennium (quasi sopita) in musæolo meo latuerant. Ea igitur, velut è somno excitata, cum in manus sumpsissem, placuit matutinis horis (id est, tempore mihi à docendi provinciâ vacuo) recognoscere, aliquot etiam augere colloquiis, & quantum res ipsa patiebatur, expolire. Peracta recognitione, visum est opusculum communicare cum quibusdam viris doctissimis, qui cùm meum in eo consilium probassent, dignúmque censuissent quòd pueri cùm* Grammaticæ rudimentis *haberent in manibus, ego, persuasus frequenti eorum hortatione, permisi ut in publicum ederetur. Sunt enim hæc nostra colloquia ejusmodi, quæ (nisi me fallit animus) bonæ indolis pueros magnopere juvare possint ad eas res consequendas, quas ego semper in votis habui, & in quibus ut pueri exercerentur, omni professionis meæ tempore potissimùm laboravi: hoc est, (ut supra dixi) ad pietatem & bonos mores cum literarum elegantia conjungendos. Equidem fateor aliis opus esse ad eam rem adjumentis, præterquam his, quæ puerilia sunt colloquia: sed tamen si pueri, diligenti Magistrorum exhortatione assiduè incitati, in his lectitandis sese oblectarint, futurum confido, ut non solùm puriùs & honestiùs sermones inter se conferre assuescant, sed à* pravis *etiam* colloquiis *abstinere, quibus (ut ait* Apostolus *ex* Menandro,) mores boni corrumpuntur. *Hîc etenim, præter linguæ* Latinæ *simplicem puritatem, multæ interjectæ sunt modò ad pietatem & Dei timorem admonitiones, modò præcepta salutaria de moribus, passim verò documenta sive exempla ad rectè vivendum accommodata: ut interim taceam, quot modis una & eadem opera excitari & acui possit puerorum ingenium, & ad prudentiam, & ad judicium comparandum; ubi scilicet alter alterum hortatur, admonet, arguit, liberéque reprehendit: porrò in his ipsis libellis sic induxi loquentes pueros, ut etiam obiter, & quasi aliud agens, parentes, pædagogos, præceptores quoque minùs diligentes, de suo quemque in tractandis puerilibus ingeniis, officio compluribus*

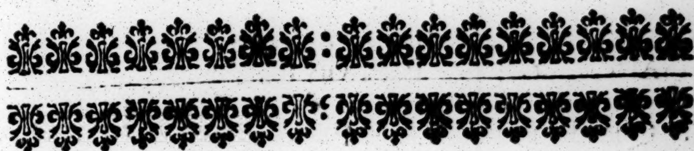
ribus in locis commenefaciam. Sed de Colloquiorum *usu atque utilitate hactenus. Reliquum est, ut illa pueri, in quorum usum conscripta sunt, eo quo scripsimus animo complectantur & legant; iisque, quamdiu opus erit fruantur. Quòd si quid fructûs ex eorum lectione se percepisse intellexerint, ei gratias agant immortales, qui nobis ad ea scribenda & animum & facultatem suppeditavit. Intereà quoque meminerint, preces ad ipsum Deum sæpe & ex animo pro hujus civitatis amplissimo Senatu & prudentissimis Magistratibus fundere: sub quorum felici administratione, Deo suâ gratiâ providente, tranquillam vitam agimus, studiáque nostra in ipsius gloriam feliciter prosequimur.*

DATUM GENEVÆ, *VIII.*
Idûs Februar.

Anno Christianæ *Redemptionis*
MDLXIII.

Ætatis autem nostræ
LXXXV.

MATU-

MATURINI CORDERII *Colloquiorum Scholasticorum* libri quatuor, ad pueros in quotidiano tempore paulatim exercendos.

LIBER I.

COLLOQ. I.

Bernardus, Claudius.

SAlve, *Claudi*. C. Tu quoque salvus sis, *Bernarde*. B. Ludamus paulisper. C. Quid ais, ineptule? Vix scholam ingressus es, & jam de ludo loqueris? B. Nè irascaris, quæso. C. Non irascor. B. Quid ergò sic exclamas? C. Accuso tuam stultitiam. B. Non licet igitur ludere? C. Imò licet; at cùm tempus est. B. Vah! tu nimiùm sapis. C Utinam tantùm saperem satìs: sed mitte me, quæso, ut repetam quæ mox reddenda erunt præceptori. B. Æquum dicis: volo ego quoque tecum repetere, si tibi placet. C. Eho! quid hoc est? quid sibi vult ista tam subita mutatio? nonne tu modò loquebaris de lusu? B. Loquebar quidem; sed non serió. C. Cur simulabas? B Ut paucis tecum fabularer. C. Quid illud prodest? B. Etiam rogas? nunquam audivisti ex præceptore? C. Nunc mihi non occurrit: quid, inquam, prodest confabulari? B. Ad nos in *Latina* lingua exercendos. C. Profectò rectè putas, & ego te nunc magìs amo. B. Habeo tibi gratiam: agè repetamus prælectionem; nam brevi præceptor aderit.

COLL. 2.

Stephanus, Præceptor.

SAlve, præceptor. P. Salvus sis, mi *Stephane.* Unde venis tam multò mané? S. E cubiculo nostro. P. Quando surrexisti? S. Paulò ante sextam, præceptor. P. Quid ais? S. Sic est, ut dico. P. Tu nimis es matutinus; quis expergefecit? S. Frater meus. P. An precatus es Deum? S. Cùm primùm frater me pexuit, precatus sum. P. Quomodo? S. Flexis genibus & conjunctis manibus. Dixi *precationem Dominicam* cum gratiarum actione. P. Quâ linguâ? S. *Anglicà.* P. O factum bene! quis te misit ad me? S. Nemo. P. Quid ergó? S. Ultro veni. P. Mi animule, quàm pulchrum est sapere! Nonne est jentandi tempus? S. Nondum esurio. P. Quid vis igitur? S. Volo reddere nomina quotidiana, si tibi placet audire me. P. Quidni placeret? tenes igitur memoriâ? S. Teneo, gratias Deo. P. Agé; pronuntia. S. Sed mihi soles præire *Anglicè*; & ego *Latinè* respondeo. P. Bene mones; penè illud oblitus eram: responde igitur. L. Expecto ut proponas.

P. *The head.* S. Caput. P. *The top of the head.* S. Vertex.
P. *The fore-part.* S. Sinciput.
P. *The hind-r-part.* S. Occiput.
P. Nunc responde -nglicè.
P. Caput. S. *The head.*
P. Vertex. *The top of the head.*
P. Sinciput. S. *The fore-part.*
P. Occiput. S. *The hinder-part.*
P. Quid si nunc solus dicas omnia? S. Facilè dicam.
P. Ego verò te libenter audiam.
S. Caput, *The head.*
Vertex, *The top of the head.*
Sinciput, *The fore part.*
Occiput, *The hinder-part.*

Nonne bene dixi, præceptor? P. Quàm optimé. S. Laudetur Dominus Deus P. O pulchrum verbum! Ito nunc petitum ab ancilla jentaculum. S. Malim abs te acci-

accipere, præceptor, si tibi non est molestum. P. O quàm te amo de isto verbo! agè, sequere me: dabo tibi aliquid boni, quia tuum rectè fecisti officium. Quid est hoc? S. Panis candidus, *White bread*. P. Quid hæc sunt? S. Ficus aridæ, *Dry figs*. P. Numera. S. una, duæ, tres, quatuor, quinque, sex. P. O lepidum capitulum! Jenta nunc otiose.

COLL. 3.

A. B.

VIS jentare mecum? B. Non habeo jentaculum. A. Quid? non attulisti? B. Ego domo jentaveram. A. Itáne semper facis? B. Minimé; sed quia bene manè surrexeram sic matri placuit me tractare. A. Prosit tibi: ego igitur solus jentabo. B. Et interim studebo.

COLL. 4.

Magister, Discipulus

ESne paratus ad reddendum studii tui rationem? D. Paratus, ut mihi videor. M. Redde igitur, & esto præsenti animo. D. Hoc matutino tempore primùm pronuntiavimus carmen ex *Catone*: deinde ejus interpretationem *Latinè* & *Anglicè* reddidimus: postremò bini tractavimus singulas partes orationis, cum attributis & significatione. M. Recténe fecisti officium tuum? D. Puto me satisfecisse præceptori magna ex parte. M. Vide nè mentiaris: nam ego illum percontabor. D. Ut voles, præceptor; nihil hac in re metuo. M. Agè pergamus. Meridie quid habetis reddere? D. Habemus declinare verbum *Possum*, *Latinè* & *Anglicè*. M. Nihil præterea? D. Nihil. M. Ego te illud aliàs docui: nonne tenes memoriâ? D. Non ausim affirmare, donec tentavero. M. Declina in primas personas: cætera tibi erunt facillima. D. *Indicativus* Possum, *I can*; poteram, *I was able*; potui, *I have been able*; potueram, *I had been able*; potero, *I shall be able*.

Imperativus deest.

Opta-

Optativus. Utinam possim, *God grant I can*; utinam possem, *would to God I could*; utinam potueram, *God grant I have been able*; utinam potuissem, *would to God I had been able.*

Subjunctivus, Ut possim, *that I may*; ut possem, *that I might*; quamvìs potuerim, *although I have been able*; quamvìs potuissem, *although I had been able*; cùm potuero, *when I shall be able.* M. Declina totum *Infinitivum.*

D. Infinitivi modi præsens & præteritum-imperfectum, Posse, *To may or can*; præteritum-perfectum & plusquam-perfectum, Potuisse, *To have or had been able*; Cætera desunt. M. Cur hoc verbum *Possum* caret futuro infinito? cur item participio in *rus*? D. Quia non habet supinum. M. Quid tum? D. Illæ enim voces a supino formari solent. M. Da exemplum in aliquo verbo integro. D. Ut à supino *Lectu* fit *Lecturus*, & à *Lecturus* fit *Lecturum esse.* M. Rectè sané. Sed cur prætermisisti participii præsens à verbo *Possum*, cùm sit in usu *Potens potentis*? D Quia (ut sæpe nos docuisti) *Potens* non est participium, licèt à *Possum* veniat. M. Quid ergò est? D. Nomen adjectivum. M. Probè meministi: utinam sic pergas semper! D. Spero indies meliora per Dei gratiam. M. Ego quoque idem tecum spero. Nunc restat, ut dicas Præteritum cum prole. *Potui, potueram, potuerim, potuero, potuissem, potuisse.* M. Dic terminationes. D. *I, ram, rim, ro, sem, se.* M. Dic significationes. D. Possum, *I am able*; posse, *to be able.* M. Hæc hactenus: ecce! ecce! vocamur ad prandium.

OLL. 5.

C. D.

QUando vis prandere? D. Ego jam prandi. C. Quotâ horâ? D. Sesquioctava. C Tam manè igitur prandetis? D. Sic ferè solemus in æstate: Vos autem? C. Non prandemus ante sesquidecimam: interdum ab undecima. D. Papæ! cur non citiús? C. Expectandus est pater,

dum è curia redierit. D. Tu igitur non potes adesse aulæ in cantione *Psalmorum*. C. Raró admodum interdum. D. Quomodo excusaris? C. Exemptus sum illo munere. D. Quis te exemit? C. Didascalus, patris mei monitu. D. Ergóne omnes Senatorum filii habent hujusmodi privilegium? C. Habent, modò patres jubeant. D. Nonne mater posset dare tibi prandium ante reditum patris è Senatu? C. Posset quidem, sed pater vult à me expectari. D. Quamobrem? C. Quia sic illi placet. D. Nunc mihi tacendum est: os enim mihi occlusisti. C. Cur tu es tam curiosus percontator? D. Puer sum; & *pueri semper cupiunt aliquod scire novi*. C. Fateor: sed *est modus in rebus*, ut præceptor nos sæpe docet. D. Ergò discedamus, ut te pransum conferas. C. Ignosce, quæso, si qua in re te offenderim, D. Ego abs te idem peto: ego, inquam, potiùs, qui te offendere potui loquacitate meâ; sed interim nihil mali cogitans.

COLL. 6.

F. G.

UBI hodie cibum cepisti? G. Apud hospitem meum. F. Quânti prandisti? G. Sex quadrantibus. F. Quid cœna, quanti constitit? C. Tantidem. Tu verò quanti aleris quotidie? F. Pluris quàm tu. G. Quanti igitur? F. Quatuor assibus.

COLL. 7.

Choletus, Colloguerius.

UNde redis? Co. Forís. Ch. Cur prodîeras? Co. Ut irem domum. Ch Quid eó? Co. Petitum libros meos. Ch. Eho! cur non attuleras? Co. Oblitus eram. Ch. Siccine soles jentaculum aut merendam oblivisci? Co. Rarissimé. Ch. Profectò magna fuit negligentia. Co. Imò maxima; sed quid agas? pueri sumus. Ch. Quid si præceptor tuum factum sciret? Co. Fortasse pœnas darem. Ch. Aín' tu *fortasse*? proculdubio vapulares. Non te pudet sine libris in Scholam venire? Co. Non solùm

lùm pudet, ſed piget etiam ; veruntamen nè me accuſes, obſecro. Ch. Nihil minùs cogito ; ſed non poſſum diſſimulare, quin ego te reprehendam. Co. Iſtud (credo equidem) amicè facis : itáque boni conſulo. Ch. Id ſatis eſt mihi : eamus intro in auditorium. Co. Tempus eſt : jam decuriones exigunt ſcripturæ rationem.

COLL. 8.

Puer, Pædagogus.

PRæceptor, licétne pauca ? Pæ. Loquere audacter. Pu. Ego & condiſcipuli mei hoc ferè toto triduo libris affixi ſumus, licétne pauliſper animum ludo relaxare? Pæ. Dic igitur aliquam ſententiam.

Pu. *Interpone tuis interdum gaudia curis,*
Ut poſſis animo quemvis ſufferre laborem.

Pæ. Dic etiam verſus *Anglicos*, ſi memoriâ tenes.

Pu. *Mirth with thy labour ſometimes put in ure,*
That better thou thy labour mayſt endure.

Pæ. Quàm rectè dixiſti omnia ! Pu. Eſt Deo gratia. Pæ. Addendum poſthac erit aliquid. Pu. Quidnam, præceptor ? Pæ. Qui dedit mihi ingenium & mentem bonam. Pu. Sed quis me illa docebit verba ? Pæ. Ea ſcribam tibi in commentariolo tuo, ut ediſcas. Sed dic mihi, quæſo, Quis te docuit iſtam orationem, quam pronunciâſti ? Pu. *Campanus* herì dederat mihi ſcriptam, & ego memoriæ mandavi. Pæ. Profectò ego te amo, mi *Daniel*, ob iſtam diligentiam. Pu. Ago tibi gratias, præceptor. Permittíſne igitur ut ludamus ? Pæ Sané. Abi, renuncia condiſcipulis tuis. Pu. Faciam. Pæ. Quid dices illis ? Pu. Id, quod me docuiſti aliquando. Pæ. Sed volo priùs ex te audire. Pu. *Gaudete pueri ; en ! affero vobis jucundum nunciam : Ego vobis impetravi ludendi poteſtatem.* Pæ. Euge probè meminiſti. Ito nunc jam.

COLL. 9.

Conradus, Daniel.

REpetamus nomina quotidiana, ut certiùs reddamus ea præceptori. D. Bene mones ; præito mihi, heſterna.

na. Dic *Latinè*, *An eye*. D. Oculus.
C. *The right eye*. D. Oculus dexter.
C. *The left eye*. D. Oculus ſiniſter.
C. *Both the eyes*. D. Ambo oculi. C. Probè tenes.
D. Nunc audi an rectè ſolus dicam. C. Agè, audio.
D. *An eye*. C. Debes enumerare in digitis, ut docet præceptor.
D. Quid prodeſt iſtud? C. Ad memoriam juvandam.
D. Quid hoc ſibi vult? C. Non audiviſti multoties? D. Ego ſum oblivioſus: quid agerem?
C. Eſto diligentior ad ea retinenda quæ perceperis.
D. Quòd me fideliter mones, pergratum facis.
C. Agè, ad rem redi.
D. *An eye*, Oculus. *The right eye*, Oculus dexter.
The left eye, Oculus ſiniſter.
Both the eyes, Ambo oculi. C. Quàm rectè omnia dixiſti!
D. Repetamus etiam hodierna. C. Placet: at tu viciſſim præito mihi.
D. *A hand*. C. Manus.
D. *The right hand*. C. Manus dextra.
D. *The left hand*. C. Manus ſiniſtra.
D. *Both the hands*. C. Ambæ manus. D. Reſtat, ut ſolus dicas.
C. *A hand*, Manus.
The right hand, Manus dextra.
The left hand, Manus ſiniſtra.
Both the hands, Ambæ manus. D. O ſi tam benè diceremus coram præceptore! C. Quid obſtat? D. Quia timemus. C. Et tamen errata noſtra ſatìs humaniter corrigit. D. Neſcio quid hoc ſibi velit: Ego ſemper ſum timidus in principio. C. Iſtud eſt quodammodo naturale omnibus, ut audivimus ex præceptore. D. Nunc repetendum eſſet *Latinè* & *Anglicè*; ſed præceptorem venientem video. C. Ingrediamur.

COL

COLL. 10.

A. B.

DIC *Latinè*, *Let us say our lesson together.* B. Repetamus unà prælectionem. A. Hæc oratio quot habet partes ? B. Tres. A. Discerne singulas nominatim. B. *Repetamus* est verbum : *Una* adverbium : *Prælectionem*, nomen. A. Declara paulò planiús. B. Tu igiur præito mihi, ut solet præceptor. A. *Repetamus.* B. *Repeto, repetis, repetere,* conjugationis tertiæ, sicut *Lego, legis, legere.* Præteritum, *repetivi* : Supinum, *repetitum* : Participia, *repetens*, & *repetiturus.* A. *Unà* B. Non declinatur, quia est adverbium hoc in loco; Anglicè, *Together.* A. *Prælectionem.* B. *Prælectio, prælectionis*, f. g. *The lesson, or lecture.*

COLL. 11.

A. B.

EAmus unà repetitum. B. Quid ego repeterem ? Nonne satis est, quòd solus repetiverim ? A. Si tantum semel aut bis repetieris, id parùm est ad ediscendum. B. Imo circiter decies repetivi. A. Id quidem sufficit. B. Quid igitur vis ampliús ? A. Si vis certissimè reddere coram præceptore, opus est cum aliquo repetivisse. B. Illud ego nesciebam : sed tibi libenter assentior. A. Faciamus ergò quod ego te monebam. B. Equidem non recuso : incipe.

COLL. 12.

Gentilis, Isaacus.

TEnésne memoriâ prælectionem ? I. Propemodum. G. Visne repetamus uná ? I. Maximè velim. G. Incipe igitur. I. Faciam libenter : sed tu attentè audi, ut me corrigas, si quid erravero. G. Agedum. *Fac sumptum properè.* G. Errâsti : incipiendum fuit ab hesterna. I. Bene mones : nunc incipiamus ; *Iratus de re incerta contendere noli : Impedit ira.* G. Peccas accentu *ira.* I. *Impedit animum ira ne.* G. Distingue post animum. I. *Impedit*

dit ira animum, nè possit cernere Verum. Fac sumptum pr ppe-re, cùm res desiderat ipsa : Dandum ctenim. G. Iterum peccas accentu : Repete. I. *Dandum enim est aliquid, cùm tempus postulat, aut res.* G. Vidésne te erravisse quater ? I. Video. G. Et observâsti locos ? I. Observavi. C. Sic tibi faciliùs cavebis. I. Me miserum ! putabam me rectè tenere. G. Sic mihi quoque solet accidere, quoties memoria non est bene confirmata I. Felix qui memoriam bonam habet. G. Magnum Dei beneficium. Sed tempus abit ; audi nunc me. I. Audio, pronuntia. G. *Iratus de re incerta contendere noli.* I. Hem ! præceptor adest, tace, ut illum salutemus.

COLL. 13.

Clemens, Felix.

NIhílne est, quod reddamus hodie præceptori ? F. Nihil, nisi de *Grammaticæ rudimentis.* C. Quidnam ? F. Inspice librum tuum, invenies notas in quinque lectiones, quas præceptor nobis præscripsit. C. Quando istud fuit ? F. Die *Veneris*, horâ quartâ. C. At ego tunc non interfui. F. Ergo plagas meruisti. C. Siccíne judicas, severe judex ? occupatus eram domi, nec abíeram injussu præceptoris. F. Esto ; sed tamen debuisti postridie quærere quid p[illegible] actum est. C. Meam culpam confiteor : sed cedò librum tuum, quæso, ut videam quid nobis reddendum sit. F. Accipe, & eadem operâ signato quæ à præceptore nobis præscripta sunt. C. Faciam diligenter : neque posthac (ut spero) me accusabis negligentiæ.

COLL. 14.

Comes, Oliverius.

QUid actum est in auditorio horâ tertiâ ? O. Tractatæ sunt orationis partes ex prælectione. C. Nihílne ampliùs ? O. Dixissem, nisi me interpellasses. C. Erravi ; perge. O. Posteà dictavit præceptor argumentum *Angelicum* hodie vertendum. C. Quando reddendum ? O. Cras meridie. C. Jámne vertisti ? O. Utcunque. C. Dicta

mi hi

mihi, Quæso, vernaculum. G. Accipe, festina; nam habeo aliquid scribere,

COLL. 15.

Sylvius, Gervasius.

QUid agis? G. Repeto mecum. S. Quid repetis? G. Præscriptum hodiernum præceptoris. S. Tenésne memoriâ? G. Sic opinor. S. Repetamus uná: sic uterque nostrûm rectiùs pronunciabit coram præceptore. G. Tu igitur incipe, qui me provocâsti. S. Agè, attentus esto. nè me sinas aberrare. G. Sum promptior ad audiendum, quàm tu ad pronuntiandum.

COLL. 16.

Aporatus, Cortinus.

VIsne mecum repetere prælectionem? C. Volo. A. Tenésne? C. Non satìs rectè fortasse. A. Age, faciamus periculum. C. Quid igitur expectamus? A. Ubi voles, incipe. C. Atqui tuum est potiùs incipere. A. Quid itá? C. Quia me invitâsti. A. Æquum dicis; attende igitur. C. Istic sum.

COLL. 17.

Crispus, Sandrotus.

JAmne tenes quæ reddenda sunt horâ tertiâ? S. Teneo. C. Ego quoque. S. Ergò confabulemur paulisper. C. Sed si intervenerit observator, putabit nos garrire. S. Quid times, ubi nihil timendum est? Si venerit, non deprehendet nos in otio, aut in re mala. Audiat, si velit, nostrum colloquium. C. Optimè loqueris: secedamus aliquò in angulum, nè quis nos impediat.

COLL. 18.

Trimundus, Messor.

NON decet hîc otiari, aut garrire; dum præceptor expéctatur. M. Quid ais? Non decet? Imò verò non licet, nisi volumus vapulare. T. Tu igitur, audi me, dum prælectionem pronuntio: ego deinde te audiam. M. Age, pronuntia.

COLL.

COLL. 19.

E. F.

CUR non ſcribis? F. Jam ſcripſi meam paginam: tu veró? E. Eo ſcriptum in area. F. Quid ita? E. Quia ſerenum eſt cœlum. F. Feſtino, tempus abit: & mox exigetur ratio.

COLL. 20.

Titus, Valerius.

CUR non ſcribis? V. Quia non libet. T. Atqui præceptor juſſerat. V. Scio: ſed eſt mihi aliquid legendú priús; præterea nil habeo, quod nunc ſcribam. T. O ſi velles mihi ſcribere! V. Quidnam? T. Habeo deſcribenda dictata præceptoris. V. Quæ dictata? T. In *Ciceronis Epiſtolas*. V. Libenter deſcribam tibi: ſed expecta feriatum diem proximum. T. Expectabo igitur: ſed nè fallas, quæſo. V. Nec ſciens, nec volens fallam.

COLL. 21.

Damon, Audax.

VIſne mihi deſcribere prælectionem? A. Cur non habes? D. Quia heſterno die fui occupatus. A. Accipe librum meum, & deſcribe. D. Non ignoras me lentiùs ſcribere: & tu citiùs totum deſcripſeris, quam ego quatuor aut quinque verſiculos. A. Quære tibi alium ſcriptorem; nunc ego tibi non poſſum dare operam. D. Cur non? A. Eſt mihi aliud negotium, idémque perneceſſarium. D. Nolo te urgere, nec poſſum quidem: ſed ſaltem commoda tuum codicem. A. Accipe; utere ut libet, modò nè abutare. D. Nihil eſt, quod hîc verearis.

COLL. 22.

Auguſtinus, Obſervator domeſticus.

LIcétne ire cubitum, condiſcipule? O. Cur ante horam? A. Quia tertiâ eſt mihi ſurgendum. O. Quamobrem? A. Scribendi causâ. O. Quid habes ſcribere? A. Literas ad patrem. O. Cur non petis à præceptore veniam? A. Bene mones, éſtne in muſæolo? O. Puto eſſe: viſe.

COLL. 23.

Pædagogus, Puer.

UNde venis? Pu. Venio inferné. P. Quod erat tibi negotium infrá? Pu. Iveram redditum urinam. P. Sede nunc ad mensam, & mane in cubiculo donec rediero. Pu. Quid agam interea? P. Edisce prælectionem in diem crastinum; ut eam mihi reddas ante cœnam. Pu. Jam edidici, præceptor. P. Lude igitur. Pu. Sed nullos habeo collusores. Satis multos invenies in hac vicinia, ex tuis etiam condiscipulis. Pu. Nihil id curo nunc: malim (si tibi placet) ediscere de *Catechismo*, in diem *Dominicum*. P. Ut libet. Pu. Si quis te quæret, quid illi dicam? P. Dic me prodiisse, sed mox reversurum.

COLL. 24.

Pædagogus, Abrahamus, Puer.

HEus! *Abrahame*. A. Hem! præceptor. P. Pone libros; jam satis toto die studuisti: para te, ut eamus ambulatum. A. Nonne à cœna præstaret? P. Salubrior est ante cibum exercitatio corporis. A. Memini ex te audire. P. Narra *Socratis* dictum in eam sententiam. A. *Cùm Socrates usque ad vesperam contentiùs ambularet, interrogatus quare id faceret, respondit, Se, quò meliùs cœnaret, obsonare famem ambulando*. P. Probè meministi: quis auctor? A. *Cicero:* sed quò prodibimus, præceptor? P. Extra urbem. A. Mutabóne calceos? P. Muta, nè illos novos pulvere conspergas: sume etiam umbellam, nè solis ardor infuscet tibi faciem. A. Jam paratus adsum. P. Nunc sanè prodeamus. A. Vocabóne ex vicinia unum aut alterum comitem; P. Rectè admones? sic enim jucundior erit deambulatio: nam per viam sermones inter vos conferetis, & in umbra colludetis alicubi. A. Sic etiam excitabitur cibi appetentia. P. Ego lento gradu præcedam; ubi nactus eris comites, vos me per *portam Ripariam* sequimini A. Nos igitur illîc expectabis? P. Certó. A. Quid si nullos invenero? P. Nihilominus sequere me: audistíne? A. Audivi præceptor.

COLL.

COLL. 25.

Herſenius, Gimardus.

A Quo emiſti iſtam chartam? G. A *Fatino.* H. Eſtne bona? G. Melior quàm iſta tua, ut opinor. H. Nihil miror. G. Cur iſtud dicis? H. Quia fortaſſe carior. G. Neſcio. H. Quanti emiſti ſcapum? G. Solido & ſemiſſe; tu verò quanti? H. Solido, & pluris. G. Quanti igitur? A. Quinque quadrantibus. G. Non male profectò emiſti. H. Quinetiam mercator dedit mihi auctarium. G. Quod-nam quæſo? H. Schedam chartæ bibulæ. G. O me imprudentem, qui oblitus ſum petere! H. Ego nè petivi quidem, ſed ultrò ille dedit. *Et hoc* inquit, *addo tibi, ut me reviſas.* G. Sic ſolent emptores allicere. H. Nec mirum: ſuum quiſque commodum quærit. G. Sed quid agimus, hodierni penſi immemores? H. Exiguum eſt: ſatis temporis nobis reſtat.

COLL. 26.

Ancellus, Fontanus.

MEminiſtín' me tibi nuper dediſſe chartam mutuò? F. Quidni meminerim! non adeò ſum obliviosſus. A. Quot erant ſchedæ? F. Quatuor. A. Cur non reddidiſti? F. Expectavi dum haberem codicem. A. Habuiſtíne tandem? F. Tantùm hodie. A. Unde nactus es? F. Petivi à præceptore. A. Ubi? F. In bibliotheca ejus. A. Quid ille? dedítne libenter? F. Miſit me ad hypodidaſcalum, qui ſtatim dedit codicem. A. Non antè in ſuum codicem retulit? F. Nihil dare ſolet, quin priùs inſcribat. A. Audivi ex patre id eſſe viri prudentis. F. Præſertim, ſi reddenda eſt ratio. A. Sed quibus indiciis dare tibi auſus eſt? F. Oſtendi illi manu meâ ſcriptum in libello meo: ſic enim, ut ſcis, facere ſolemus. A. Reddes ergò mihi mutuum? F. A prandio ſtatim, nè dubites.

COLL. 27.

Francus, Marcus.

PEnnæ iſtæ, quas circumfers, ſúntne venales? M. Etiam; ſi ſe emptor obtulerit. F. Oſtende: vah, quàm ſunt

molles! M. Tales deciderunt ex alis nostrorum anserum: sed tenta diligenter; sunt aliæ aliis firmiores. F. Satis video quales sint; quot vis dare pro quadrante? M. Tantùm sex. F. Quid ais? sex? mallem emere à mercatoribus, qui *Lutetiâ* & *Lugduno* huc adferunt. M. Quasi nesciam quanti vendantur. Audivi ex fratre, qui dat operam scribæ hujus civitatis, se emisse *Lutetiæ* singulis assibus. F. Aliter *Lutetiæ*, aliter *Genevæ* vivitur: sed non opus est tot verbis, vis dare duodecim? M. Hui, duodecim! quasi ego furatus sim! F. Istud non dico; sed vide num tibi placet conditio. M. Vis uno verbo dicam? F. Dic, quæso, satis jam garritum est. M. Dabo tibi novem, modò promiscuè de mea manu accipias. F. Nugas agis; ego sine delectu nollem accipere quindecim. Vale: alibi inveniam satis. M. Per me licet: heus! heus! redi. F. Cur me revocas? M. Accipe si vis, octo; nec à me plures expecta. F. Cedò totum fasciculū, ut deligam arbitratu meo. M. Tene; delige ut voles. F. Vide nunc, &, si libet, numera. M. Sunt viginti quatuor: constat numerus. Sed miror te nullas accepisse ex ala extrema: sunt enim firmiores. F. Scio; sed habent caulem breviorem. Accipe pretium. M. Bene vertat Deus utrique nostrûm. F. Idem tecum opto, atque precor. Sed quando afferes meliores pennas? M. Nescio an meliores possim, sed ut spero brevì plures afferam, cùm ad vos domum proficiscar. F. Súntne vobis multi anseres? M. Triginta & ampliús. F. Papæ! quantus grex anserum! ubi pascuntur? M. Scies aliàs, non licet mihi diutiùs hìc morari. Vale *France*. F. Cura ut valeas, *Marce*.

COLL. 28.

Othomanus, Philobertus.

VIsne mihi dare unicam pennam? P. Non sic dantur mihi! O. Hem! rem tantillam mihi negas? quid, si magnum quid rogarem? P. Fortasse repulsam ferres. O. Credo equidem: agè, non peto dono. saltem commodabis? P. Non recuso, modò nè abutare. O. Non abutar. P. Cave nè hinc pedem moveas. N. Nusquam moveo.

COLL.

COLL. 29.

Mercator, Bertrandus.

ACuiſtine pennam meam? B. Jamdudum. M. Quâ formâ ſcripturæ? B. Mediocri. M. Maluiſſem ad minutas literas. B. Debuiſti prædicere. M. Oblitus eram. B. Parùm refert; mucronem facilè mutabo: I petitum. M. Sed ubi reliquiſti? B. Super menſam hypocauſti. M. In qua parte? B. Ubi ſtudere ſoleo.

COLL. 30.

Pictonus, Joſhua.

HAbésne duas aut tres pennas? J. Sunt mihi tantùm duæ. P. Da mihi unam commodató. J. Non faciam. P. Cur non? J. Nè abutaris. B Memineris; fortaſſe aliquando me fruſtrà rogabis aliquid. J. Atqui jubet *Christus* malum bono compenſandum. P. Nondum iſtud didici. J. Tamen diſcas oportet, ſi cupis eſſe *Christi* diſcipulus. P. Quid cupio magis? J. Diſce igitur magiſtrum imitari. P. Diſcam progreſſu temporis. J. Præſtaret nunc incipere, dum per tempus licet. P. Nimis urges: nondum complevi annum octavum, ut ait mater. J. Semper eſt bene agendi tempus; ſed interim nè mihi, quæſo, ſuccenſeas: jocabar enim ut te ad colloquendum invitarem tantiſper, dum ſumus otioſi. Ecce tibi penna, eaque non omnino peſſima. P. Reddam tibi ſtatim, cùm aliquid deſcripſero. J. Nolo mihi reddas. P. Quid igitur faciam? J. Quicquid voles: à me enim tibi dono datur. P. Gratiam habeo maximam.

COLL. 31.

Henricus, Gualtherius.

UNde redis tam anhelus? G. A foro. H. Quid illinc affers? G. Scalpellum. H. Quanti emiſti? G. Duobus aſſibus. H. Eſtne bonum? G. Eſt à *Germania*, ut dixit mercator: vide notam. H. Ego minimè novi: ſed non ſatìs prudenter facis, qui fidas cuilibet mercatori. G. Quid facerem? H. Debuiſti aliquem peritum adhibere, qui tibi opti-

optimum deligeret. G. Hic erravi fateor: sed hoc me consolatur, quod mercator habetur vir bonus, utpote professionis Evangelicæ. H. Quasi nulli sint fallaces ejusmodi. G. Puto esse plurimos. Sed hæc omittamus; quin potiùs experiamur ipsum scalpellum. H. Experientia docebit nos. G. Accipe & tenta obsecro. Non enim probavi, nisi levissimè, ídque inter emendum. H. Papæ! quis te docuit tam prudenter eligere? G. Rogas? non meministi præceptorem nobis dicere tam sæpe, Deum esse solum, qui bona doceat? H. Profectò hic optimè te docuit. G. Ago illi ex animo gratias: & precor, ut me semper doceat parere suæ voluntati. H. Ego quoque idem precor; nec solùm nobis, sed etiam piis omnibus. G. Facis ut pium decet puerum. Sed éstne tempus, ut conferamus nos in auditorium? H. Sic est; Sume libros, & eamus una.

COLL. 32.

Michael, Renatus.

HAbésne scalpellum? R. Habeo. M. Oro te, commoda mihi parumper. R. Quando reddes? M. Cùm primùm duas pennas exacuero. R. Accipe; sed eà lege, ut integrum reddas. M. Eâ conditione acceptum intelligo, etiamsi nihil addidisses. R. *Intelligenti* (ut vulgò dicitur) *pauca sufficiunt.*

COLL. 33.

Sordetes, Manasses.

EMistíne scalpellum, ut nuper volebas? M. Non emi. S. Quid obstitit? dixeras enim mihi empturum te hodie. M. Dixeram quidem; sed mihi postea in mentem venit, præstare ut expectem mercatum proximè futurum in hac ipsa urbe. S. Quid facies lucri? M. Et minoris emtum, & melioris notæ: nempe ex *Germaniæ* officinis. S. Quis tibi istud consilium dedit? M. *Hieronymus* noster. S. Bene fecit. Debemus enim amicis bonum consilium semper dare. M. Tantúmne igitur amicis? S. Imò & inimicis, fateor: quia sic jubet *Christus* præceptor noster optimus.

mus. M. Utinam doctrinam ejus bene infixam memoriæ conservemus, eámque perpetuò sequamur ! S. Faxit ille Spiritus bonus, cujus unius instinctu animi nostri ad bene agendum accenduntur. M. Bene precaris.

COLL. 34.

Campanus, Languinus.

HAbésne multos libros! L. Non admodum. C. Sed quos habes ? L. *Rudimenta Grammaticæ*, *Colloquia Scholastica*, *Terentium*, *Epistolas Ciceronis* cum *Gallica* interpretatione, *Catonem*, *Dictionarium*, *Testamentum Anglicum*, *Psalmos cum Catechismo*, præterea librum chartaceum ad scribendum dictata præceptoris. Tu verò quos habes ? C. Omnes habeo quos enumerâsti, præter *Catonem*, *Teréntium*, & *Ciceronis Epistolas*. Cur enim libros haberem, qui non præleguntur in classe nostra ? L. At ego, dum sumus otiosi, lego interdum illos ; ut semper aliquid addiscam novi, præsertim in lingua *Latina*, & honestis moribus. C. Prudenter facis, mi *Languine*. O me miserum, qui nunquam didici quid sit studiosum esse ! L. Disce igitur. *Præstat* enim *serò quàm nunquam discere*.

COLL. 35.

Simeon, Haggæus.

COmmoda mihi *Virgilium* tuum in duos dies, si nullo incommodo tuo id fieri potest. H. Profecto non possum. S. Cur non ? H. Quia *Gerardus*, qui his diebus à me commodatò acceperat, pignori apposuit. S. Aín tu ? pignori ? H. Sic est, ut dico. S. Quanti oppignoravit ? H. Tribus (ut ait) assibus. S. O hominem ingratum ! H. Tantúmne ingratum ? S. Imò verò & ingratum & malum. Sed nunquid ille rem tuam oppignorare potuit, te inconsulto ? H. Potuit, ut factum vides. S. Non tamen debuit. H. Rem acu tegisti : sed quid facerem ? S. Rogas ? defer eum ad præceptorem. H. Malo istam pati injuriam, quàm committere, ut miser vapulet. S. Bene facis, dummodo tuum reddat. H. Reddet, spero. S. Unde redderet ? Ait se brevi accepturum à patre pecuniam. S. Quid si te fallit ? A. Fieri potest : sed tamen aliquot dies expectabo quid

poſtea ſit futurum; deinde conſilium capiam. S.*Conſilio recto nihil eſt tutius*. H. Meminiſti probè; ſic enim præceptor dictitavit nobis: ſed nunquid vis aliud? S. Ut Bene tibi ſit. H. Et tibi optimè.

COLL. 36.

Granatus, Foreſtus.

VIsne mihi commodare tuum *Terentium*? F. Volo equidem, modò illum repetas à *Conrado*, cui utendum dedi. G. Quo ſigno vis repetam? F. Nempe hoc, quòd ejus habeo *Epiſtolas*. G. Id mihi ſatìs eſt. F. Sed quando reddes? G. Cùm deſcripſero contextum in tres aut quatuor prælectiones. F. Matura igitur; ne meo ſtudio incommodes. G. Maturabo. F. Sed heus tu, cave ne macules: alioquin ægrè commodabo poſthac. G. Nempe indignus eſſem beneficio.

COLL. 37.

Auguſtinus, Rodigus.

QUis iſte novus liber deauratus, quem tam magnificè oſtentas? R. *Terentius*. A. Ubi impreſſus? R. *Lutetiæ*. A. Quis tibi dedit eum? R. Emi pecuniâ meâ. A. Unde nactus eras pecuniam? R. Stulte, iſtud quæris? quaſi verò furatus ſim? A. Abſit à me id cogitare: ſed animi cauſa id rogabam. C. Nec ego ſeriò dictum tuum reprehendi: ſed eo more jocari ſolemus cum familiaribus. A. Nihil jocari prohibet, modò nè Deus offendatur. Sed agè, ad propoſitum revertamus: de quo emiſti *Terentium* iſtum? R. De *Clemente*. A. Illóne bibliopolâ circumforaneo? R. Maximé. A. Quanti conſtitit? R. Denis aſſibus. A. Nihílne ampliús? R. Nihil omninó. A. Profectò ſatìs vile pretium. R. Præſertim cùm auratus, adeóque eleganter compactus ſit. A. Erantne codices alii ſimiles? A. Duo vel tres. A. Deduc me quæſo ad illum. R. Eamus.

COLL. 38.

Edvardus, Bildus.

NOnne hic liber eſt tuus? B. Oſtende mihi: agnoſco meum, ubi inveniſti? E. In auditorio noſtro. B. Ago

go tibi gratias, quòd eum collegeris. E. Atqui nunc notandus esses, si summo jure vellem tecum agere. B. Quid ita? E. Nescis leges nostras Scholasticas? B. *Ipsæ etiam leges cupiunt, ut jure regantur.* E. Quo jure reguntur leges nostræ? B. Æquitate, & præceptoris arbitrio, nempe qui nobis eas privatim condiderit: præterea, non solet tam severus esse in eo, quod vel negligentiâ vel oblivione peccatum est. E. Sic sæpe expertus sum. Sed quoquo modo peccaveris, dicenda erit causa coram observatore. B. Non timeo causam dicere, ubi nihil est periculi. E. Taceo. B. Sed quæso, quid opus est ut id sciat observator? hic enim Deus nihil offensus est. E. Agè, celabo. B. Bene facies. E. Sed, heus? memento par pari referre, si fortè mihi acciderit aliquod delictum ejusmodi. B. Æquum & bonum dicis: meminero.

COLL. 39.

Calliatus, Germanus.

CUR non reddis mihi librum? G. Expecta in crastinum diem; nondum satis usus sum. C. Libenter expectabo. G. Referam tibi gratiam, Deo volente. C. Pro tantillo beneficio nullam expectabo gratiam. G. Tantùm est meum agnoscere.

COLL. 40.

Noxus, Capellus.

VIdistine librum meum? C. Quem librum quæris? N. *Ciceronis Epistolas.* C. Ubi reliqueras? N. Oblitus eram in auditorio. C. Tua fuit negligentia. N. Fateor: sed interim indica, si quem scias accepisse. C. Cur non ades præceptorem? solet enim (ut scis) quæ à nobis relicta sunt aut ferre in musæolum, aut alicui dare qui reddat. N. Bene mones. O me obliviosum, cui id in mentem non venit!

COLL. 41.

Ezekiel, Beatus.

VIS à me magnam inire gratiam? B. Nihil libentiùs fecerim, si quidem penes me res ipsa est. Sed quid est in

in quo tibi commodare possim. E. Da mihi mutuò asses decem. B. Non tantum nunc habeo, sed majorem partem. E. Quantum quæso? B. Nescio, nisi crumenam inspexero: ecce tibi octo asses cum semisse. E. Solos septem accipio, non enim te vacuare prorsus volo. B. Parùm refert, totum, si vis, accipe. E. Ago tibi gratias: credo hoc pecuniæ satis fore negotio meo, cum aliquantula, quam ipse habeo. B. Ut libet. E. Amo te de ista tam exprompta benignitate. B. Si quid aliud possim, nè parcas. E. Reddam totum, Deo volente, cùm primùm pater ad me miserit, B. Nè sis magnopere sollicitus; nondum est opus mihi.

COLL. 42.

David, Nicolaus.

POtésne mihi mutuò dare aliquantulum pecuniæ? N. Quantum petis? D. Quinque asses, si tibi est commodum. N. Non tot habeo. D. Quot igitur? N. Tantùm quatuor. D. Bene sané. Da mihi istos quatuor. N. Dabo (si vis) dimidium. D. Cur non totum? N. Quia sunt mihi opus duo. D. Da igitur duos quæso. N. Sed tibi non sufficient. D. Petam ab aliquo alio. N. Accipe igitur hos duos: quando reddes? D. Die (ut spero) *Sabbati*, cùm pater ad forum venerit. N. Esto igitur memor. D. Nè timeas.

COLL. 43.

Pasquetus, Custos.

DA mihi duos asses mutuó. C. Nunc mihi non est promptum dare. P. Quid obstat? nam scio te his diebus accepisse pecuniam. C. Accepi quidem; sed emendi sunt libri, & alia mihi necessaria. P. Nolo tuum commodum remorari. C. Ubi emero quæ mihi sunt opus, si quid supersit, faciam te libenter participem P. Interea igitur sperans expectabo: sed quid si nihil tibi superfuerit? C. Statim dicam tibi, nè frustrà diutiùs expectes. P. Quando emes ea, quæ decrevisti? C. Cras (ut spero) aut ad summum perendie. P. Bene habet, tempus est brevissimum.

COLL.

COLL. 44.

Morellus, Borussardus.

ABiítne pater tuus? B.Abiit. M.Quotâ horâ? B.Primâ pomeridianâ. M. Quid dixit tibi? B.Multis verbis monuit me, ut diligenter studerem. M.Utinam sic facias! B Faciam, Deo juvante. M.Ecquid pecuniæ dedit tibi? B.Dedit, ut ferè solet. M.Quantum? B.Nihil ad te. M. Fateor: sed tamen quid facies istâ pecuniâ? B.Emam chartam, & alia quæ mihi sunt usui. M.Quid si amiseris? B.Æquo animo ferendum erit. M. Quid si fortè eguero? dabísne mutuó? B. Dabo, & quidem libenter. M. Habeo tibi gratiam.

COLL. 45.

Columbanus, Fontanus.

SAtisne usus es scalpello meo? F.Satís. C.Redde igitur. F.Accipe: ago tibi gratias. C. Nihil est quòd agas. F.Sed ignosce, quòd non ultrò & citiùs reddiderim.C.Ea de re nihil sum offensus: non enim debemus offendi, nisi cùm Deum offendi videmus. F. Rectè sentis.

COLL. 46.

Bergerius, Nepos.

COmmoda mihi parumper cultellum tuum. N. Semper aliquid commodatò petis: accipe, quin emeres potiús. B. Non habeo pecuniam. N. Cur non petis? B. Unde peterem? N. A patre. B. Non est in hac urbe. N.Ubi igitur? B.Peregrè profectus est. N.Quó? B. *Bernam*. N. Quo die? B.Nudiustertius. N.Quando est reversus? B.Cras,ut speramus: sic enim dixit proficiscens. N.Bene vertat Deus.

COLL. 47.

Columbirius, Simo.

REstátne tibi multum panis? S. Satìs, gratia Deo. C.Vísne dare mihi mutuó? S. Libenter. C.Sed fortasse tibi non sufficiet. S.Imò, ut spero. C.Ad quod usq; tempus? S. Ad diem *Veneris*. C. Unde habebis postea? S. Do-

S. Domo. C. Quis afferet? S. Egomet ibo petitum. C. Quando? S. Ipso die *Veneris*. C. Da mihi mutuò sesquilibram. S. Quis appendet? C. Uxor præceptoris, aut ancilla. S. Eamus petitum ex arca mea. C. Quin ito solus: ego te in culina expectabo.

COLL. 48.

I. T.

ORO te, da mihi ex pane tuo. T. Mihi non habeo nimis; tamen volo tibi impertire: accipe. I. Gratias ago tibi. T. Non est quod agas ob rem tantulam. Sed dic, quæso: cur non attulisti? I. Quia nemo erat domi nostræ qui mihi daret. T. Tu verò cur non accipis? I. Non audeo, nisi det mater, T. Bene facis; sed audi bonum consilium. I. Ausculto, ut audiam: dic quæso. T. Cùm, prandio finito, tollantur mensæ reliquiæ, petito merendam tuam, eâmque in peram statim recondito: ità fiet, ut nunquam inanis venias. I. De jentaculo autem quid suades? T. Ut petas in exitu cænæ, & idem facias, quod dixi tibi de merenda. I. Nunquam vidi melius consilium dari. T. Fac igitur ut memineris: cùm voles, utere. I. Ego verò utar, quoties opus erit.

COLL. 49.

A. B.

DA mihi frustum panis. B. Non habes? A. Si haberem, non peterem. B. Cur non attulisti? A. Dicam postea; sed da interim, quæso: nam esurio vehementer. B. Cape. A. Hui tantillum? B. Etiam quereris? A. Non immeritò, das parcè nimis. B. Vide quantulum restat? dedi ferè dimidium. A. Ago tibi gratias; dedisti abunde: sed jocabar. B. Nunc responde: cur non attulisti panem domo? A. Nemo erat, qui daret. B. Nemo? A. Prorsus nemo. B. Quid mater? A. Aberat domo. B. Quid cæteri? A. Omnes erant occupati. B. Cur tute non accipiebas? A. Nunquam auderem tollere quidpiam. B. Cur non? A. Mater perpetuò vetat, nè quid attingam sine permissu ejus. B. Dura mater. A. Tuo quidem judicio, qui indulgentiorem habes. B. Non dico indulgentem; sed certè liberalem.

lem. A. Quomodo te tractat? B. Suavissimè, omninóq; ex animi sententia. A. Fortasse in tuam perniciem. B. Avertat Deus Optimus Maximus. A. Non equidem invideo. B. Cur ergò istud dicis? A. Ut interim te moneam, *Omnes licentiâ deteriores fieri.* B. Bene facis: sed quid censes? Nonne uti licet parentum bonitate? A. Certè licet, modò nè abutaris. B. Quomodo abutimur? A. Rogas? cùm aut patris aut matris indulgentiam in malum vertimus. B. Rectè dicis: sed quotusquisq; id facit? A. Imò, ferè ómnes, nisi qui à Domino Deo prohibentur. B. Quis potest bonus esse, nisi per Dei gratiam? A. Ergò (ut sæpè monemur à præceptore) precandus est, ut Spiritu suo nos bonos & sanctos efficiat. B. Gaudeo te non attulisse jentaculum. A. Quamobrem? B. Quia hoc nostro colloquio mihi videor multùm profecisse. A. Ego quoque non parúm. B. Tuâ operâ id factum est. A. Imò beneficio Dei, qui quidem ità voluit. B. Credo equidem. A. Et hîc igitur, & in cæteris agnoscamus bonitatem ejus. B. Valde id æquum est. A. Imò valde necessarium, siquidem volumus ingrati animi crimen effugere. B. O sermonem jucundissimum! A. Gratiæ Deo immortales, per *Jesum Christum.* B.Ità velim.

COLL. 50.

Discipulus primus ex victoribus, Præceptor, Nomenclator.

PRæceptor, vísne dare præmiolum? P. Quamobrem? D. Victoriæ causâ. P. Ubi sunt compares tui? D. Adsunt *Hugo* & *Audax.* P. Heus, nomenclator, súntne hi victores hâc hebdomade? N. Habent notas omnium paucissimas. P. Ergò sunt victores; quid aliud ex te quæro? Vos igitur quod præmium petitis? D. Quod tibi placuerit. P. Quo tandem jure debeo? D. Ex promisso. P. Æquum dicitis. *Quicquid* enim *rectè promissum est, præstari debet.* D. Sic ex te didicimus. P. Ecce vobis pennæ singulæ ad scribendum! ac nè putetis vulgares esse; ex earum sunt genere, quæ vulgò *Hollandinæ* appellantur. D. Gratias agimus, præceptor. P. Quin potiùs agite Deo

omni-

omnium bonorum auctori, qui dat studiis vestris successus prosperos: vos autem in literarum studio pergite diligenter. D. Dabimus operam, quantùm juvabit ille Pater optimus. P. Sine ejus ope vana sunt nostra omnia.

COLL. 51.

Observator, Capparonus.

UNde venis, *Capparone*? C. Domo. O. Quid affers illinc? C. Merendam. O. Quis tibi promiserat exire? C. Præceptor ipse. O. Unde istud probabis? C. Adeamus illum ut consulamus. O. At vide quid agas! C. Hac in re nihil timeo. O. Adeóne securus es? C. *Qui verum dicit, nihil timere debet.* O. Vera quidem ista est sententia, sed quotusquisque non mentitur? C. Certus sum me nihil mentiri nunc. O. Propemodum persuades mihi. Abi: credo tibi, quia in mendacio nunquam te deprehendi. C. Est Deo gratia: quem precor ut me integrum & purum custodiat. O. Utinam ex animo omnes precarentur! recipe nunc te, ut edas merendam tuam.

COLL. 52.

Giraldus, Eliel.

QUI sunt victores hâc hebdomade? E. Ubi eras, cùm rationes redderentur? G. Accersitus à patre fueram: sed qui sunt victores? dic sodes. E. Ego & *Puteanus.* G. Jámne habuistis præmium? E. Habuimus. G. Quodnam? E. Duodenas juglandes. G. Hui! quale præmium! E. Eho, inepte, æstimas ergò præmium ex rei pretio? G. Hîc nihil aliud video æstimandum. E. Sordidus es, qui lucro sic inhias. Non meministi verbum præceptoris? G. Quod verbum? E. *Non lucri sed honoris causâ datur præmium.* G. Nunc reminiscor, quasi per nebulam. Postnac ero diligentior. E. Sic tandem sapies.

COLL. 53.

Galatinus, Burchardus.

EUge, dimissi sumus ad ludum, audistíne? B. Quidni audirem? cùm egomet adfuerim. G. Placétne paulisper

lisper confabulari ? deinde ludemus unâ. B. Mallem ego priùs ludere. G. Atqui difficile est ludum abrumpere. B. Planè verum dicis, & ego in me sic experior. G. Quoniam igitur placet tibi mea ratio, da nobis aliquid argumenti ad confabulandum. A. Imò tuum est dare, ut qui me lacessiveris. G. Æquum dicis ; redde nomina *Latinè*, quæ tibi Anglicè proponam. B. Qua de re propones ? G. De supellectili. B. Tentabo respondere : modò nè plura quam decem proponas: G. Enumerabo in digitis, nè fortè numerum excedam. Audi igitur. B. Istic sum. G. *A cup-board.* B. Abacus. G. *A bench.* B. Sella. G. *A candlestick.* B. Candelabrum. G. *A caldron.* B. Ahenum. G. *A pair of bellows.* B. Follis. G. *A pillow.* B. Pulvinar. G. *A bolster.* B. Cervical. G. *Linen cloth.* B. *Linteum.* G. *A pot of earth.* B. Olla. G. *A flagon of wine.* B. Oenophorum. G. Errâsti semel. B. Ubi ? G. Dixisti *linteum* pro *lodice.* B. Fateor : debeo tibi semel victoriam. G. Nunc vicissim propone ut redimas, si potes. B. Vis respondere de eduliis ? G. Ut libet. B. *Fresh meat.* G. Caro recens. B. *Pork.* G. Suilla. B. *Venison.* G. Ferina B. *Venison of a wilde boar.* G. Aprugna. B. *Sod milk.* G. Lac decoctum. B. *Whey.* G. Serum *vel* serum lactis. B. *New cheese.* G. Caseus recens. B. *Pottage.* G. Jus carnium. B. *Fish sod.* G. Piscis elixus, B. *Pickle.* G. Condimentum. B. Falleris. G. Quid ergo est ? B. *Intinctus.* G. Condimentum volo. B. At ego nolo contendere. G. Quis contendit ? consulamus. B. Quin priùs ludamus ; illud fiet posteriùs. G. Age ; fiet, ne amittamus ludendi occasionem.

COLL. 54.

Moses, Olevitanus.

JAmdudum tædet me toties repetere lusus Scholasticos. O. Quid facies igitur ? M. Eamus in hortum nostrum. O. Quid agemus ? M. Ambulabimus, collequemur, Dei beneficia in ejus operibus commemorabimus. O. Nihil sanè jucundius, sed interim petenda est à præceptore venia. M. Jam impetravi mihi, & item uni, quem vellem ducere

ducere. O. Bene res habet; eamus, ducente Deo. M. Precor, ut nos custodiat. O. Ego quoque idem precor tecum.

COLL. 55.

Sulpitius, Munchius.

IMpetrâstis ludendi facultatem? M. Impetravimus. S. Ad quod usque tempus? M. Ad cænam usque. S. Qui dederunt versus? M. Primi & secundi. S. Quid cæteræ classes? M. Primus quisque decurio trium proximarum classium pronuntiavit unam è sacris literis sententiam. S. Nonne precati estis, ut solemus? M. Precati, & quidem præsente ludimagistro: tu verò ubi eras? S. Iveram domum, à matre accersitus. M. Nunc igitur quid agere cogitas? S. Ludere sesquihoram; deinde ad studium me recipere. M. Vin' tu, ut tibi sim collusor? S. Quidni velim? M. Quo lusu nos exercebimus? S. Nullus est mihi jucundior pilâ palmariâ. M. Nec mihi quidem. S. Visamus igitur, an cæteri partes sortiti sint: nam si soli luderemus, minus esset voluptatis. M. Visamus sané.

COLL. 56.

M. R.

VIsne ire mecum? R. Quò properas? M. Ad lacum. R. Quid eó? M. Lotum pedes. R. I sané; nunc lotione mihi opus non est. M. Sed interim parùm fabufabimur. R. Nè fabulari quidem nunc velim. M. Atqui utilis est confabulatio, duntaxat de honestis rebus. R. At mihi utilior est ad valetudinem exercitatio corporis. M. Quid si mansero tecum? R. Prudenter facies, & nos pilâ palmaria colludemus. M. Bene vertat Deus: maneo. R. Aliàs lotum unà tecum ibo: cùm scilicet longius erit temporis spatium. M. Ad ludum igitur nos accingamus. R. Nulla est in me mora,

COLL. 57.

Vincentius, Bonus.

CUR hodie non lusisti nobiscum? B. Non erat mihi ludendi spatium. V. Quid habes negotii?

B. Non

B. Non abſolveram penſum meum. V. Quod penſum? B. Dimidium exemplaris reſtabat mihi perſcribendum. V. Perfeciſtine? B. Perfeci. V. Laudo tuam diligentiam: ludes aliàs otiosé. B. Cùm voluerit Deus. V. Rectè dicis: nam abſque voluntate ejus fieri nihil poteſt.

COLL. 58.

Primus puer, Præceptor, Secundus puer, & Tertius.

SAlve, præceptor. Præ. Sit vobis ſalus à *Chriſto. Pueri.* Amen. P. Jámne repetiviſtis? Pri. Etiam, præceptor. P. Quis docuit vos? Pri. Subdoctor. P. Quid nunc vultis? Sec. Ut per te liceat nobis parumper ludere. Præ. Non eſt ludendi tempus. Ter. Non petimus omnibus, ſed nobis parvulis tantúm. Præ. Atqui pluit, ut videtis. Sec. Ludemus in pergula. P. Quo luſu? Sec. Acicuſis, vel juglandibus. P. Quid mihi dabitis? Pri. Dicemus nomina. P. Quot dicetis ſinguli? Sec. Duo. P. Dicite igitur. Pri. *Paper*, Charta; *Ink*, Attramentum. Dixi. Sec. *A Book*, Liber; *A little Book*, Libellus Dixi. Ter. *A Cherry*, Ceraſum; *Walnuts*, Juglandes. Diximus. P. Quàm belli eſtis homunculi? Ludite ad cœnam uſque. *Pueri.* Gratias agimus, præceptor.

COLL. 59.

A. B.

UBI nunc eſt pater tuus? B. Puto eum eſſe *Lugduni.* A. Quid illic agit? B. Negotiatur. A. Ex quo tempore? B. Ab ipſo initio mercatûs. A. Valde miror quî audeat illic commorari tot dies cùm peſtilentia tanta ſit per totam urbem. B. Non eſt adeò mirandum. A. Itáne tibi videtur? B. Ità profectó: fuit enim aliàs in majore periculo: ſed Dominus Deus ſemper eum cuſtodivit. A. Credo equidem, & adhuc cuſtodiet. Sed quando eſt reverſurus? B. Neſcio; in horas exſpectamus. A. Reducat illum Deus. B. Ità precor.

COLL. 60.

Elizeus, Delphinus.

QUA de re sic elatus es lætititiâ? D. Pater meus modò advenit. E. Quid mea refert? D. Imò plurimum; quia nobis impetravit ludendi veniam. E. Ain' tu? D. Vide pueros jam ludentes in area. E. Ludant sanè alii: ego studere malim quàm ludere. D. Nec minùs ego, sed in tempore: nam (ut est in proverbio) *Omnia tempus habent.* Unde & nos rectè monet *Cato* noster,

Interpone tuis interdum gaudia curis;
Ut possis animo quemvis sufferre laborem.

E. Vera sunt quæ dicis, fateor: sed interim omitte me, ut seriò studeam. D. Per me studeas licet; nihil impedio: at ego hâc utar occasione. E. Utere sané.

COLL. 61.

Nomenclator, Quidam puer ex turba, item Alius.

HEus, pueri, heus, heus, heus! Q. Quid clamitas? N. Desistendum est à lusu. Q. Eho inepte, nondum quarta exacta est. N. Imò ferè semihora post quartam. Q. Cur non dedisti signum? N. Quia tintinnabuli funis fractus est. A. Clama iterum; sed attolle vocem. N. Heus, pueri, recipite vos omnes. A. Festinate, festinate, inquam; urget præceptor. N. Desine clamare, accurrunt omnes.

COLL. 62.

Orontius, Quintus.

QUid itá lætus es? Q. Quia venit pater. O. Ain' tu? Unde venit? Q. *Lutetia.* O. Quando advenit? Q. Modó. O. Jàmne salutasti? Q. Salutavi, cùm ex equo descenderet. O. Quid ampliùs illi fecisti? Q. Calcaria detraxi & ocreas. O. Miror te non mansisse domi propter ejus adventum. Q. Nec ille permisisset, nec ego vellem; præsertim nunc, cùm audienda est prælectio. O. Benè tibi consulis, qui temporis rationem habeas. Sed quid pater? valétne? Q. Rectè, Dei beneficio. O. Equidem gaudeo plurimùm tuâ & ejus causâ, quòd salvus peregrè redierit.

dierit. Q. Facis ut amicum decet: ſed cras pluribus verbis colloquemur. Vide præceptorem, qui jam ingreditur auditorium. O. Eamus auditum prælectionem.

COLL. 63.

Marcus, Aaron.

MIſeret me tui. A. Quid itá? M. Quòd pennâ tuâ tam miſerè abutaris. A. Quomodo abutor? M. Quia peſſimè tractas eam in acuendo. A. Non eſt culpa mea, nè quid erres. M. Cujus igitur? A. Scalpelli mei, cujus acies obtuſa eſt. M. Scalpellum in culpa non eſt, ſed tu ipſe. A. Cur iſtud dicis? M. Quia debuiſti vel ſcalpellum tuum acuere, vel aliud alicunde rogare commodatò, ſaltem ad præſens negotium. A. Non audeo petere. M. Quid times? A. Nè mihi denegetur. M. Ecce tibi meum. A. Gratias ago. M. Utere quantùm voles, ſed rectè. A. Sciens non abutar. M. Nec ſis poſthac tam verecundus in petendo. A. Sic eſt ingenium meum; ſoleo libentiùs dare quàm petere. M. Utinam multi eſſent tui ſimiles. Sed tamen *qui libenter dat beneficium, is petere quoque liberè poteſt*. Sed ego te nimis detineo; perfice quod cœperas.

COLL. 64.

A. B.

CUR non venit *Petrus* in ſcholam? B. Eſt occupatus. A. In quo negotio? B. In ligno ſtruendo. A. Qui ſcis? B. Dictum eſt mihi. A. A quo? B. A patre ejus. A. Ubi eum vidiſti? B. Fuit mihi obvius cùm venirem. A. Vide nè mentiaris: nam ex illo quæram, ſi fortè occurrat mihi per vicos. B. Reperies ſicut dico.

COLL. 65.

Sulpitius, Rogerus.

CUR hodie manè abſuiſti? R. Occupatus eram. S. In quo negotio? R. In ſcribendis ad matrem literis. S. Quid opus erat illi ſcribere? R. Quia ad me ſcripſerat. S. Ergò reſcripſiſti. R. Propriè loqueris. S. Unde tibi miſerat

ſerat literas? R. Rure; nempe ex villa noſtra. S. Quando rus profecta eſt? R. Superioribus diebus. S. Quid agit ruri? R. Curat noſtra negotia ruſtica. S. Quid potiſſimúm? R. Præparat ea quæ ſunt opus ad proximam vindemiam. S. Prudenter agit. R. Unde iſtud probares? S. Nam *omnibus in rebus adhibenda eſt præparatio diligens.* R. Quis te iſtud docuit? S. Quidam pædagogus dictavit è *Cicerone*. R. Quâ occaſione? Cùm admoneret, ut me diligenter pararem ad reddendam hebdomadam poſtero die. R. Profectò rectè monebat. S. Sed ad propoſitum revertamur. Non habetis villicum, qui curet ruri negotia veſtra? R. Imò & villicum habemus, & famulos, & ancillas. S. Quid opus eſt illic tuæ matris operâ? R. Quia meliùs novit providere rebus omnibus, quàm iſti imperiti ruſticolæ. S. Nihílne ampliús? R. Sine me finire propoſitum. S. Putabam te abſolviſſe; perge. R. Etiam (ut ex patre audivi) *Præcipua cura domini requiritur in re familiari adminiſtranda.* S. Ergò pater tuus nunc potiùs deberet ad villam eſſe. R. Non poteſt. S. Quid prohibet? R. Quia totus eſt in arte ſua occupatus. S. Majorem, ut opinor, ex ea re fructum percipit. R. Quis dubitet? S. Indè igitur fit, ut relinquat uxori omnem curam rei domeſticæ. R. Omnino ſic eſt. S. Sed mater quando eſt reverſura? R. Vix ante perfectam vindemiam. S. Quid tu? non ibis vindemiatum? R. A matre (ut ſpero) brevì accerſar. Sed, quæſo te, quid cogitamus? jam omnes in auditorium currunt. S. Bene res habet; curramus & nos, nè poſtremi ſimus.

COLL. 66.

Riparius, Amadæus.

A. Udiviſtíne horologium? A. Dudum ſonuit. R. Dinumeràſti horas? A. Dinumeravi. R. Quota eſt? A. Ferè ſeſquiprima. R. Inſtat igitur prælectionis tempus: fac ut paratus ſis. A. Ubi merendam peredero, ecce me paratum. R. Cur meridie non adfuiſti nobiſcum?

A. Pro-

A. Prodieram cum bona venia præceptoris. R. Sed interim sum tibi impedimento. A. Nihil impedis; nè bolum quidem perdidi interpellatione tuâ. R. Bene habet; perge, sed matura.

COLL. 67.

Ligorius, Sarasinus.

FEcistíne officium tuum? S. Qua in re? L. In repetenda prælectione. S. Nihil adhuc repetivi. L. Quid causæ fuit. S. Exspectabam dum rediret compar meus. L. Quò ille ivit? S. Domum. L. Quid eó? S. Petitum merendam. L. Quid si redibit seriús? S. Nescio; fieri potest. L. Vis interea mecum repetere? S. Equidem non recuso. L. Secedamus igitur, nè quis molestus sit nobis. S. Profectò bene mones; nemo studere potest in tanto ambulatorum strepitu & clamore. L. Aspice illic locum remotissimum, ubi nulli sunt ambulantes. S. Eamus illuc.

COLL. 68.

D. E.

QUO properas? E. Eo cœnatum; quid tu? D. Jam cœnavi. E. Quotâ horâ? D. Quintâ, ut ferè solemus. E. Quid nunc ages? D. Repetam aliquid eorum quæ reddere habemus crastino die. E. Ego didici ex pædagogo meo, Non esse tam citò à cibò studendum D. Illud ego quoque didici; sed volo nunc ediscere. E. Quid ergò facies? D. Ego, quasi animi causâ, prælectionem particulatim aliquoties legam & perlegam. E. Quid tum? D. Ità paulatim fiet, ut sine cura, sine tædio, sine molestia, bonam partem prælectionis ediscam. E. Ista non satis intelligo, & certè videris mihi supra ætatem sapere. D. Non est res adeò difficilis, quin te docere possem, nisi ad cœnam properares. E. De cœna in tempore admones: ego igitur ejus causâ me domum recipio. Vale. D. Ducat te Deus, & reducat.

PRÆFATIUNCULA, QUÆ ſeptem proximis Colloquiis præfixa erat.

NE pueri nihil agendo diſcant malè agere, præſertim otioſo ſermone, pravíſque aut ineptis colloquiis ſeſe invicem corrumpentes; omnibus modis incitandi ſunt, ut in ſchola dum præceptoris ingreſſum exſpectant, aſſueſcant interea bini ternive id quod ab eo præſcriptum fuerit ſimul repetere. Plurimum proderit hæc illis jucunda exercitatio, eoſque interim ab otio, laſcivia, multíſque aliis rebus malis, quibus offenditur Deus, avertere poterit. Sed quia ſine puerili colloquio ejuſmodi repetitiones tractari non ſolent, pueri autem ipſi, niſi inſtituti fuerint, nihil aliud quàm barbarè loquuntur; idcirco, ut Latinè *inter ſe loqui paulatim diſcant hac de re, hîc aliquot breves colloquendi formulas propoſuimus. Cæterùm in præceptoris diligentia ſitum erit, ut hæc ipſa colloquia diſcipulis aliquoties interpretetur, doceátq; quomodo in his, & aliis ejus generis, (quæ tradere ipſe poterit) ſeſe & domi & in ſchola debeant exercere, ad idque illos identidem cohortetur. Ità fiet, progreſſu temporis, ut promptiores ſemper & alacriores eos habiturus ſit ad ea maturè reddenda quæ ſcripſerit: hinc etiam conſequetur, ut minore cum labore ac moleſtia docendi munus exequatur.*

COLL. 69.

A. B.

VIſne repetamus unà? B. Quidnam? A. Id quod nobis præſcriptum eſt. B. Equidem volo: ſed quo genere repetendi utemur. A. Audiamus nos viciſſim. B. Sic præceptor nos monet ſæpe. A. Rectè monet; ſed malè paremus. B. Uter incipiet? A. Ego, ſi ità tibi placet. B. Maximè placet; incipe igitur. A. *Secundæ declinationis nomina his exemplis* Latinè *declinantur,*

Magiſter, Puer, Dominus, Lanius, Antonius, Regnum.

B. Quæ ſunt hodie declinanda? A. Heſternum quidem eſt *Lanius*, hodiernum verò *Antonius*. B. Cur nos id repetimus

petimus quotidie, quod pridie reddidimus? A. Quia sic præceptor jubet. B. Id satis scio: sed cur jubet? A. Ad confirmandam memoriam. B. Agè, declina *Lanius*.

A. Nom. Sing. *Hic Lanius*. Gen. *hujus lanii*, &c. *ad finem usque*.

B. Verte *Anglicè*. A. *Lanius, lanii*, g.m. *A Butcher*.

B. Declina *Antonius*.

A. Nom. Sing. *Hic Antonius*. Gen. *hujus Antonii*. Dat. *huic Antonio*, &c. *ad finem usque*.

B. Verte *Anglicè*. A. *Antonius, Antonii*, g.m. est nomen viri; *It is the the proper name of a man*, Anglicè *Antony*. B. Cur dicis nomen viri? tu nondum es vir. A. Fateor; sed sunt alii *Antonii*, qui viri sunt. B. Utinam aliquando vir evadas. A. Evadam, Deo juvante.

B. Attende nunc, ut vicissim audias me. A. Isthîc sum, dic audacter.

B. *Secundæ declinationis nomina*. A. Desine; præceptor adest. B. Audio tussientem; desinamus, nè putet nos garrire.

COLL. 70.

C. D.

MOX aderit præceptor: repetamus. D. Quid opus est mihi repetitione? solus repetivi satis: omnia teneo memoriâ. C. Quid tum? *Quantò sæpius repetes, tantò meliùs tenebis*. D. Bene mones: habeo tibi gratiam.

C. Incipe: tempus abit.

D. *Quartæ declinationis*. C. Erras, *Daniel*: incipiendum est ab exemplo hesterno. D. Erravi, fateor. C. Dic igitur nunc rectè. D. Nom. Sing. *Hoc Sedile*. Gen. *hujus sedilis*, &c. *ad finem usque*.

Quartæ declinationis nomina hoc exemplo declinantur,

Nom. Sing. *Hic Sensus*. Gen. *hujus sensûs*. Dat. *huic sensui*. C. Hactenus; audio præceptorem.

COLL. 71.

E. F. G.

QUid agis, *Francisce*? instat præceptoris adventus. F. Scilicet instat: nondum est semihora post secun-

dam. E. Tamen non debemus interim tempore sic abuti: repetamus. F. Non stabit per me: ego enim sum paratus. E. Incipe igitur. G. Expectate parumper, quæso, ego sum vestræ decuriæ. E. Matura. F. Dicamus suum quisque casum ordine, ut interdum nos docet præceptor. E Satìs est verborum, attendite. F. Quid aliud agimus?

E. *Tertiæ declinationis nomina his exemplis* Latinè *declinantur*, Pater, Lumen, Rupes, Messis, Pars, Sedes, Vectigal, Laquear.

F. Nom. Sing. *Hæc Rupes*. Gen. *hujus rupis*. Dat. *huic rupi*. E. Acc. *hanc rupem*. G. Voc. *ô rupes*. Abl. *ab hac rupe*.

F. Nom. Pl. *Hæ rupes*. G. Gen. *harum rupum*. E. Errâsti, *Gabriel*, corrige erratum. G. Gen. *harum rupium*. F. Dat. *his rupibus*. Acc. *has rupes*. G. Voc. *ô rupes*. Ablat. *ab his rupibus*.

E. Verte *Anglicè*. G. *Rupes, rupis*, g. f. *A rock*.

E. Pone in oratione. F. Non est in libro nostro.

E. Sed præceptor docuit. F. Alta rupes, *A high rock*.

F. More patrio dicis, aspera fortiter, *high*. F. *An high rock*.

E. Nom. Sing. *Hæc messis*. G. Gen. *hujus messis*. E. Dat. *huic messi*, &c. *usque ad finem hujus nominis; deinde sic pergunt colloqui*.

E. Ambo errâstis. F. Erravi, fateor. G. Ego quoque: sed uter erit victus? E. Præceptor judicabit. F. Æquum dicis E. Vultisne dicamus iterum, ad memoriam confirmandam? F. Quidni? G. Quid si præceptor interveniat? E. Quid tum? laudabit nos ore pleno.

G. Sed mutandus est ordo. E. Non est dubium? incipe, *Francisce*.

F. *Tertiæ Declinationis nomina*, &c.

COLL. 72.

H. I.

VIsne repetere mecum? I. Cur tam citò? H. Nè observator nos deprehendat garrientes, aut otiosos.

I. Agè,

I. Agè, repetamus; sed uter incipiet? H. Ego, quia victor sum.

I. Dic igitur.

H. *Prudens*, nomen adjectivum, sic declinatur in genera:

Hic Prudens, g. m. *hæc prudens*, gen. f. *hoc prudens*, gen. n.

Idem nomen sic declinatur in casus:

Nom. Sing. *Hic hæc & hoc Prudens.*

I. Gen. *Prudentis.* H. Dat. *Prudenti.*

I. Acc. *Prudentem, & prudens*, &c. *ad finem usque.*

COLL. 73.

L. M.

CUR tu es otiosus? M. Non sum omnino. L. Quid agis igitur? M. Cogito de lectione reddenda. L. Ego quoque id ago; repetamus una. M. Fiat; sed quam rationem tenebimus? L. Age præceptoris partes, ego discipuli. M. Valde placet mihi conditio. L. Sed nè sis mihi austerior. M. Nè timeas, nòsti me satis. L. Novi. M. Declina *Lego* in modo infinito.

L. Infiniti modi tempus præsens & præteritum imperfectum, *Legere*; præteritum perfectum & plusquam perfectum, *Legisse*. M. Perge. L. Sine me paulisper respirare, quæso, præceptor. M. Agè, sino; satisne respirâsti? L. Satis. M. Perge nunc. L. Futurum indefinitum, *Lecturum esse*. Gerundia, *Legendi*, &c. *ad finem usque*.

M. Gaudeo te rectè fecisse officium. L. Ego verò mihi gratulor. Sed est Deo gratia. M. Rectè dicis, utinam ex animo. L. Ex animo certè. M. Bene habet: desinamus: sentio præceptoris adventum. L. Eccum, adest.

COLL. 74.

N. O. P. Q. R.

HEus, pueri, nos hîc sumus quinque: repetamus hodiernum verbum, ut solemus coram præceptore O. Nemo (ut opinor) contradicit. P. Quis contradiceret?

ceret? nostra omnium res agitur. Q. Incipe igitur, *Nicolae*, qui primus sedes.

N. Optativi & Subjunctivi modi præsens, *Audiam*. O. *Audias*. P. *Audiat*. Q. *Audiamus*. R. *Audiatis*. N. *Audiant*. O. Præteritum-imperfectum, *Audirem*. P. *Audires*. Q. *Audiret*. R. *Audiremus*. N. *Audiretis*, O. *Audirent*. P. Præteritum-perfectum, *Audiverim*. Q. *Audiveris*. R. *Audiverit*. N. *Audiverimus*, &c. *usque ad finem Verbi pergunt ordine*.

COLL. 75.

S. T. V.

HIC dies nobis est feriatus, & jam satis lusimus. T. Satìs, opinor. S. Vultis ergò ut animi gratiâ conferamus de studiis nostris? T. Sanè mihi gratum feceris. V. Mihi verò gratissimum. T. Sed quid tractabimus? S. Tentemus declinare aliquod verbum *Latinè* simul & *Anglicè*. V. Incipe igitur, qui nos provocâsti. S. Faciam, quando ità placet vobis. T. Audiamus.

S. Indicativi modi præsens tempus, Doceo, *I teach*: doces, *thou teachest*: docet, *he teacheth*. Pl. Docemus, *we teach*: docetis, *ye teach*: docent, *they teach*.

T. Præteritum-imperfectum, Docebam, *I did teach*: docebas, *thou didst teach*: docebat, *he did teach*.

Pl. Docebamus, *we did teach*: docebatis, *ye did teach*: docebant, *they did teach*.

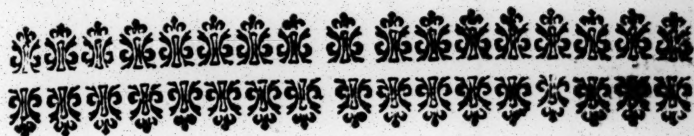
S. Præteritum-perfectum, Docui, *I have taught*: docuisti, *thou hast taught*: docuit, *he hath taught*.

V. Docuimus, *we have taught*: docuistis, *ye have taught*: docuerunt vel docuêre, *they have taught*.

S. Aliter *Anglicè*, *I have taught, thou hast taught, he hath taught, we have taught, ye have taught, they have taught*.

T. Præteritum-plusquam-perfectum. S. Docueram, *I had taught*: docueras, *thou hadst taught*, &c. *Sic pergunt quatenus placet*.

Libri primi finis.

COLLOQUIORUM SCHOLASTICORUM LIBER II.

COLLOQ. 1.

Cornelius. Martialis.

QUid legis? M Literas. C. A quo? M. A patre. C. Quando accepisti? M. Herì vesperì. C. Quis attulit? M. Nescio. C. Nescis? Quis tibi reddidit eas? M. Ancilla quædam à caupone. C. Unde sunt datæ? M. *Lutetiâ*, credo. C. Quo die? M. Nondum licuit inspicere. C. Nempe ego te interpellavi. M. Parùm refert, non adeò sum occupatus. C. Agè, perlege tuam Epistolam, ego interea studebo. M. Ego quoque mox idem faciam.

COLL. 2.

Musicus, Heraldus.

QUO in statu sunt res vestræ *Lugdunenses*? H. Nescio; jampridem nihil audivimus. M. Nihílne scripsit frater tuus? H. Post menses duos nihil literarum misit, quod viderit pater. M. Fortasse ægrotat. H. Minime verò, nam tabellarii sæpe nobis salutem nunciant verbis ejus. M. Libenter audio illum rectè valere: valde enim diligo, quia fuit mihi suavissimus condiscipulus. H. Ille (ut opinor) te vicissim diligit. M. Id verò mihi non est dubium. Sed nos hora vocat; eamus in auditorium. H. Maturemus. Jam recitatur catalogus.

COLL. 3.

Observator, Briscuntellus.

DEsinite, ô pueri, garrire, absente magistro,
Verba quibus summus læditur ille Pater.

De

De ſtudiis potiùs tractate & rebus honeſtis:
Diſcite ſermones aptáque verba loqui.
Diſcite & inter vos reddenda revolvere ſæpe:
Doctor enim pueris ſemper adeſſe nequit.
Diſcite ſectari veſtigia certa bonorum:
Otia vos fallant blanda, cavete, precor.
En, ego præmoneo, vos né delectet abuti
Tempore, nè tergum verbera dura premant.
Ecce iterum vobis morum prædico magiſter:
Si quis erit cæſus, nè mihi det vitio.
B. *Deſine plura loqui, nemo parére recuſat:*
Eſt monitor nobis optimus ille Pater,
Illiúſque Patris natus, cui nomen Ieſus,
Et qui nos renovans Spiritus intus alit.
Ob. *Quem mihi ſperâſſem tam reſpondere paratum?*
Quis puer Angelicos mittit ob ore ſonos?
O quàm te memorem, noſtræ doctiſſime claſſis!
Nam tibi divinum carmen ab ore fluit.
Non ſum tam felix, ut fundam ex tempore verſus:
Sed modò quæ dixi præmeditatus eram.
B. *Si meditatus eras, quî nunc tam fundis apertè*
Caſtalios latices? qui furor iſte novus?
Ob. *Nam tua me tantis moverunt carmina flammis,*
Ut mihi nunc videar poſſe movere feras.
B. *Sed cur immeritum tantis me laudibus effers?*
Eſt tribuenda uni gloria ſumma Deo.
Atque utinam eloquium nobis ſpatiúmque daretur,
Et noſtra in laudes ſolveret ora ſuas.
Sed quia tempus adeſt ut voce & mente precemur,
Idque jubet doctor, deſino plura loqui.

COLL. 4.

Obſervator, Puer.

QUid agis? P. Scribo. O. Quid ſcribis? P. Sententias. O. Quas? P. *Ex novo Teſtamento.* O. Bene facis: unde habuiſti? P. Hypodidaſcalus dictavit nobis. O. Quando? P. Herí. O. Quotâ horâ? P. Meridie. O. Ubi? P. In area

area. O. Qui aderant? P. Omnes domestici, præter primos & secundos. O. Ubi erant illi? P. In aula communi. O. Quid agebant? P. Disputabant. O. Vale, & perge scribere.

COLL. 5.

Observator, Pueri garrientes.

QUid vos hic agitis, pueri? Mihi videmini garrire, & nugas agere. *Quidam puer.* Longè falleris: nam repetimus unà. Ob. Qua de re? P. De *verbis anomalis*, id quod reddendum est horâ tertiâ. Ob. Bene facitis. P. Vis audire nostrum colloquium? Ob. Imò pergite; majus opus moveo; volo tendere laqueos Picis & Graculis. P. In area multos ad solem invenies. Ob. *Retibus est illic præda parata meis.*

COLL. 6.

Observator, Pueri garrientes.

AT at! ecce nunc capti estis: non fatemini? *Quidam puer.* Certè fatemur ingenuè: sed non dicebamus, mala verba. Quæso te, mi *Nicolae*, nè velis notare nos. Ob. Quid garriebatis? audivi nescio quid de jentaculo. P. Illud est; loquebamur de jentaculo matutino, quia famulus non dederat nobis in tempore. Ob. Puto id fuisse; nec certè est valde magnum malum, nisi quòd sunt otiosa verba. P. Sed *Latine* loquebamur. Ob. Audivi; sed non erat fabulandi locus. Nam (ut scis) hoc pusillum temporis à merenda debet vobis esse valde pretiosum, cùm sit dicatum studio; scilicet ut se diligenter quisque præparet ad reddenda magistris ea quæ præscripserint: nonne verum dico? P. Certè verum dicis; debuissemus legere simul de *Testamento* quæ mox oportebit reddere: sed ignosce, precor, suavissime *Nicolae*: posthac erimus prudentiores, & officium nostrum diligenter faciemus. Ob. Si sic feceritis, Præceptor vos amabit, tanquam oculos sua intestina. Nonne videtis quemadmodum diligit bonos pueros & studiosos? nec amat solùm, sed etiam laudat & præmiolis afficit. P. Ista sci-

ſcimus, & quotidie experimur. O. Ergò mementote, & promiſſa facite. P. Tacebis igitur hanc culpam? O. Tacebo; ſed eâ lege, ut caveatis recidere. P. Cavebimus, *Christo* favente.

COLL. 7.

Nomenclator, Puer.

UBI eſt frater tuus? P. Modò ivit domum. N. Quid eò? P. Petitum nobis opſonium. N. Quid nunc opus eſt opſonio? P. In merendam. N. Annon habetis in arca veſtra? P. Non. N. Quid ità non? P. Quia mater non ſolet nobis dare opſonium, niſi in præſens tempus. N. Nempe quia novit vos eſſe guloſos. P. Quomodo guloſi ſumus? N. Quia fortaſſe uno convictu devoratis quod in tres datum fuerat. P. Tace. N. Ego dicam præceptori, fratrem tuum nihil aliud quàm diſcurrere. P. Atqui prodire non ſolet, niſi cum bona venia præceptoris. N. Atqui præceptorem fallit. P. Quomodo fallit eum? N. Non enim mens eſt præceptoris, ut ter quotidie prodeat. P. Sine illum venire, videbis quid tibi reſpondeat. N. Imò videat quid præceptori reſpondeat.

COLL. 8.

Paſtor, Languinus.

FRater tuus venítne *Lugduno*? L. Jam venit herì ante meridiem P. Nihílne literarum tibi attulit? L. Nihil. P. Quid igitur nunciavit? L. Proſpera omnia. P. De patre quid narrat potiſſimum? L. Ait illum, Dei beneficio, jam planè febri carere, & paulatim convaleſcere. P. Gaudeo ſanè; Deúmque precor, ut priſtinam valetudinem brevi recuperet: ſed cur ille (ut ſolet) nihil ad te ſcripſit? L. Negat frater eum potuiſſe ſcribere. P. Quamobrem? L. Quia nondum ſatis erat confirmatus. P. Nihil mirum, cùm tamdiu tam graviter ægrotaverit: ſed ille nihil ad te miſit? L. Imò pecuniam. P. Euge; nullus eſt jucundior nuncius. L. Ità ajunt. P. Tu verò ſic reſpondes, quaſi fabulam audias. L. Quin pejus audio. P. Quidnam?

L. Me-

L. Merum mendacium. P. Egóne mentitus sum? L. Non dico te esse mentitum: sed falsum dixisti. P. Ego quid dicas non intelligo. L. Dabo operam ut intelligas. P. Obsecrò te. L. Si nullus est jucundior nuncius, quàm de allata nobis pecunia, quid ergò est Evangelium *Christi*? quis est jucundior nuncius quàm gratia Dei, quam *Christus* attulit nobis per Evangelium? P. Fateor nihil esse jucundius Evangelio, iis duntaxat qui credunt ei, & ex animo amplectuntur. L. Equidem sic intelligo. P. At ego loquebar de humanis & terrenis rebus, tu verò ad coelum statim ascendisti. L. Ità solent boni concionatores. P. Non putabam te esse Theologum maturum. L. Nihil dixi nisi quod est tritum & in medio positum. P. Utinam illud adeò vulgare & protritum foret, ut omnes in *Christum* crederent. L. Nunquam credent omnes. P. Quid prohibet? L. Quia *multi sunt vocati, pauci verò electi*, sicut *Christus* ipse testatur. P. Sed nè te diutiùs teneam, potésne facere ut fratrem tuum paucis conveniam? L. Vix possum. P. Quid itá? L. Nam habet à patre nostro mandata plurima, in quibus curandis totus est occupatus. P. Nonne cœnabit domi apud vos? L. Cœnabit, opinor. P. Ibo igitur sub horam coenæ. L. Veni, precor, & eâdem operâ nobiscum cœnabis. P. Non recuso. L. Interim vale; sed fac memineris adesse tempori. P. Quotâ horâ? L. Ante sextam. P. Hora est mihi commodissima.

COLL. 9.

Vignolus, Angelinus.

ROgo te, *Angeline*, compinge mihi hanc chartam. A. Quid me rogas? Non est ars mea. V. Et tamen sæpe compingis aliis A. Quot habes schedas? V. Octo: sed jam sunt complicatæ, tantùm restat insuere membranæ. A. Quid dabis, si tibi compegero? V. Nihil habeo quod possum dare: nam pecunia nulla mihi est. A. Ergò quære tibi alium opificem; non enim gratis faciam. V. Mi *Angeline*, tu es tam bonus, denegabis mihi rem tantillam? A. Scin' tu quid habet proverbium? V. Quod proverbium

bium dicis. A. *Manus manum fricat.* V. Quid hoc sibi vult? A. Da aliquid, si velis accipere. V. Si quid haberem, certé libenter darem. A. Cedò merendam tuam. V. Merendam? ah me miserum! quid ederem? Mallem dare pileum, si auderem. A. Merenda tua parva res est. V. Sed vehementer esurio. A. Quid causæ est? V. Quia nihil prandi, nisi frustum panis & tres aut quatuor juglandes. A. Eho, quid causæ fuit? V. Quia mater domi aberat. A. Quis ergò tibi dedit merendam? V. Ipsa. A. Atqui dicebas eam abfuisse. V. Verum est; aberat enim tempore prandii, nec rediit, nisi paulò ante merendam. A. Nihílne edisti domi, antequam in ludum venires? V. Nihil. A. Cur non? V. Quia timebam non adesse in tempore. A. Tintinnabuli sonitus te satìs admonere debet. V. Sed rarò audimus à nostris ædibus. A. Quid itá? V. Quia longè nimis ab hac schola distant. A. Suntne vera ista omnia quæ mihi narras? V. Vera profectò, *Angeline*. A. Agè, da mihi tuam chartam; ego tibi compingam elegantem libellum: tu interim ede merendam tuam. V. Ego petam à matre sextantem, quem dabo tibi. A. Cave petas, nihil volo: quin potiùs darem tibi, si egeres. V. Ago tibi gratias. A. Nonne putabas me seriò petere abs te merendam? V. Profectò sic putabam. A. Atqui dicebam joco. V. Quamobrem? A. Ut paulisper audirem te *Latinè* fabulari. Nam quòd bene discas gaudeo. Quanti emisti chartam hanc? V. Dedi pro codice assem cum semisse. A. Non emisti malè, bona est, sed non rectè complicâsti. Habes membranam? V. Ecce tibi A. Bene res habet; ego citiùs confecero, quàm tu merendam perederis. V. Habebo tibi maximam gratiam, mi *Angeline*. A. Honestè loqueris: sed memento, fili, ut semper vivas in timore Dei, diligenter obedias matri, sis frequens in schola, diligens in studio, nè verseris cum pravis ac dissolutis; denique, quibus poteris benefacito, quo modo vides me fecisse tibi: intellextín'? V. Optimé. A. Fac igitur ut sæpe recorderis. V. Faciam, Deo volente. A. Ede nunc otiosé.

COLL.

COLL. 10.

Divinus, Albus.

QUid tibi dedit mater in merendam? A. Vide. D. Caro est; sed quænam? A. Bubula. D. Utrùm recens, an salsa? A. Est bubula salita. D. Utrùm pinguis, an macra? A. Eho inepte, non vides macram esse? D. Annon malles esse vitulinā, aut vervecinam? A. Utraq; bona est: sed in omni genere sapit mihi hœdina, præsertim assā. D. Hem! delicatule, jámne palatum tam doctum habes? A. Dico ut sentio: nec enim est mentiendum. D. Absint à nobis mendacia; sumus enim filii Dei, & Christi fratres, qui est ipsa Veritas, ut ipse de se loquens testatur. A. Sed ad rem. Suillâ quoq; vescor libenter, modico sale aspersâ, & bene coctâ. D. O mirificam Dei gratiam, qui dat nobis tot opsoniorum genera, & tam bona! A. Quot putas esse hac in urbe pauperes, qui solo pane hordeaceo victitant, neque tamen ad saturitatem? D. Non dubito multos esse, tantâ præsertim annonæ caritate. A. Itaque nos in tanta bonarum rerum copia, quantas Deo gratias agere debemus, quas laudes illi dicere? D. Ejus igitur beneficia magnifice ubique prædicemus: atque interim precemur, ut pauperum suorum misereatur inopiæ. A. Utinam ipse corda nostra suo Spiritu ad eam rem penitus afficiat? D. Ità precor.

COLL. 11.

Erasmus, Bessonius.

QUid rides! B. Nescio, E. Nescis? magnum signum stultitiæ. B. Me igitur stultū vocas? E. Minimè verò; sed dico tibi argumentum esse stultitiæ, cum quis ridet & ridendi causam nescit. B. Quid est stultitia? E. Si diligenter evolvas Catonem tuum, istud quod quæris invenies. B. Nunc non habeo meum Catonem, & volo aliam rem agere. E. Quod habes negotiū? B. Habeo ediscere aliquid de rudimentis. E. Interim quæris fabulari, ineptule? B. Dic mihi (quæso) de stultitia in Catone. E. *Stultitiam simulare loco, prudentia summa est.* Annon hæc didicisti? B. Imò: sed non recordabar. E. Cùm domi eris,

inspice librum tuum. B. O quantas gratias ago tibi! Ego proponam alicui istam quæstionem, qui non potuerit mihi respondere, & sic erit victus. E. Tace, puer, tace & stude, nè vapules. B. Non multùm curo: ego ferè teneo prælectionem. E. Nisi taceas, dicam observatori, qui te statim notabit. B. Mane, mane: nihil dicam ampliús. E. Sed memento id quod dixi tibi. B. Quid est? E. Nè rideas unquam sine causa. B. Sed ridere non est malum. E. Non dico istud. B. Quid igitur? E. Stultum est sine causa ridere. B. Nunc intelligo. E. Recordare sæpe.

COLL. 12.

Cleophilus, Melchisedec.

ECquid habes novi? M. Accepi literas à patre, qui *Lugduni* habitat. C. Quando accepisti? M. Heri sub noctem. C. Quis attulit? M. Piscarius. C. Quidnam intellexisti ex istis literis? M. Omnia bene illîc habere, quod ad Evangelium pertinet. C. Veráne prædicas? M. Expecta, literas ipsas ostendam tibi à prandio. C. Est profectò, quòd nostris fratribus gratulemur. M. Scilicet, quòdq; Deo nostro gratias maximas agamus. C. Id quidem præstare debemus omni tempore; sed nunc maximè, cùm audimus ea, quæ ad gloriam ejus præcipuè pertinent. M. Utinam hoc semper habeamus in memoria! C. Communicabis igitur mecum tuas literas? M. Ut promisi. C. Ergò post prandium. M. Etiam dubitas? C. Interea vale. M. Vale, & salve, *Cleophile*.

COLL. 13.

Israel, Matthæus.

EStne domi frater tuus? M. Cur istud rogas? I. Pater meus volebat eum convenire. M. Non est in hac urbe. I. Ubi igitur? M. Peregrè profectus est. I. Quando? M. Nudius tertius. I. Quonam ivit? M. *Lutetiam*. I. Quà iter facturus est? M. *Lugduno*. I. Utrùm pedes an eques ivit? M. Ivit in equo. I. Quando est rediturus? M. Nescio. I. Sed quem terminum constituit illi pater? M. Jussit ut hîc adesset ad vicessimum hujus mensis diem. I. Ducat illum Deus, ac reducat. M. Ità precor.

COLL. 14.

Duæus, Ballinus.

QUando profecturus es domum? B.Cras Deo juvante. D.Quis juſſit? B. Pater. D.Quando autem juſſit? B. Ad me ſcripſit ſuperiore hebdomade. D.Quo die literas accepiſti? B.Die *Veneris*. D.Quid continebant prætereà literæ? B.Omnes rectè valerè, proximis diebus initiũ fore vindemiæ. D.O fortunatum, qui vindemiatum properas! B. Vis dicam patri meo, ut te accerſat? D.Quàm gratum mihi faceres! ſed vereor ut nolit. B.Imò gaudebit, cùm propter noſtram conjunctionem, tum vero quia & *Latinè* colloquendo nos exercebimus, & de ſtudio unà interdum conferemus. D.Oh, gaudio totus exilio! Amabo te, id cura, mi animule. B.Senties: interim Deum precemur, ut dicta & conſilia noſtra vertat in gloriam ſui nominis. D.Bene mones, & certè ità expedit facere.

COLL. 15.

Aurelius, Lambertus.

SIſte parumper gradum *Lamberte*; quò properas? L.Rectà domum. A.Quid eò? L.Mater me vult paucis convenire. A.Neſcis quamobrem? L.Neſcio, niſi fortè ut veſtimenta hyberna mihi facienda curet. A.Iſtud eſt veriſimile; jam enim inſtat hyems. L.Jam viſa ſunt gelicidia, & glacies etiam alicubi. A. His diebus vidi in foro montanos quoſdam, qui dicebant magnam vim nivium decidiſſe ſuperiore hebdomade, cùm hîc interea lentas pluvias tantùm videremus. L. Ego quoque id ipſum audivi domi noſtræ ex ruſticis, qui triticum nobis advexerant. Sed cogor abrumpere ſermonem, nè mihi iraſcatur mater. A. Sed heus tu, mi *Lamberte*, adfer mihi domo aliquot uvas: nam ampliſſima fuit vobis vindemia. L. Adferam (ut ſpero) utrique noſtrûm affatim, niſi ſiquid fortè mater irata eſt mihi. A. Iſtud avertat Deus.

COLL. 16.

Pelignus, Bartholomæus.

QUonam is tam celeriter? B. Ad tonſorem. P.Ego quoq; unà tecũ. B.Rogaſti veniam? P.Non rogavi, ſed

ſed tantiſper expecta me, dum eo rogatum. B. Feſtina igitur. P. Mox rediero. Redii: eamus nunc jam. B. Quo vultu te præceptor excepit? P. Hilari ſané. B. Eodem me quoque exceperat. B. Non ſolet iraſci nobis, niſi illum adeamus intempeſtivé. P. Quotuſquiſque id non ægrè fert? P. Etiam nos, qui pueri ſumus, ſæpiùs iraſcimur condiſcipulis, cùm ſtudia noſtra quantulacunque ſunt, interpellant: ſed jam deſinamus; optimè tonſorem ante officinam video. B. Euge, nulli ſunt igitur expectantes: ità fiet, ut minùs diu moremur.

COLL. 17.

A. B.

Quò nunc ſolus abis? B. Semper à verſibus aliquid auſpicaris. A. Facile eſt carmen incipere, deducere non item. Sed dic, quò nunc is? B. Rectà in portum. A. Quid in portu habes negotii? B. Viſo ecquid alimenti mihi advectum ſit. A. Vis me tibi comitem? B. Imò etiam ducem, ſi tibi ita videtur. A. Nùnquam dux eſſe didici, ſed ſæpe egi comitem. B. Nihil ad rem pertinet pluribus verbis hîc fabulari; eamus uná. A. Eamus ſané: confabulari licebit ampliùs ambulando in ripa [illegible], ſi navis nondum appulſa ſit. B. Quid ſi jam appulſa? A. Tamen deambulare ſatìs diu poterimus, dum exonerabitur.

COLL. 18.

Nomenclator, Puer.

UBI eſt *Petrus*; P. Ivit forás. N. Quò? P. Abiit rus. N. Quîcum? P. Cum patre. N. Quis venerat accerſitum? P. Patris famulus. N. Quando eſt in urbem rediturus? P. Hinc (ut dixit) ad octavum diem. N. A quo petivit abeundi veniam? P. Ab hypodidaſcalo. N. Cur non potiùs à ludimagiſtro? P. Ad negotia prodierat. N. Sat habeo.

COLL. 19.

Richardus, Niger.

QUò aſcendis? N. In cubiculum noſtrum. R. Quid eó? N. Petitū thecam ſcriptoriam. R. Adfer mihi cingulum

lum eâdem operâ. N. Ubi est? R. Super arcam meam. N. Adferam: sed tu me hic expecta. R. Nusquam moveo.

COLL. 20.

Leninus, Gerardus.

HEus! *Gerarde*. G. Quid vis? L. Accerseris. G. Quis me vocat? L. Frater tuus. G. Ubi est? L Præ foribus te expectat. G. Certò scis esse fratrem meum? L. Quidni sciam? vidi illum, & sum alloquutus. G. Viso sanè quid sit.

COLL. 21.

Putaneus, Vilactus.

NEscis vetitum esse, nè submissè loquamur inter nos? V. Quidni scirem, cùm præceptor tam sæpe nobis inculcet ejus rei causas? P. Cur igitur modò faciebas contrá? V Quia *Isaias* ità me cœperat alloqui. P. Quid tum? debuisti illum admonere, non imitari. V. Debui; sed tunc mihi non venit in mentem. P. Sed interim notandus es. V. Minimè verò: nisi vis esse ipso præceptore severior. P. Dic mihi causam. V. Quia præceptor vetat quempiam notari, qui sponte delictum agnoverit: modò nè tale sit factum, quod verbo Dei interdictum sit. P. Nonne à Deo præceptum est, ut parentibus obediamus? V. Illud est quintum decalogi præceptum. P. Atqui (ut habemus in Catechismo) præceptum illud patet latiùs; Nam parentum nomine præceptores complectitur, & magistratus, & denique omnes, quibus Deus ipse nos subjecit. V. Non equidem nego vera esse quæ narras: sed malo præceptorem consulere, quàm tecum disputare; alioquin in majus malum me induceres, quod est contentionis vitium, multò magis à præceptore vetitum. P. Æquum dicis: memineris igitur præceptorem admonere, cùm rationes à nobis exiget. V. Nè putes me obliturum, præsertim cùm res mea agatur.

COLL. 22.

Rossetus, Ferrerius.

UNde venis? F. E foro. R. Quid illic audísti novi? F. Nihil. R. Nihílne? F Prorsus. R. Mirum est te nihil

 audisse

audisse de bello, aut de cæteris rebus *Anglicis*. F. De iis quæ nihil ad me pertinent, non soleo percontari. R. Esto, sed tamen aliquid vel in transitu audiri solet. F. Nè mentiar, intellexi non nihil in transitu. R. Narra, quæso. F. Nunc non est narrandi spatium. R. Cur non? F. Est mihi aliò properandum. R. Quónam? F. Nihil ad te. R. Quando igitur revises nos, ut ex te istud audiamus? F. A prandio, si licebit per otium. R Amabo te, fac liceat. F. Dabo operam: sed me detines diutiús. Vale.

COLL. 23.

A. B.

UNde venis? B. A foro. A. Quis te illuc miserat? B. Mater. A. Quid egisti in foro? B. Emi pyra. A. Nescis nobis vetitum esse emere fructus aliquos? B. Quis istud ignorat? nam dictum est palàm in aula. A. Quî igitur ausus es emere pyra? B. Mater dederat mihi sextantem, ut mihi emerem in merendam. Quid mali feci, si parui matri?

COLL. 24.

Franciscus, Dionysius.

UBI fuisti his diebus? D. Rure. F. Quo in loco? D. In villa nostra. F. Quid verò illic? D. Ministrabam patri. F. Quid verò ille? D. Pastinabat vites nostras. F. Quando illinc rediisti? D. Herì tantùm. F. Quid pater? D. Unà mecum reversus est. F. Bene factum: sed quo nunc is? D. Rectà domum. F. Sed quando repetes ludum literarium? D. Cras, juvante Deo, aut summùm perendie. F. Ergò interim vale. D. Et tu vale, mi *Francisce*.

COLL. 25.

Fontetius, Curtetus.

QUando rediturus est *Blasius*? C. Non certò scio: fortasse die crastino: sed cur istud rogas? F. Quia secum abstulit catalogum, & præceptor irascetur, si nemo sit, qui recitet. C. Relinque mihi istam curam: habeo catalogi exemplum. F. Recitabis igitur? C. Recitabo. F. Bene facies, & noster *Blasius* referet gratiam, siqua se offeret occasio.

COLL.

COLL. 26.

Gabrinus, Furnarius.

QUod est tibi domiciliũ? F. Paterna domus. G. Unde nunc venis? F. Domo. G. Ubi prandisti? F. Domi. G. Ubi cœnabis? F. Domi vestræ, ut spero. G. Qui scis? F. Pater ipse tuus hodie me invitavit. G. Ubi illum vidisti? F. Domi *Varronis*. G. Quod illic erat tibi negotium? F. Pater me miserat nunciatum aliquid. G. Scire etiam velim ubi sis cubiturus. F. Domi fratris. G. Quid habes negotii cum fratre tuo? F. Dixit sorori nostræ, se velle convenire me otiosé. G. In qua domo habitat? F. In quadam conductitia. G. Eho, nullámne habet propriam domum? F. Habet quidem, sed eam locat quibusquam inquilinis. G. Locat igitur domũ propriam, & conducit alienam? F. Scilicet, ut ex me audis. G. Quanti locat? F. Octodecim aureis *Italicis*, quos nunc *Pistoletos* vocant. G. Cur illam non potiùs habitat? F. Quia sua non est in loco satìs commodo, sive (ut ita loquar) mercatorio. G. Sed illam alienam quanti conducit? F. Longè pluris. G. Quanti igitur? F. Quinque & viginti. G. Cara est habitatio. F. Carissima; sed quid agat? loci commoditas id facit. G. Age (ut aliquando tandem finiamus) dic precor, scisne ubi cras futurus sis? F. Domum revertar, ut indè in scholam me conferam, siquidem permiserit Dominus. G. Cur addis *Si Dominus permiserit*? F. Quia, nisi permissu Dei, ne domo quidẽ exire possumus. G. Istud audivi sæpe ex præceptore. F. Cur ergò rogabas? G. Quia nunquam nimis dicitur quod benè dictum fuerit, præsertim ubi de rebus divinis agitur. F. Istud quoq; ex præceptore didicimus. G. Verum, sed utile est talia sæpe repetere ad memoriam exercendam. F. Vide quò nos sensim adduxerit tua prima interrogatio. G. Tantum volebam paucis verbis tecum jocari. F. Age, quoniam nunc satis animum exercuimus, non vis etiam corpus exercere valetudinis causâ? G. Quidni velim? F. Eamus igitur lusum pilâ palmariâ: nam eo lusu scio te delectari. G. Delector sanè, sed nunc pilam non habeo. F. Ecce tibi: sequere me. G. Ego te sequor libens, tu me bene ducito.

COLL. 27.

Creditor, Debitor.

QUoad patris reditú expectas? D. Hinc ad diem octavum. C. Quî scis diem? D. Ipse pater ad me scripsit. C. Adventus ejus (ut spero) te ditabit. D. *Cræso* ditior ero, si bene nummatus venerit. C. Tunc mihi mutuum reddes? D. non est quòd dubites, quin, si tibi opus erit amplius, non modò reddam mutuum, sed etiam referam gratiam. C. Quomodo? D. Pecuniam mutuam vicissim dabo. C. Nihil opus erit, spero. D. At nescis quid possit accidere. C. Tempus est brevissimum. D. Non eò dico quód tibi vellem ominari malum. C. Quicquid ominentur homines, Deus clavum tenet. D. Sed quid cessamus recipere nos in auditorium? C. Opportune admones.

COLL. 28.

Picus, Micuardus.

QUando rediisti domo? M. Tantùm redeo. P. Ubi est frater tuus? M. Mansit domi. P. Cur mansit? M. Ut pranderet cum patre. P. Tu verò, cur etiam non mansisti? M. Jam prandeꝛam cum patre. P. Quis vobis ministrabat? M. Ancilla. P. Quid mater? ubi erat? M. Etiam domi sed occupata. P. Qua in re? M. In recipiendo tritico, quod nobis advectum fuerat. P. Quando redibis domum? M. Cum accersar à patre. P. Quo die istud erit? M. Forfasse hinc ad quatuor dies. P. Cur vos tam sæpe commeatis? M. Sic volunt parentes. P. Quid agitis domi? M. Quod jubemur à parentibus. P. Sed interim perit vobis studiorú tempus. M. Non omninò perit. P. Quid igitur? M. Quoties pater non est necessariò occupatus, omnibus horis exercet nos, manè, ante & post prandium; ante cœnam, à cœna satìs diu, postremò etiam antequam cubitum eamus. P. Quibus rebus vos exercet? M. Exigit à nobis ea potissimùm, quæ totâ hebdomade in schola didicimus; themata nostra inspicit, ac de iis nos interrogat; sæpe dat nobis aliquid modò Latinè, modò Anglicè describendum; interdum etiam nobis proponit brevem sententiam vernaculo sermone, quam Latinè vertimus; interdum contrà

jubet

jubet aliquid Latinum Anglice reddere; postremò, ante cibum & post, semper ex Bibliis Anglicis aliquid legimus, idque totâ præsente familiâ. P. Nihilne de Catechismo interrogat? M. Id facit omni die Dominico, nisi fortè domo absit. P. Mira narras, si modò vera. M. Imò sunt longè plura quam tibi narravi: sum enim oblitus morum civilitatem, de qua etiam admonere nos solet in mensa. P. Cur pater vester tantum sumit laborem in vobis docendis? M. Ut sic intelligat num in schola operam ludamus, & tempore abutamur. P. Mira hominis diligentia, atq; adeò prudentia! O quàm devincti estis Patri cœlesti, qui talem patrem in terra dedit vobis! M. Faxit ille, ut hoc & cætera ejus beneficia nunquam obliviscamur. P. Bonum & pium est illud optatum; cura, ut habeas non modò in ore, sed in animo etiam magis. M. Quòd me tam fideliter mones habeo tibi gratiam. P. Bene monendi officium debemus omnibus, sed maximè fratribus. M. Fratribúsne igitur solis? P. Eos potissimùm fratres hîc dico, qui ex fide in Christum nobis conjuncti sunt. M. Rectè judicas: sed viso num frater domo tandem reverterit; nam ad cessandum promptus est plùs satis.

COLL. 29.

Myconius, Petellus.

SErióne scribis, an tu ineptis? P. Equidem scribo seriò; cur enim tempore abuterer? Tu verò cur istud rogas? M. Quia vidi aliquando cùm bene scriberes. P. Scribo interdum meliús. M. Quî fit igitur, ut nunc tam scribas malé? P. Desunt mihi bene scribendi adjumenta. M. Quæ tandem? P. Bona charta, bonum atramentum, bona penna. Nam hæc mea charta (ut vides) miserè perfluit, atramentum est aquosum & subalbidum, penna mollis & malè parata. M. Cur ista omnia maturè non providisti? P. Pecunia mihi deerat & nunc etiam deest. M. Incidisti in illud vulgare proverbium. *Cui deest pecunia, huic desunt omnia.* P. Sic agitur mecum. M. Sed quando te speras accepturum? P. In mercatu proximo pater ad me missurus est, aut ipsemet venturus. M. Ego te interea

juvare volo. P. Siquidem id potes, magno beneficio me affeceris, M. Accipe hos ſex aſſes mutuò ad chartam & cætera comparanda. P. Quàm verè dictum eſt illud, *Amicus certus in re incerta cernitur* ! ſed quid te impellit ut mihi ultrò tam benignè facias ? M. Charitas illa Dei, quæ (ut *Paulus* ait) affuſa eſt in cordibus noſtris. P. Mira eſt vis divini Spiritûs, qui ejus auctor eſt charitatis. Sed mihi interim cogitandum, quomodo tibi referam gratiam. M. Parva res eſt ; omitte iſtam cogitationem, nè te impediat quò minùs in utramvis aurem dormias : tantum redde mutuum, quum tibi commodum fuerit. P. Reddam (ut ſpero) propediem. M. Eamus ad precationem, nè notemur. P. Adde unum, ſi placet. M. Quid eſt ? P. Nè hodie incœnati mittamur cubitum. M. Ha, ha, he !

COLL. 30.

Veluſatus, Stephanus.

QUotâ horâ ſurrexiſti hodie ? S. Paulò ante quintam. V. Quis te expergefecit ? S. Nemo. V. An cæteri jam ſurrexerunt ? S. Nondum. V. Non iviſti illos excitatû ? S. Non ivi. V. Quamobrem ? S. Neſcio, niſi quia non putabam illud ad me pertinere. V. An non te illi excitant interdum ? S. Imò ſæpiſſimè. V. Debuiſti igitur ſimiliter facere. S. Debui fateor. V. Memento igitur ut poſthac facias. S. Meminero, Deo juvante. V. Sed tu quid feciſti ex quo ſurrexiſti è lecto ? S. Primùm, flexis genibus precatus ſum Patrem cæleſtem in Nomine Filii ejus, Domini noſtri *Jeſu Chriſti*. V. Factum bene : quid poſtea ? S. Deinde ornavi me, & curavi corpus mediocriter, ut *Chriſtianum* decet : poſtremò ad quotidiana ſtudia me retuli. V. Si perges ſic facere, nè dubites quin Deus tua juvet ſtudia. S. Adhuc me ſemper juvit, quæ eſt ejus benignitas ; nec me (ut ſpero) dereſinquet. V. Rectè loqueris ; nec ille ſpem tuam fruſtrabit. S. Anno ſuperiore didici in *Catone : Spem retine ; ſpes una hominem nec morte relinquit.* V. Quòd retinueris, bene feciſti ; eſt enim egregia ſententia, & homine *Chriſtiano* digna. S. Atqui autor ejus libri non fuit *Chriſtianus*. V. Non fuit, certa res eſt.

S. Unde

s. Unde igitur sumpsit tot pulchras sententias? V. Maximè ex Philosophis *Ethnicis*. Nam & ipsi (divino Spiritu illuminati) plurima dixerunt, quæ sunt verbo Dei consentanea: quod tu quoque videre aliquando poteris, si literarum studium prosequere. S. Ego prosequar (ut spero) dummodo ipse Deus dat patri meo vitam longiorem. V. Precare diligenter & ex animo ut illud contingat. S. Quotidie id precor sæpe. V. Det tibi Dominus Deus in omni opere bono perseverantiam. S. Quod mihi optas. idem tibi precor; & gratias ago, quod me tam fraternè monueris.

COLL. 31.

Dominicus, Burrasius.

UBI sunt juglandes tuæ? B. De quibus loqueris juglandibus? D. Quas hodie ex præmio accepisti. B. Ubi sint rogas! quasi verò tibi servare debuerim. D. Non sic intelligo: sed quæro quid feceris. B. Edi in merendam. D. Edisti miser? cur potiùs non servabas ad ludendum? B. Edere malui, quàm perdere. D. Non poteras perdere nisi duodecim. B. Fateor. D. Quòd si sors tulisset, potuisses ducentas aut fortasse plures lucrifacere. B. *Dubius* est (ut vulgò dicitur) *ludi eventus*. D. Quid tum? ubiq; parati esse debemus in utramque partem, & boni consulere quicquid nobis evenerit. B. Istud ego scio, sed non sum admodum ludendi peritus in eo genere. D. Abi, nunquam rem facies. B. Nemo rem facit, nisi Deo volente, nec ego ditari ex ludo velim. D. Ergò (ut video) quærendus est mihi collusor alius. B. Nihil sanè impedio. Sed mane parumper. D. Quid vis? B. Quid tu vocas sortem, de qua hic mihi mentionem fecisti? D. Ipsam fortunam. B. Quid autem est fortuna? D. Stultorum opinio. B. De fortuna quid opinantur stulti? D. Nunc mihi non vacat de hoc tibi respondere: sed vide annotationem præceptoris in *Catonem*. B. In quem locum? D. In illum versiculum, *Indulsit fortuna malis, ut lædere possit*. B. Ut video, non ignoras quid sit fortuna. D. Satì scio fortunam nihil esse. B. Cur ergò dixisti, Quòd si sors tulisset? D. Excidit

cidit mihi sic loqui, Ethnicorum more. Nam eorum libri (ut sæpe docet præceptor) pleni sunt ejusmodi impiâ doctrinâ. B. Nihil mirum, nempe illi veram Dei cognitionem non habuerunt. D. Sed audi, mi *Barrasi*, si vis ampliùs disputare, quære tibi alios disputatores; nam mihi nunc seriò ludendum est: volo tamen priùs te vicissim admonere. B. O quàm gratum mihi feceris! D Nonne tu dixisti hæc verba, *dubius est ludi eventus*? B. Fateor me dixisse, sed præmunivi. D. Quomodo istud intelligis? B. Addidi enim hæc tria verba. *Ut vulgo dicitur*. D. O astutam vulpeculam! Os occlusisti mihi. Sed hæc inter nos sine odio aut malevolentia dicta sint. B. Novit Deus utriusque animum. D. Est enim solus cordium scrutator. Sed quid tu, vis hîc solus otio torpescere? Cogito quo lusu me exerceam. D. Quasi vero sic diutiùs cogitandum. Agè, sequere me, dabo tibi mutuò juglandes. B. Amicè nunc loqueris: sed quando reddam? D. Ad calendas Græcas, si non potes citiùs. B. O festivum caput! eamus.

COLL. 32.

H. J.

JAcobe. J. Quid vis? H. Repetamus unà prælectionem. J. Non est mihi otium. H. Quid habes negotii? J. Volo scribere. H. Quid scribere paras? J. Dictata præceptoris. H. Cur heri non scripsisti? J. Quo tempore scripsissem? H. Cùm luderetur. J. At ego nolebam amittere ludendi occasionem. H. Ah! piger, nihil aliud quàm lusiones meditaris? Nonne diebus Mercurii & Sabbati ternæ sunt horæ liberæ? J Liberæ quidem sunt, sed ad lusum destinatæ, deputatæ, attributæ, assignatæ. H. Imò partim lusibus aut alicui honestæ remissioni, partim studio literario sunt dicatæ. J. Fateor duntaxat, iis, qui volunt immori studiis. H. Non poteras heri sesquihoram detrahere ludi tuo, aut saltem horam unicam? J. Tu stude quantùm velis: ego verò ludam quamdiu licebit. H. Per me quidem licebit: sed interim parùm promovebis in literis.

teris. J. Nonne præceptori ſatisfacio? H. Utcunque. J. Tu igitur ſtudioſe, vis eſſe præceptore ipſo ſeverior? Omitte me tandem, age tuum negotium, ego meum. H. Age, age, ut libet.

COLL. 33.

Rufus, Caſtrenſis.

QUando repetes ludum literarium? C. Neſcio. R. Cur de hac re patrem non admones? C. Quid putas me curare? R. Parùm admodum, ut credo. C. Profectò verum dicis. R. Satis eſt ſigni te non amare literas. C. Scio legere, ſcribere, Latine loqui, ſaltem mediocriter: quid opus eſt mihi tantâ ſcientiâ? Ego plura ſcio quàm tres ſacerdotes Papiſtici. R. O miſerum adoleſcentem! ſiccine rem contemnis inæſtimabilem? C. Quid tu ſic exclamas? Unde tibi videor miſer? R. Amice, nulla tibi à me orta eſt injuria. Quod enim tibi dixi, non eſt convitium; nè tu in malam partem accipias: ſed miſereor tui, quia id contemnis, quod felicitatem parit. C. Lucrum, divitiæ, & voluptas felicitatem pariunt. R. Imò iſta multis fuerunt exitio; tametſi divitiæ ſunt donum Dei; nec nocent, niſi iis qui abutuntur: verùm enim verò nulla eſt homini pretioſior poſſeſſio quàm virtus, & rerum honeſtarum cognitio. C. Vis igitur concionari, ut video. R. Utinam divinas conciones audiviſſes diligenter! C. Hem! obtundis me; nunquid vis? R. Ut bonam mentem det tibi Deus. C. Eà fortaſſe tibi magìs eſt opus, quàm mihi. Vale.

COLL. 34.

A. B.

MIror ego quid tibi velis; tu ferè ſemper es otioſus, aut garris, aut ineptis. B. Quid vis faciam? A. Ut ſtudeas diligenter. B. Cur me iſtud mones? A. Pro meo in te amore, tuaq; utilitate. B. Fruſtrà mones. A. Quid ità? B. Quia non eſt mihi animus in literis. A. Quid ergò velles? B. Diſcere aliquâ artem aptam ingenio meo. A. Jamne cogitâſti quænam ars tibi placeat potiſſimùm? B. Jampridem. A. Cur ergo patrem non admones? B. Nunquam auſus ſum. A. Cur non? B. Vereor ut mihi iraſcatur.

A. Roga

A. Roga præceptorem; ut illi dicat. B. Imò te oro, Dic tu ipse præceptori meis verbis: nam verecundia me impedit. Faciésne quod rogo? A. Faciam certè, idque libentissimé. Valde enim tædet me videre te adeò remissum. B. O quam mihi gratum feceris! A. Sed præceptor te appellabit. B. Quid tum? Oblata occasio me audacem reddet ad mentem meam liberè aperiendam. A. Rectè judicas. B. Tu igitur fac promissi memineris: deinde nuntia mihi quid ille responderit. A. Alioquin essem nuntius inutilis.

COLL. 35.

Michael, Frisius.

SAlve, *Frisi*. F. Tu quoq; salvus sis, *Michael*. Quota hora? M. Mox audies sonum semihoræ post quin[...] F. Bene habet, maturè satìs aderimus. M. Gaudeo me tibi occurrisse, ut euntes *Latinè* tantisper colloquamur. F. Ea sanè est utilis & jucunda exercitatio. M. Quoties incido in aliquem ex istis dissolutis nebulonibus, mallem rhedarium offendisse. Non enim per eos mihi licet aliquid in via meditari, adeo mihi sunt eorum mores otiosi. F. Nihil mirum. Nám ferè sunt ejusmodi, ut néque loqui velint quidpiam boni neque audire sustineant. M. Quid cum illis agas, quibus nihil est curæ, nisi ut suas libidines expleant! F. Nihil aliud crepant, nisi suas cupedias, & meras compotationes in secretis cauponulis. M. Etiam nos irrident plenis buccis, quòd *Latinè* per vicos loquamur. Illud verò est omnium pessimum, quòd nusquam se patiuntur admoneri. F. Quia scilicet (ut ait Propheta) *Non est timor Dei ante oculos eorum*. M. Si quid occeperis amicè cōmonere, statim audies, Tace concionator, obtundis me. Quòd si dixeris, Deferam te ad præceptorem aut observatorem: Oh, egóne curo? inquiunt: tu non auderes. Nam si me accusares, non feres impuné. F. Imò verò te continuo verberabunt, si locus erit semotus ab arbitris. M. Profectò, cum quidam eorum me nuper offendisset in quodam recessu, impegit mihi in utramque malam duos ingentes colaphos, & aufugit conti-

continuó. F. Quia tu, quæſo interea? M. Quid iſtud quæris? tam iſtud ſubitum fit, ut vix hominem aſpicere potuerim. F. Sed quî tam citò & ſenſim ad ſcholam pervenimus? N. Sic ferè confabulantibus uſu venire ſolet. F. Agè, ingrediamur ſine murmure & ſtrepitu, nè ſtudentes offendamus.

COLL. 36.

Probus, Amiculus.

UNde adfers iſtam tuniculam? A. A domo. H. Quid vis facere? A. Volo induere. P. Nunc non eſt mutandi tempus. A. Quando igitur? P. Cras manè, quum ſurges è lecto. A. Benè mones, expectabo.

COLL. 37.

Antonius, Daniel.

EUge, audivi ſororem tuam nupſiſſe. D. Verum audiſti. A. Quis eſt maritus ejus? D. Quidam civis *Londinenſis*, honeſtis parentibus progenitus. A. Eſtne dives? D. Sic habetur, ſed tamen pater meus hæc longè pluris facit: primùm, quod ille ſit benè moratus adoleſcens: deinde, quòd non ſolùm doctiſſimus, ſed etiam bonarũ literarum amantiſſimus; deniq; quòd verus Dei cultor, & *Chriſtianæ* religionis ſummus obſervator. A. Mihi narras egregios adoleſcentis titulos. O felicem ſororem tuam, quæ Dei beneficio talem virum nacta eſt! D. Felicem ſanè non abs re dixeris, ſiquidem bonũ illud perpetuò ſic agnoſcat, ut ſemper meminerit ex Dei bonitate profectum eſſe, ob ídq; immortales agat eidem gratias. A. Credo id facturam, D. Ità ſpero quidem: ſic enim à parentibus ſemper inſtituta eſt in doctrina *Chriſtiana*. Sed me jam aliò revocant domeſtica negotia. Ergo vale, mi *Antoni*. A. Tu quoque bene valè, ſuaviſſime *Daniel*. D. Nunquid vis. A. Ut verbis meis dicas ſalutem plurimam tuis omnibus, præcipuè patri matríque, & ipſi novæ nuptæ; méque illi gratulari fauſtum illud conjugium. D. Ego verò id faciam, & quidem libentiſſimé.

COLL.

COLL. 38.

Henricus, Gerardus.

HOdie te non vidi in concione, quid id sibi vult? G. Quid sibi velit nescio, ego tamen interfui. H. Narra mihi quæ mandasti memoriæ. G. Non est tuum à me rationem exigere. H. Ego quidem non exigo, verùm id rogo, ut memoriæ causâ conferamus unà G. Malim nunc solus recordari. Audies me (si voles) cùm præceptor ante prandium nos interrogabit. H. Quid mali esset, si nunc inter nos eâ de re conferemus! G. Nihil mali esset, fateor; sed nunc mihi non libet, H. Tua igitur te libido regit. G. Omitte me; cur molestus es? H. Omitto sanè; sed audi unum verbum, Non decet puerum esse tam morosum. G. Nec puerum decet esse tam molestum.

COLL. 39.

Rublius, Lepusculus.

QUid fecisti de regula mea? L. Relinqui in pergula superiore. R. Cur eam reliquisti? L. Oblitus sum. R. Non rectè factum; sed tu sic ferè soles, si quid tibi fuerit commodatum. L. Piget me negligentiæ meæ. R. Non satìs est dolere, nisi mores mutare velis. L. Deum precabor, ut mihi mutare velit. R. Si sapis; alioquî nemo tibi posthac commodare volet. L. Habeo gratiam, quòd me tam amicè monueris. R. I nunc petitum meam regulam; est enim eâ mihi opus ad ducendas in charta lineas. L. Nunc eo. R. Refer ad me in cubiculum. L. Mox habebis.

COLL. 40.

Emericus, Baldus.

CUR solus rides? B. Quid tuâ? E. Quia fortasse rides me. B. Unde tibi orta est ista suspicio? E. Quia malus es. B. Omnes quidem mali sumus; at ego te pejor non sum. Nemo igitur ridet, nisi aliquem irrideat? E. Non sic intelligo; sed qui solus ridet (sæpe audivi) aut stultus est, aut aliquid mali cogitat. B. Ista sententia cujus sit nescio; sed cujuscunque sit, non est perpetuó vera, tamen admo-

admonitionem tuam in bonam partem accipio, téque moneo viciſſim, ut caveas ſuſpicioſus eſſe: *Nam timidis & ſuſpectis aptiſſima mors eſt*, ut eſt in morali noſtro carmine. E. Memini: boni tamen conſulo admonitionem tuam.

COLL. 41.

Nathaniel, Mercurius.

UNde venis? M. Domo. N. Quid igitur domi veſtræ? M. Nihil tuâ refert. N. Fateor; ſed familiares ſic rogare ferè ſolemus perinde quaſi rogemus, *Ut valetis? Quomodo ſe veſtræ res habent?* M. De re aliena nimiùm percontari non decet. N. Taceo: ſed videris mihi pro ætate nimis ſapere. M. Nihil meum dico; id audivi ſæpe. N. Ego quoque non ſemel audivi. M. Cur ergo non uteris? N. Quia non ſemper in mentem venit. M. Imò quia tu es percontator; quæ res non ſine cauſa datur vitio. N. Habeo gratiam, quòd me adeò amicè moneas; poſthac, adjuvante Deo, cavebo ineptus eſſe. M. Ità paulatim ſapies.

COLL. 42.

Humbertus, Plautinus.

HEus tu, præceptor adeſt. P. Quid tum? H. Reſpice ad illum. P. Quamobrem? H. Ut ei caput aperias, & venientem ſalutes. P. Ita decet facere; ſed aliud cogitabam. H. Tace.

COLL. 43.

Portanus, Marcus.

UNde redis? M Foris. P. Cur exieras? M. Redditû urinam. P. Qualis eſt cæli facies? M. Nebuloſa. P. An regelat? M. Sic reſolvitur gelu, ut nives omnino liqueſcant. P. Etiamne pluit? M. Senſi aliquid supernè diſtillare. P. Fortaſſe in tranſitu, è ſtillicidio tecti. M. Imò è nubibus, ſcio; quòd ſi non credis, vide tu ipſe. P. Quaſi ego tibi non credam in re tantilla. E. Cur igitur dubitare videbaris? P. Ut pluribus verbis tecum fabularer. M. Quorſum id pertinet? P. Ad *Latinum* ſermonem exercendum. M. Sed interim ſæpè otioſa verba dicimus, à quibus omni-

no abstinendum *Christus* præcepit. P. Totâ erras viâ in præcepti intellectu. M. Cur istud dicis? P. Quia *Non est otiosus sermo, qui ad aliquam institutionem refertur*, præsertim ubi agitur de bonis & honestis, qualia sunt Dei opera in rebus naturalibus. M. Videris mihi rectè sentire; proinde facilè tibi assentior. P. Sed hæc hactenus; instat nobis aliud negotium. M. Agè, desinamus.

COLL. 44.

Trolleanus, Bolanus.

SCín' tu quota sit hora? B. Non certum scio: sed video instare cœnæ tempus. T. Me miserum! oblitus sum adire matrem, quæ jusserat. B. Curre, curre; opportunè venies, ut cœnes domi. T. Rectè mones, eo rogatum veniam. B. Eccum hypodidascalum. T. Optimè adest.

COLL. 45.

Rolandus, Languinus.

QUid ais de scalpello, quod emeram tibi nudiustertius? éstne satis bonum! L. Imò verò est optimum? sed (me miserum) parùm abfuit quin perdideram. R. Eho, quid ais? quomodo id accidit? L. Cùm redirem foris, exciderat mihi in vico. S. Unde exciderat? L. E thecâ meâ, quam imprudenter apertam reliqueram. R. Quomodo recuperâsti? L. Affixeram statim chartulam valvis januæ: post prandium quidam puer sextæ classis mihi attulit. R. Utinam omnes tam fideles essent, qui res amissas reperiunt! L. Profectò pauci sunt, qui restituent; si modò sit res alicujus pretii. R. Et tamen id verbo Dei nominatim præcipitur. L. Quidni? Est enim furti species, si quis rem alienam inventam retineat, modò sciat cui reddenda sit. R. At plerique putant se jure possidere quicquid amissum invenerint. L. Errant illi quidem gravissimè. R. Verùm (ut redeamus ad inceptum sermonem) quid dedisti puero, qui scalpellum tuum invenerat? L. Dedi sextantem, & nuces aliquot juglandes: laudavi præterea, & paucis admonui idem semper esse facien-

faciendum. R. Rectè fecisti, sic enim libentiùs reddet aliàs si quid repererit. Sed quid si perdidisses? L. Æquo animo tulissem, & mihi emissem aliud. R. Itáne æquo tulisses animo? L. Certè non sine aliqua molestia. R. Non igitur æquo animo; sed nolo te arctius urgere. L. Non sumus Theologi. R. Quid ergò? L. Grammaticuli. R. Et quidem imperiti. L. Tantò diligentiùs Deum precari debemus, ut per *Evangelium* suum nos liberet ab ignorantiæ tenebris? in quibus versati sumus & adhuc versamur. R Id vero faciemus, si sanctis admonitionibus pareamus, quas audimus quotidie à præceptore, & sæpe à concionatoribus, divini verbi administris. L. Vide quantum profuerit nobis scapelli mei amissio. R. Ob eam rem tibi dupliciter gratulor: primùm quòd tibi rectè emerim, deinde quòd amissum recuperaveris. L. Habeo tibi gratiam, mi *Rolande*. R. Quin Patri nostro cœlesti sit laus, & gratiarum actio. L. *Amen*.

COL. 46.

Mercarius, Calvinus.

MIhi non videris nimis occupatus. C. Mediocriter. M. Quid si mihi exacuas duas aut tres pennas? C. Satis sit tibi, si unam acuero in præsentia. Súntne novæ? M. Novæ quidem; sed para te usque dum acuantur: Jam enim lævigavi, caudam rescidi, detraxi plumulas. C. Ostendè: profectò sunt optimæ, & ad scribendum aptissimæ. M. Unde istud nosti? G. Quia sunt caule amplo, firmo, & nitido: nam molles, & quæ caulem breviorem habent, parùm sunt ad scribendi usum habiles. M Gaudeo me utiliter emisse. C. Non abs re; sed quanti? M. Pro his tribus dedi quadrantes duos. C. Singulas igitur binis emisti denariolis. M. Res apparet. C. Est vile pretium, pro rei bonitate; de quo emisti? M De quodam circumforaneo. C. Apud hujus oppidi mercatores singulæ, & quidem minùs bonæ, venduntur sextantibus. M. Et tamen audent interdum dicere, pluris sibi constare *Londini*. C. Ea ferè est mercatorum consuetudo; *Nihil* enim *proficiunt, nisi*

admodum mentiantur; ut ait *Cicero*. M. Sed agè, nè te diutiùs remorer, agamus quod instat. C. Citò expediero; aſpice me diligenter, ut diſcas aliquando. M. Aſpicio intentis oculis; ſed mihi opus eſſet ſpatio paulò longiore. C. Illud ergò fiet in cubiculo, ſi quando me velis inviſere. M. Quo tempore? C. Poſt ſcholæ miſſionem, hoc eſt, horâ nonâ matutinâ, vel quartâ pomeridianâ. Nunc habes pennas duas, rectè (ni fallor) in uſum tuum accommodatas. Hanc tertiam in aliud tempus tibi integram ſervabis. M. Accipe tibi, ſi placet. C. Quin tibi ſerva? domo adferuntur mihi ſatis multæ. M. Ago tibi quantas poſſum gratias, vale. C. Incolumem te conſervet Deus. Sed heus, nè parcas unquam labori meo. M. Tu quoque & me & rebus meis viciſſim utere, ſi quid opus fuerit. Iterum vale.

COLL. 47.

Puteanus, Buerla.

UNde veniebas modò? B. E culina. P. Quid illuc iveras? B. Ut me calefacerem. P. Tu, credo, libentiùs es in culina, quàm in ſchola, nonne? B. Nihil mirum; in ſchola non eſt ignis, ſicut in culina. P. Abi, ſapis. B. Utinam tam ſaperem in divinis rebus quã in cura corporis! P. Fac ſapias. B. Quomodo? P. Studio, curâ, labore, & diligentiâ. B. Non parco labori. P. Rectè facis: ſed eſt tempus expectandum cujus progreſſu fiunt omnia: interea precandus eſt Deus aſſiduè. B. Bene mones; utinam ille ſtudia noſtra promoveat in gloriam ſui nominis! P. Id faciet, ſi pergamus eum colere diligenter.

COLL. 48

Puteanus, Capuſius.

QUid tecum cogitas, *Capuſi*? C. Libenter irem domũ. P. Quid eó? C. Ut me his diebus parumper recrearum cum matre. P. Quid obſtat, quò minùs eas? C. Præceptor non vult permittere. P. Meliùs tibi conſulit quàm ipſe putas. C. Quomodo? P. Nam interea perderes multũ temporis, & cùm rediiſſes, tibi doleret. Nonne verum dico? C Profectò ſic eſt. P. Mane igitur, ſi ſapis. C. Parebo

rebo tuo consilio, quia mihi rectum videtur. P. Nollem sciens malum tibi consilium dare. Atque utinam quod suadeo succedat tibi prosperé! C. Spero ità fore, Deo volente.

COLL. 49.

Martialis, Blancus.

QUantum habes pecuniæ? B. Assem cum semisse: tu verò? M. Non tantum. B. Qantum igitur. M. Unicum assem. B. Vis mihi dare mutuó? M. Est mihi opus. B. In quem usum? M. Ad emendam chartam. B. Hodie reddam tibi. M. Addendum fuit, Deo juvante. B. Sic docet præceptor ex verbo Dei, sed non possum assuescere. M. Fac assuescas. B. Quomodo id fiet? M. Si sæpe cogites nos à Deo sic pendere, ut nihil possimus sine ejus auxilio. B. Bonum mihi das consilium. M. Quale mihi dari velim. B. Sed (ut ad propositum redeamus) dabis mutuó istum assem? M. Miror te mutuò petere, qui plus habeas quàm ego. B. Est quidam Scholasticus hac transiens, qui librum venalem ostentat. M. Quid tum? B. Cupiebam emere, quia viliùs indicat quàm noster bibliopola. M. Accipe; sed, quæso, unde tam citò reddes? B. A cœna ibo domum, ut à matre petam. M. Quid si dare nolit? B. Nihil cunctabitur, cùm librum ostendero.

COLL. 50.

Montanus, Eusebius.

QUot annos habes? E. Tredecim, ut à matre accepi: tu verò? M. Equidem non tot habeo. E. Quot igitur? M. Deest unus. E. Sunt ergò duodecim. M. In promptu est ratio. E. Sed frater tuus quotũ agit annum? M. Quintum. E. Quid vis? jam *Latinè* loquitur. M. Quid miraris? semper habemus domi pædagogum & doctum & diligentem: is semper nos *Latine* loqui docet: nihil *Anglicum* effert, nisi aliquid declarandi causâ, quin etiam patrem non audemus nisi *Latinè* alloqui. E. Nunquam igitur *Anglicè* loquimini? M. Solùm cum matre, ìdque certâ quadam horâ, cùm illa nos ad se vocari jubet. E. Quid agitis cum familia? M. Cum familia rarus est nobis sermo, & quidem tantùm in transitu, & tamen famuli ipsi nos *La-*

tinè alloquuntur. E. Quid ancillæ? M. Si quando usus postulat ut eas alloquamur, utimur sermone vernaculo. ut solemus cum ipsa matre. E. O vos felices, qui tam diligenter docemini! M. Est Deo gratia, cujus dono patrem habemus, qui curet nos tàm accuratè erudiendos. E. Certè ejus rei laus & honor unico cælesti Patri debetur. M. Sed quid agimus? jam audio recitari catalogos. E. Ergò festinemus.

COLL. 51.

Sylvius, Ludovicus.

QUid tristis es, *Ludovice*? L. Ægroto. S. Quid morbi est? L. Nescio. S. Sed tamen éstne gravis morbus? L. Non admodum, gratia Deo. S. Quidnam tibi dolet? L. Caput. S. Quid? totúmne caput? L. Non certé. S. Quid ergo? utrum sinciput, an occiput? L. Hæc pars anterior. S. Est ergò sinciput. L. Quid igitur faciam? S. Quiesce; bene mox sanus eris. Sic enim a matre accêpi, Nullum esse præsentius remedium capitis doloribus, quàm quietem. L. Atqui sunt varii morbi capitis. S. Et varia fortasse remedia: sed quid est facilius quàm id tentare quod dixi tibi? L. Experiri quidem nihil (ut spero) nocebit: sed ubi quiescam? S. Domi vestræ, in lecto L. Mater non sinet. S. Imò, si dixeris te ægrotare. L. Atqui me putabit simulare. S. Fieri potest: sed quid dubitas periculum facere? L. Bonum consilium. S. Utere, si vis. L. Faciam profectò. S. Enimverò, si sapis. L. Sed unum restat. S. Quid est? L. Impetranda à præceptore venia. S. Adi, & pete. L. Quid si nolit dare? S. Imò facillimè. L. Qui scis illud? S. Quia satìs est credulus nobis nisi qui aliquoties illum fefellerunt. L. Nunquàm sciens illum fefelli. S. Ito igitur fidenter. L. Nunc eo. S Sed heus, priùs meditare quid sis dicturus, nè fortè loquendo hæreas. L. Bene mones; non accedam imparatus.

COLL. 52.

Paulus, Timotheus, Solomon judex.

OPtatus mihi ades, *Timothee*; quærebam, qui mecum certare vellet; sed omnes ad lusûs certamen currunt:

runt: tu verò quid ais? T. Quid ego malim, quàm tecum de nostris studiis pacificè contendere? P. Sed quod petis certandi argumentum? An de repetendis *Ciceronis Epistolis*? T. Malo de *Catone*. P. Quamobrem. T. Quia restant mihi ediscendæ aliquot prælectiones de *Cicerone*. Scis enim me ægrotasse ferè duas hebdomadas. P. Memini. Vis igitur dicamus secundum librum *Moralium Distichorum*? M. Est longus nimis in hanc horam. P. Quid ita? T. Quia nobis aliquandiu ludendum est, ut corpus exerceamus ad valetudinem conservandam. P. Dicamus ergò librum tertium, qui est brevissimus. T. Sed judicem volo. P. Præstò est *Solomon*, qui me ob eam rem sequitur. T. Vis igitur, *Solomon*, audire nos? S. Quid dicturi estis? P. Tertium librum *Disticorum Moralium*. S. Nonne alterni dicetis? T. Scilicet suum uterque Disticum. S. At pueri (nè erretis) nolo vos audire tanquam judex. P. Cur non? S. Nè fortè meâ sententiâ alteruter amicorum offendatur. T. In quo igitur nobis eris adjutor? S. Notabo in chartula diligenter utriusque lapsus; deinde referetis ad præceptorem. T. Quid tum fiet? S. Ille, utri videbitur, & victoriam & præmium adjudicabit. P. Eris igitur nobis tantùm testis? S. Sic intelligo. T. Optima sanè videtur mihi ratio. P. Mihi quoque valde probatur. S. Sed unum restat. T. Quid est? S. Vultisne præter lapsus manifestos hæsitationes etiam notari? T. Sic volunt præceptoris leges super hac re. S. Date mihi librum in manum, ut certiùs observare possim. P. Tene meum. T. Incipiámne? P. Æquum est, quia tu à me provocatus es. T. Audi (quæso) *Solomon*, sed diligenter. S. Tu verò cave dicas negligenter.

T. *Hoc quicunque cupis carmen cognoscere, Lector,*
Hæc præcepta feres, quæ sunt gratissima vitæ.
P. *Instrue præceptis animum, nec discere cesses:*
Nam sine doctrina vita est quasi mortis imago.
T. *Commoda multa feres: sin autem spreveris illud,*
Non me scriptorem, sed te neglexeris ipse.

P. *Cùm rectè vivas, nè cures verba malorum:*
Arbitrii nostri, &c.

Sic pergunt ad finem usque libri tertii.

COLL. 53.

Dionysius, Gulielmus.

GRatulor tibi reditum, *Gulielme*: quando rediisti rure? G. Heri post meridiem. D. Quid mater? G. Quemadmodum illa me secum duxerat, ita reduxit. D. Nonne venit in equo? G Et quidem tolutario. D. Tu verò? G. Quid rogas? eram illi à pedibus. D. Non tibi fuit molestus labor itineris? G. Nulla mihi fuit via difficilis, adeò erat jucunda in urbem reditio. Quid quæris? noluissem eques venire. D. Quantum distat hinc villa vestra? G. Quatuor milliaribus, iisq; non admodù longis. D. Sed jam satis de reditu: nunc aliud agamus. Fuistíne memor promissi tui? num rediisti vacuus? G. Attuli uvarum quantum potui. D. Quantum igitur? G. Quasillum. D. Hui! quasillum? tibi igitur uni. G. Imò nobis duobus. D. Quid duobus tantillum? G. Non poteram ferre amplius pro viribus corpusculi mei. Quòd si robustus essem, asini onus asportâssem; mater enim facilè permittebat. D. Quàm vellem adfuisse? G. Ego & mater te plurimùm desideravimus. Sed esto animo bono, ea reliquit famulum ruri, qui amplissimâ corbe onustus veniet: tum illa tibi dabit affatim. D. Aha, nunc optata loqueris, mi *Gulielme*. G. Eamus domum ad nos, videbis quasillum nostrum adhuc (ut spero) integrum, D. O lepidum caput! nam & cupiebam ire salutatum matrem tuam mihi charissimam. G. Profectò illi gratissimum feceris. D. Eamus igitur.

COLL. 54.

Anthonius, Bernardus.

QUid hîc solus cogitas? B. Meam deploro miseriam. A Quænam te afficit miseria? B Heu me miserum! ecce mutavimus classem, nec est mihi pecunia unde libros emam. A. An non tibi dat pater? P. Dat quidem inter-

interdum, ſed parcè nimis. A. Eſt igitur avarus. B. Non ſequitur. A. Quid igitur impedit quò minùs tibi pecuniam ſuppeditet? B. Paupertas; præterea, cum peto, miratur tot nobis opus eſſe libris. A. Nihil mirum, præſertim cùm ſit pauper: ſed interim eſto animo bono, nec te affliſtes, quæſo. Dabo operam, ut te juvet pater meus: libenter enim largitur pauperibus, præſertim iis quos novit bonarum literarum ſtudioſos eſſe. B. O me felicem, ſi tuâ operâ me Deus adjuverit! A. Juvabit, ſpero: ſed tu interim precare illum diligenter, ut mei patris animum erga te affectum reddat. B. Bene mones; nam (ut ſæpe audivi è ſacris concionibus) *Solus eſt Deus qui hominum corda gubernat ac dirigit.* A. Ità res habet. B. Vale mi *Antoni* qui mihi animum reddidiſti. A. Tu quoque, *[illegible]narde*, Vale: ſed dic mihi, quæſo, quantum nummorum tibi opus eſt? B. Si duos haberem decuſſes, abunde mihi eſſet in præſentia. A. Tace; cras (ut ſpero) divinum auxilium ſenties.

COLL. 55.

Philippus, Vultherius.

QUò nunc is? V. In hypocauſtum. P. Quid eò? V. Hoccine rogandum eſt? non frigus ſentis? P. Quotuſquiſque nunc non ſentiat, cum ſit adeò acerbum? Sed ego malim me in culina calefacere. V. Atqui præceptor vetuit. P. Non ignoro: ſed rogabo veniam. V. Cur non vis in hypocauſto calefieri. V. Vapores clibani tentant mihi caput, quod alioquin infirmum ſatìs habeo; unde fit ut facilè ex capite laborem. N. Ego quoque ſic aliquando fui; ſed paulatim aſſuefeci me ad ferenda hypocauſti incommoda. P. Et ego (ut ſpero) me aſſuefaciam: verum præſtat id fieri horis pomeridianis, ubi tantus æſtus deferbuerit. V. Sed nunc tempus non eſt hîc philoſophandi diutiùs: jam mihi dentes frigore crepitant.

COLL. 56.

Stratanus, Theobaldus.

QUÆ ſunt arbores in horto veſtro? T. Hortum habemus ſuburbanum, in quo ſunt olera quibus veſcimur

mur quotidie; præterea sunt in fundo nostro bini horti variis arboribus consiti. S. In horto quæ sunt olera? T. De hoc mater meliùs respondere posset. Nam illîc sæpe versatur aut serendi causa, aut sarriendi aut aliquid colligendi. S. Sed tamen dic mihi aliquot olerum nomina. T. Parùm prodesset nomina tibi recensere, nisi res ipsas videres: quin eamus in rem præsentem. S. Potes ire quando libet? T. Possim quidem, matre permittente. S. Fac amabo permittat, sed eâ lege ut me tibi comitem assumas. T. Id facillimè fiet; tantùm hîc me expectes: mox redîero. S. Quid si ea domi non est? T. Tamen hoc tibi renuntiabo. S. Bene vertat Deus.

COLL. 57.

Præpositus, Caulonius.

HOdie pecuniam à patre accepi, si tibi fortè est opus. C. Nihil nunc opus est mihi, sed tamen gratiam habeo maximam, quòd pro tua liberalitate ultro mihi offers beneficium. Quotus enim quisque id faciat? P. Credo esse paucissimos: tu me tamen non semel beneficiis provocasti. C. Adeò parva illa fuerunt, ut non sint commemoratione digna. P. Non est parvum beneficium, quod ab optima voluntate profectum est. C. Utinam Dei erga nos beneficia tam expenderemus, quàm solemus hominum! P. Faxit ille ut in ea cogitatione nos exerceamus & sæpiùs & diligentiús. C. Illud profectò necesse est, si volumus ejus benignitatem sæpius experiri.

COLL. 58.

Fatouus, Barbarius.

QUid agis? B. Scribo. F. Quid scribis? B. Describo dictata præceptoris. F. Quænam? B. Hesterna. F. Quid? non aderas? C. Imò aderam: sed non poteram magistrũ dictantem assequi. F. Quæ res impediebat? B. Quòd satis commodè non sederem. F. Veneras ergò serius? B. Illud est. F. Cede commentarium tuum; egomet tibi scribam. B. Quid faciam lucri? F. Ego citiùs quàm tu descripsero; post ludemus unà, ut concessit præceptor. Da (inquam) libellum tuum. B. Libenter id quidem facerem;

rem; sed non audeo. F. Quid times? B. Edictum præceptoris. F. Quod mihi edictum narras? B. Nescis eum vetuisse, nè quis sine permissu ejus alteri scribat? F. Id Ego probè memini: sed unde hoc sciret? B. Rogas? cum emendandi causâ scripturæ rationem exiget: tum captus ero: novit enim manum meam. Præterea, neque fallendum est, neque mentiendum. F. Verbo Dei utrumque vetamur. B. Quid ergò responderem præceptori, cùm ille negaret me ista scripsisse? F. Non eò res evadet, spero. B. Nolo tua spe tantum subire periculum. F. Vah, nimiùm timidus es, nunquam rem facies. B. At tu forsitan audacior. F. Tu igitur scribe quantum voles; ego ad ludendum me confero. B. Abi, quæso; jam unam paginam descripsissem, nisi me interpellasses. F. At interim aliquid proficimus, dum *Latine* fabulamur.

COLL. 59.

Quirinus, Romulus.

VEnitne pater ad mercatum hodiernum? R. Hodie manè convenit me, cùm adhuc è lecto surgerem. Q. Nihil ab eo petísti? R. Imò pecuniam. Q. Et numeravit? R. In præsentia. Q. Quantum, obsecro? R. Viginti asses. Q. Papæ! asses viginti? quî fit, ut audeat tibi tantum pecuniæ committere! R. Quia novit me dispensatorem frugi. Siquidem semper illi reddo rationem usque ad teruncium. Q. Sed ægrè fortasse impetrásti. R. Imò facillimè, atque adeò cum gratia. Q. O mitem parentem! R. Certe mitissimum. Q. Sed (ut ad rem) quid facies ista pecuniâ? R. Emam libros, & alia mihi necessaria. Q. Potésne mihi aliquid mutuo dare! R. Possum, si modo eges. Q. Nisi egerem, non peterem. R. Quantum vis à me accipere? Q. Quinque asses. R. Accipe. Q. O verè amicum animum! R. Amicus verus non est, nisi qui amicum juvat in tempore, si tamen habet unde juvet. Q. *Amicus certus* (ut est in Proverbio) *in re incerta cernitur*. R. Quando reddes mutuum? Q. Ubi primùm pater in hanc urbem venerit. R. Quando venturum speras? Q. In mercatu proximo, nempe ad octavum diem *Octobris*.

COLL.

COLL. 60.

Pædagogus, Puer.

HOdie manè quotâ horâ expergefactus es? Pu. Ante lucem; quotâ horâ nescio. Pæ. Quis te expergefecit? Pu. Venit excitator hebdomadarius cum laterna sua, pulsavit alacriter ostium cubiculi; quidam aperuit; excitator accendit nostram lucernam; clarâ voce inclamavit. Experrecti sunt omnes. Pæ. Narra mihi ordine quid egeris ex illo tempore usque ad finitum jentaculum. Vos pueri, auribus atque animis diligenter attendite, ut discatis hunc vestrum condiscipulum imitari. P. Experrectus sum, surrexi è lecto, indui tunicam cum thorace, sedi in scabello, recepi femoralia & tibialia, utraque indui, calceos calceavi, femoralia ligulis astrinxi thoraci, tibialia periscelide ligavi super crura, cingulo me præcinxi, caput diligenter pexui, aptavi capiti pileolum, togam indui; deinde egressus cubiculo descendi infra, urinam in area reddidi ad parietem, accepi aquam frigidam è situla, manus & faciem lavi, os & dentes collui, detersi mantili manus & faciem. Interea signum ad precationem datur minore tintinnabulo: in aulam privatam convenitur, precamur unà, accipimus ordine jentaculum à famulo culinario, jentamus in triclinio sedentes quieti, sine murmure & strepitu; quos audivi ineptè garrientes, aut verba loquentes otiosa, aut etiam lascivientes vidi, amice admonui: qui non paruerunt admonitioni, detuli ad observatorem, ut eos notaret. Pæ. Nemóne vobis præerat dum jentaretis? Pu. Imò hypodidascalus. Pæ. Quid agebat interea? Pu. Ille per mediam aulam ambulabat tenens librum in manibus, & identidem monens observatorem, ut notaret ineptè garrientes. Pæ. Nullúmne igitur verbum tunc licet emittere? Pu. Imò licet; verùm ii demum notari solent, qui diu & multis verbis ineptè & sine ullo fructu confabulantur. Ceterùm licet omnibus jucundos inter se tractare sermones de bonis & honestis rebus, dum tamen id modestè fiat, citra clamorem & contentionem. Pæ. Hactenus satisfecisti mihi; cætera narrabis à prandio

dio, nisi aliquod negotium intervenerit. Eamus nunc in aulam ad prandium, nè magistro in mora simus. Pu. Audivi modò signum dari. Pæ. Opportunè datum.

COLL. 61.

Magister, Discipulus.

UBI finivisti narrationem ante prandium? D. Cùm vellem finem imponere de jentaculo, tu me interpellâsti, præceptor. M. Perge igitur narrare ordine reliqua. D. Dum jentandi finem facimus, datur publicum signum posterius; sumit quisque libros; imus in aulam communem; recitantur de more catalogi singularum classium; qui adsunt, ad nomen respondent; ego quoque respondeo; absentes notantur in catalogis ab ipsis nomenclatoribus. Finitâ catalogorum recitatione, ludimagister pulpitum ascendit, ut precetur; jubet nos attentos esse, túmque publicè precatur; ubi precatus est, Recipite, inquit, vos in suum quisque auditorium. Conveniunt omnes, ego item venio cum meis condiscipulis; sedeo in loco meo: præceptor ingreditur; inquirit de absentibus; deinde sedet in cathedra sua, & jubet pronuntiare auctoris scriptum. Pronuntiavimus terni clarâ voce, ut solemus quotidie. Tum jubet ut reddamus interpretationem: aliquot ex rudioribus legunt singuli: nos alii reddimus terni, idque memoriter, præter eum qui verba ipsa auctoris præit nobis ordine. Tandem præceptor exigit *Anglicam* verborum significationem: doctiores, quibus nominatim id præcepit, respondent: ego quoque jussus abeo, respondeo; laudat illos qui bene responderint, de quorum numero ego (quod sine jactantia dictum sit) unus eram. Postea jubet singulas orationis partes ordine tractari ad rationem Grammaticam. Postremò palam præscribit, quid sit à prandio reddendum: auditâ horâ octavâ, precationem imperat; quâ finitâ, monet ut officium sedulò faciamus: tandem nos missos facit. Eo spectante, eximus ordine & sine strepitu, lætique discedimus. Satísne tibi feci, præceptor? M. Imò cumulatissimé. D. Placétne tibi

tibi ut sub cœnæ tempus idem faciam de reliquis hujus diei actionibus? M. Nihil opus erit. Nam de iis quæ horis pomeridianis aguntur, alias te audivi satis. D. Nunquid vis præterea? M. Estne tempus eundi in aulam communem ad *Psalmorum* cantionem? D. Tempus est. M. Ito igitur.

COLL. 62.

Pædagogus, Puer.

ADes, *Carole*? Pu. Adsum, præceptor. Pæ: Quid agunt duo condiscipuli tui? Pu. Adhuc docentur a subdoctore. Pæ. Tu verò jámne pronuntiâsti contextum prælectionis in crastinum mane? Pu. Pronuntiavi. Pæ. Satísne rectè? Pu. Satis gratia Deo. Quis te audivit? Pu. Ludimagister. Pæ. Bene habet; sed est, quod monere te velim. Pu. Eho istud audire percupio. Pæ. Sæpenumero cogitandum tibi est, quantum debeas bonorum omnium largitori Deo, qui & ingenium & memoriam tam felicem tibi dederit. Pu. Quid illi non debemus, qui mihi dedit omnia? Pæ. Dic aliquot ejus beneficia præcipua, quemadmodum docui te aliquando. Pu. Dedit mihi cælestis ille pater corpus, animam, vitam, mentem bonam, parentes bonos, locupletes, nobiles, bene erga me affectos; & qui non modò suppeditant mihi copiosè omnia ad hanc vitam necessaria, sed etiam (quod est longè maximum) me bonis literis, bonísque moribus tam diligenter instituendum curant, ut nihil sit præterea requirendum. Pæ. Verè omnia ista dixisti, sed unum prætermisisti, quod est singulare Dei beneficium. Scin' tu quid sit? Pu. Sine me paulisper cogitare. Pæ. Otiosè cogita. Pu. Nunc ego reminiscor; sed pro magnitudine rei, nescio quibus verbis id possum exprimere. P. Dic tamen, quo poteris modo. Pu. Cogito etiam atq; etiam. Pæ. Dic tandem. Pu. Innumerabilia sunt Dei optimi maximi erga me beneficia, in corpore, in animo, in externis rebus; sed nullum majus nec dici nec cogitari potest, quàm quòd Filium suum unicum gratis mihi dederit, qui me miserrimum peccatorem & sub *Sananæ* tyrannide captivum, ac morti æter-

næ

næ destinatum redemit, ídque morte suâ, omnium crudelissimâ & maximè ignominiosâ. Pæ. Satis aptè dixisti, & totidem ferè verbis quot aliàs te docueram. Sed nunquid Deus tibi uni hoc tantum beneficium præstitit? Pu. Minimè verò. Pæ. Quibus præterea? Pu. Omnibus, quotquot Evangelio fideliter ac verè crediderint. Pæ. Agè, profer locum ex *Johannis* Evangelio, in eam sententiam. Pu. *Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam. Non enim misit Deus Filium suum in mundum, ut condemnet mundum, sed ut servetur mundus per eum. Qui credit in eum, non condemnatur; qui verò non credit, jam condemnatus est, quia non credidit in nomen unigeniti Filii Dei.* Hæc est autem. Pæ. Hactenus satìs; sed cujus sunt verba ista? Pu. Ipsius *Christi* de seipso loquentis. Pæ. Quem alloquitur? Pu. *Nicodemum*, qui ad eum nocte venerat. Pæ. Faxit ipse *Christus*, unicus Servator noster, ut magìs ac magìs in ipsius cognitione proficias. Pu. Faciet, spero. Pæ. Perge igitur, ut cœpisti, alacriter, quod bene vertat Deus in gloriam sui nominis. Pu. Ità precor. Pæ. Eamus cœnatum.

COLL. 63.

Observator, Puer.

TU nunquam studes; quando eris doctus? P. Id fiet progressu temporis, Deo juvante. O. Rectè dicis; sed interim laborandum tibi est. P. Atqui ego non sum arator. O. Etiã rides? Quasi *laborare* idem sit quod *arare*. P. Scio non idem esse. O. Cur ergò sic respondisti? nonne illud ridere est? P. Et ridere non est malum, cùm sit naturale omnibus hominibus. O. Pergin' tu nugas dicere? P. Quod dixi verum est. & verum dicere non est nugari. Cur me immeritò reprehendis? O. Jure te arguo. P. Quo jure? O. Quia non ignoras *ridere* pro *irridere* usitatum esse; & tamen sic accepisti quasi de risu sum loquutus. P. Si defendo causam meam, quid mali facio? O. Pergis igitur esse pertinax? Profectò seriò notaberis. P. Nè quæso, mihi irascaris, mi *Martine*. O. Non irascor; sed officium

meum

meum facio. P. Sed audi, quæso. O. Quid audiam ? tuas nugas ? P. Audi, inquam, nihil mentiar. O. Dic breviter; est mihi alibi negotium. P. Imprimis, cùm tu me monuisti, non eram otiosus. O. Quid ergò ? si nihil faciebas, nonne otiosus eras ? P. Non eram; pace tuâ dixerim. O. Qui potest illud fieri ? P. Dicam tibi, etsi tute meliùs hoc intelligis quàm ego. Nihil faciebam, ut apparebat : sed tamen cogitabam aliquid boni. O. Declara istud mihi. P. Cùm tu facis versus, sæpe meditaris diu, quasi sis otiosus, quamvìs nunquam sis minùs otiosus. O. Pro ista ætate nimis acutus es. Etiamsi tibi (ut ais) otiosus non eras, tamen qui te viderint, possent aliter judicare. P. At solus eram. O. Verum : sed poterant aliqui intervenire. Denique non fateris culpam. P. Siqua fuit culpa, in eo fuit, quòd primo aspectu videbar tibi esse in otio, cùm reverà non essem. O. In eo nihil requiro : sed de irrisione quid respondes ? P. Certè nihil dixi irridendi animo. O. Quid igitur ? P. Jocabar, crede mihi. O. Quorsum ? P. Ut paucis verbis fabulando, aliquid ex te addiscerem. O. Non is sum, à quo multa doceri queas. P. Imò tecum multum boni sæpe didici. O. Quid tandem vis concludere ? P. Ut mihi ignoscas; quando, ut vides, malo animo nihil peccavi, quod equidem sciam. O. Agè, ignosco, quia videris mihi candidus & apertus, neque adhuc vidi te mendacem esse. P. Ago tibi gratias, *Martine* suavissime.

COLL. 64.

N. O.

ERgóne abis in patriam ? O. Cogor abire, nempe accersitus à patre. N. Nunquámne es reversurus ? O. Non, spero. N. Quando profecturus es ? O. Crastino die, ut opinor. N. Siccine igitur me relinquis ? O. Ità necesse est. N. O me miserum ! ubi & quando amicum talem reperiam ? talem studiorum meorum socium ? O. Nè doleas, esto animo bono; meliorem tibi dabit Deus. N. Ille quidem potest, scio; at ego vix sperare possum. O. Noli, obsecro, te affligere tantopere; nec enim hâc separatione

corpo-

corporum interitura est amicitia nostra, quin potiùs accrescet magis; & absentes corpore, præsentes animis erimus. Quid? Epistolæ, quas ultrò citróque dabimus, quantam vim speras habituras esse? Quid? quòd mutuo illo desiderio amor ipse noster fiet jucundior? N. Verisimilia sunt quæ dicis omnia; sed interim non lenitur dolor meus. O. Ah! reprime lachrymas. N. Non queo præ dolore. O. Siccine agis? an putas me minore dolore tangi? Sed quid agas? divinæ voluntati parendum est. Nunc ipse te collige, obsecro; ac potiùs ad hilariter cœnandum te para. Pluribus à cœna colloquemur. N. O quàm triste divortium!

COLL. 65.

Messor, Valensis.

NON meministi præceptorem, tam sæpe monere nos de fugiendis pravis sodalibus? V. Ego verò probè memini. M. Tamen alicubi satìs negligenter uteris ejus monitis. V. In quo videor tibi ea negligere? M. Dicam tibi modò attentè audias. V. Dic, obsecro; audiam attentissimé. M. Nunquam vis cavere ab illo impostore? V. Cur caveam? M. Nè illius contagione depraveris; nôsti enim esse pessimum. V. Atqui non sponte sequor; ad me accurrit undique. M. Nimirum quia novit te habere quod des, & dare libenter ac sæpe. V. Quid igitur mihi faciendum suades? M. Dic semel & seriò, & quasi animo irato, Quid vis, amice? cur me ubique sequeris? omnes clamitant te esse pessimum, adeò sodales tui esse nolunt. Proinde omitte me posthac, quæso, nè tuâ causâ virgis palàm cædar. V. Quid si vellet aliquid contrà respondere? M. Abrumpe illi sermonem, téque recipe celeriter. V. Ago tibi gratias, quòd me tam fideliter monueris.

COLL. 66.

G. H.

VIsne permanere in ista ignorantia? H. Avertat Deus! G. Quid igitur facies? H. Da mihi super hac re consilium, quæso. G. Imprimis Deum sæpissime & ex animo

mo peccare; deinde semper attentus esto: hoc est, diligenter audito quicquid docetur, sive præceptor loquatur, sive aliquid reddant condiscipuli tui; postremò, charitatem diligenter cole. H. Quibus modis? G. Neminem neq; lædito, neque offendito; nemini invideto; neminem odio habeto; sed contrà, omnes dilige tanquam fratres; ac bene omnibus, quoad poteris, facito. H. Quid illa mihi conferent ad studiorum profectum? G. Plurimúm. H. Quomodo? G. Sic enim Deus tibi illuminabit ingenium, memoriam, ac cæteras animi dotes augebit; denique studia tua ità promovebit, ut majores in ea re progressus indiès facias. H. Consilium mihi sanè das optimum; utinam in Dei ipsius gloriam uti perpetuò valeam, tibíque aliquando referre gratiam! G. Non opto, ut mihi aliud gratiæ eo more referas, nisi ut Deum sæpenumero laudes, studiáque honesta semper prosequaris, atque ità ad divinarum literarum cognitionem tandem pervenias.

COLL. 67.

Castellanus, Messardus.

QUid egisti per hos quindecim dies? M. Ministravi matri, quæ graviter ægrotabat. C. Aín' tu? M. Sic est profectò. C. Quo laborabat morbo? M. Febre tertianâ. C. An convaluit? M. Paulatim convalescit: gratia Deo. C. Quis eam sanavit? M. Medicorũ summus. C. Quis ille? M. Ipse Deus. C. De hoc nihil dubito; sed cujus operâ? M. Domini *Sarasini*. C. Is habetur maximi nominis in medicinæ professione. M. Id quotidie probant egregiæ curationes ejus. C. Quibus remediis utebatur in curanda matre tua? M. Medicamentis. C. Satìs istud intelligo, etiam te tacente. Sed dic planè, quæ fuerunt ista medicamenta? M. Sine me aliquantisper recordari. C. Sino; dic tandem quæ reminisceris. B. Duo tantùm nomina mihi occurrunt, clysteres & potiones. C. Quid ista conferunt? M. Eho inepte, ità rogas, quasi ego medicinæ operam dederim. Itaque si cupis ampliùs scire, quære tute ipse ab iis potiùs qui ista profitentur, hoc est, à medicis & pharmacopolis.

C. N

C. Nè mihi ſuccenſeas, oro. M. Cur tu es adeò curioſus? C. Ut ediſcam ſemper aliquid. M. At vide interim nè voceris percontator. C. Audi tamen item pauca. M. Loquere. C. Quamdiu ægrotavit mater? M. Ferè duas hebdomadas. C. Interea ubi erat pater? M. Profectus erat *Londinum* ad mercatum. C. Sed tu, quâ horâ rediiſti in Gymnaſium? M. Hodie mané. C. Dediſtíne excuſationem præceptori? M. Dedi. C. Quid tibi reſpondit? M. Factum bene inquit. Tu verò ubi eras? C. Heſterno die rus iveram cum patruo. M. Agè, videamus quid ſimus reddituri horâ ſecundâ: nam ego quodammodo nunc novus ſum diſcipulus.

COLL. 68.

Grangerius, Torquetus.

VIsne ire mictum? T. Satìs otiosè minxi. G. Eamus unà, quæſo, ut parùm fabulemur. T. Tace, inepte, niſi vis accuſari. Non eſt fabulandi tempus; nonne debuiſti meire, cùm jentaretur? G. Debui, ſed oblitus ſum. T. Ito igitur ſolus, cum bona venia præceptoris: nè ſis poſthac tam obliviosſus. G. Parebo tibi, & meminero.

COLL. 69.

Malognodus, Gaſſinus.

QUid cogitas *Gaſſine*? cave tibi obſecro. G. Quid mihi cavebo? M. Nè in morbum incidas. G. Qua ex cauſa? N. Ex nimia luſûs intemperantia. G. Unde apparet periculum? M. Quia totus æſtuas, totus ſudore mades. G. Rectè & in tempore admones Profectè non ſentiebam. M. Deſiſte, ſi me audis. G. Audio verò libenter, ac tibi morem gero. Quis enim reſpuat tam fidele conſilium? M. Deterge faciem ſudariolo, & indue te celeriter, nè ſubitum frigus contrahas. G. Habeo tibi gratiam: nam ferè morbis ſum obnoxius. N. Quid eſt cauſæ? G. Infirmitas meæ valetudinis. Vides enim quàm imbecillo ſim corpore. M. Tantò magìs debes tibi cavere. G. Iſtud probè novi, & parens uterq; me monet ſæpiſſimè. Sed quid agas? naturâ proni ſumus in noſtram perniciem. M. O mi *Gaſſine*, non eſt voluptati ſerviendum, ſed temperantiâ valetudini conſulendum

est. G. Est in promptu carmen *Catonis* in eam sententiam. M. Teneo; sed de his aliàs. Jam satìs indutus es. Non est quòd hîc morêre diutiús. G. Vale, *Malognode*, monitor amicissime. M. Vín' tu, ut domum te deducam? G. Nihil opus est deductione. Ego bellè me habeo, Dei beneficio. M. Mi *Gassine*, cura ut valeas.

COLL. 70.

Robinerianus, Bobussardus.

VAlde miror cur hodie manè non adfueris. R. Quid miraris tantopere? nihil hîc est novi; multi absunt quotidie, imò ferè horis singulis. R. Atqui victoria tibi erat in manibus. B. Quid ego curo? Ejusmodi victoria (ut bene dicebat quidam) nihil aliud est quam brevis gloria. R. Sed interim modesti adolescentes hinc ad studia magìs incenduntur; nec tamen inani gloriâ tumescunt, sed ad honorem Dei referunt quicquid indè laudis accesserit. B. Illud certè rarò contingit: plures enim sunt, qui victoriis abutantur ad privatam gloriam, quàm qui Divini honoris rationem habeant. R. Verisimile dicis. B. Imò verissimum. R. Sed velim mihi dicas, cur absueris. B. Scripsi ad patrem literas. R. Cujus nomine? B. Matris. R. Dictavítne tibi ipsa? B. Quid scripsissem, nisi dictâsset? R. Quid continebant literæ? B. Longum esset tibi narrare. R. Saltem dic earum argumentum. B. Varium erat & multiplex; & quid tuâ, quæso, scire refert? R. Nihil. B. Cur ergò tam avide quæris? R. Animi causâ, ut ferè curiosi sumus novi aliquid audiendi. B. Nihil aliud quàm garris; omitte me. R. Ausculta paucis. B. Agè, ausculto; loquere quid velis. R. Scire cupio ubi sit pater tuus. B. Quasi verò nescias. R. Unde scirem? B. Cùm tibi sit notissimus, & cùm simus vicini, non putâssem te ignorare. R. Dic tandem, quæso. B. Est *Londini*. R. Quando est profectus? B. Abhinc dies quatuor. R. Quid illic agit? B. Negotiatur. R. Quando rediturus est? B. Finito mercatu. R. Ad quod tempus finietur? B. Roga mercatores; non est meum curare talia. R. Quid igitur curas? B. Ut Deum timeam, parentibus obediam, bonas artes cum pietate

discam.

discam. R Næ tu magnificè loqueris; sed dic mihi seriò, potésne res tantas efficere? B. Egóne istud mihi assumo? Quin potius fateor, nè incipere quidem penès me esse. R. Quid ergò de te fiet? B. Deus ipse spiritu suo in me operabitur. R. Optimè sentis: nihil ex te præterea requirebam. B. Est Deo gratia, cui acceptum refero quicquid inest in me boni. R. Illud rectà, & laudo equidem; ne tibi videar nihil aliud quàm garrire. B. Cùm illud dicerem, jocabar sané. R. Ego sic accepi? sed tu (ut cœpisti) perge discere, & sapere. B. Qui mihi dedit fidem, idem (ut spero) perseverantiam dabit. R. Bene speras, & ego idem spero tecum: itaque pergamus vivere inter nos conjunctissimè, ut adhuc fecimus. B. Per me quidem non stabit, nisi ope Divinà prorsus ero destitutus. R A-vertat ipse Deus! sed audín' tu horologium? B. Ut in ipso tempore sermonem finivimus!

Duo quæ sequebantur colloquia de consilio auctoris sunt translata ad finem hujus secundi libri.

COLL. 71.

Ruffetus, Monachus.

UNde venis? M. Foris. R. Quid prodieras? M. Ut emerem chartam. R. Emistíne? M. Emi. R. Quantum emisti? M. Scapum. R. Quanti? M. Quinq; quadrantibus. B. Cujus formæ? M. Minoris. R. Ostende. M. Vide num bona sit. R. Bona est profectò; in quem usum emisti? M. Ineptè quæris. Quis est chartarum usus nisi ad scribendum? R. Imò alius. M. Quis cedò? R. Ad merces involvendas. M. Intelligebam de charta scholastica, non de emporetica; non enim sum mercator. R. Utimur etiam chartà ad siccandum recentem scripturam. M. Satìs scio: sed charta illa est bibula. R. Et tamen charta est. M Esto. R. Est ergò multiplex chartæ usus etiam in schola. M. Cogor fateri. R. Etiam dicam tibi alium usum, & quidem in schola frequentissimum. M. Quem? R. Non ausim dicere sine præfatione honoris. M. Quid opus est inter nos honorem præfari? non enim verba fœtent. R. Dicam igitur quando ità vis. M. Dic liberé. R. Ad tergendas nates in

in latrina. M. Illuc non referuntur chartæ puræ, sed jam scriptæ, eæque inutiles. R. Quid tum? chartæ sunt tamen. M. At ego de charta pura & nova loquebar. R. Sed interim victus es. M. Sit ità sanè, non me pænitet disputatiunculæ hujus nostræ. Sed jam à lusu disceditur. M. Et nos ergò loco cedamus.

COLL. 72.

Hugo, Brasius.

HAbésne bonum atramentum? B. Cur istud rogas? H. Ut mihi des aliquantulum. B. Eho, non habes? H. Imò; sed eo non possum scribere. B. Quid obstat? H. Quia nimis spissum est. B. Nescis diluere? H. Non est mihi aqua. B. Dilue vino. H. Multo nimús. B. Quid si aceto dilueres? H. Indè charta perflueret. B. Qui scis? H. Audivi è quodam magistro, qui me docebat scribere. B. Ego verò aliud audivi magìs mirum. H. Narra mihi, sodes. B. Quid mihi dabis? H. Bonam aciculam. B. Audi igitur quod ego didici ex quodam pædagogo meo. Atramentum, quod acero liquefactum est, ægrè eluitur. H. Fieri potest; sed interim da mihi parùm in usum præsentem. B. Tene atramentarium tuum bene apertum, ego infundam tibi. H. Ecce! infunde. Vah! quàm liquidum est. B. Fortasse quia non est gummi satis. H. Sed quam decolor! B. Utere si vis, quale quale est; non enim habeo melius. H. Quid igitur faciam? B. Hem! inepte, non potes pennâ tuâ bene miscere? H. Miscui satìs; quid possem præterea? B. Infunde rursus in cornu meum. H. Admove propriùs; éstne satis? B. Comprime pennâ linteolum. H. Ità compressi ut ferè sit aridum; quid erit tandem? B. Atramentum bonum, aut certè mediocre. H. Bona est mediocritatis regula, ut ex præceptore didicimus. Sed nunquid ex duabus malis rebus confici potest aliquid boni? B. Ubi miscuero, & tibi rursus infudero, videbis experimentum. A. Ardeo istud videndi desiderio. B. Porrige nunc atramentum tuum. H. Ecce! infunde. Ohe, jam satìs est; quæ isthæc est profusio! Plus mihi dedisti quàm tibi retinueris. B. Commisce iterum

etiam

etiam atque etiam. H. Nunquam posset coquus sua jura & condimenta meliùs confundere. B. Jam tandem facito periculum. H. Dic mihi aliquam sententiam, ut interim discam aliquid. B. *Experientia* (ut vulgò dicitur) *est rerum Magistra.* Habes. H. Dictò citius. B. Videlicet jampridem tenebas. H. Quis illud ignoraret, quod est adeò vulgare? B. Nunc videamus. H. Res apparebit meliùs ubi scriptura bene desiccata fuerit. B. Quid vis expectare? Jam siccata est plus satìs. H. Oh, vide quàm nigra sit. B. Dixíne veré? H. Aliquando periculum feceras scilicet. B. Constabit igitur experientiam esse rerum magistram. H. Quinetiam hinc experimur ex rerum commixtione bonum fieri temperamentum. B. Jam incipis altiùs philosophare; itaq; discedo. H. O longum sermonem de nihilo! B. Nihil me pœnitet; alioquin inerti otio torpuissemus.

COLLOQUIORUM SCHOLASTICORUM LIBER III.

Cuiinsunt magistri colloquia cum discipulis.

Admonitio.

Hæc pueris ità legenda erunt, ut ex duobus legentibus, unus discipulum, alter præceptorem agat.

COLLOQ. I.

Unus ex Discipulis, Præceptor.

SAlve, præceptor. P. Salve per *Jesum Christum.* An surrexerunt omnes? D. Omnes præter parvulos. P. Nunquis ægrotat? D. Nemo, gratia Deo. P. Quid agitur? D. Alii se induunt, alii jam student graviter. P. Adestne vobis hypodidascalus? D. Jamdudum. P. Ite igitur precatum, vosque diligenter commodate Domino

Deo per *Jesum Christum*, deprecatorem nostrum; deinde pergite in studiis vestris, usque ad horam jentaculi. D. Ità solemus præceptor. P. Credo equidem; sed quia ferè somniculosi estis ac negligentes, idcirco ego vos admoneo sæpius. D. Gratiam habemus, præceptor humanissime. Nunquid vis præterea? P. Dic famulo, ut togam adferat.

COLL. 2.

Ludimagister, Discipulus.

ADfuistíne hodie concioni sacræ? D. Adfui. L. Qui sunt testes? D. Multi ex condiscipulis, qui me viderunt, testari possunt. L. Sed producendi erunt aliquot. D. Producam cùm jubebis. L. Quis habuit concionem? D. Dom. N. L. Quotâ horâ incepit? D Septima. L. Unde sumpsit thema; D Ex Epistola *Pauli* ad *Romanos*. L. Quoto capite? D. Octavo. L. Adhuc bene respondisti: nunc videamus quid sequatur. Ecquid memoriæ mandasti? D. Nihil quod referre possum. L. Nihílne? cogita paulisper, & vide nè turberis; quin esto animo bono. D. Certè præceptor, nihil possum reminisci. L. Nè verbum quidem; D. Nihil prorsus. L. Hem, verbero! Quid igitur profecisti? D. Nescio, nisi quòd fortasse interim à malis abstinui. L. Istud quidem est aliquid, si modò fieri potuit, ut malo omnino abstînueris. D. Abstinui quoad potui. L. Fac ità esse; non tamen satisfecisti Deo, cùm scriptum est, *Declina à malo, & fac bonum.* Sed dic mihi; quæso, quâ gratiâ illùc iveras potissimúm. D. Ut aliquid addiscerem. L. Cur id non fecisti? D. Non potui. L. Non potuisti nebulo! imò noluisti, aut certè non curasti. D. Cogor fateri. L. Quæ res te cogit? D. Conscientia mea, quæ me accusat apud Deum. L. Rectè dicis; utinam ex animo! D. Ecquidem ex animo dico. L. Ità fieri potest; sed agè, quid fuit causæ, quamobrem nihil memoriæ mandaveris? L. Negligentia mea: non enim diligenter audiebam. D. Quid igitur faciebas? D. Identidem dormiebam. L. Ità soles; sed quid agebas reliquo tempore? D. Cogitabam mille ineptias, ut solent pueri. L. An

tu

tu adeò puer es, ut non debeas attentus esse ad verbum Dei audiendum? D. Si attentus essem, possem aliquid proficere. L. Quid igitur meruisti? D. Verbera. L. Meruisti profectò, idq; largissimé. D Ingenuè confiteor. L. Verbo tenus, opinor. D. Imò certè ex animo. L. Fortasse, sed interim para te ad plagas accipiendas. D. Ah Magister, ignosce obsecro. Peccavi fateor, sed nulla ex malitia. L. Atqui tam supina ista negligentia proximè ad malitiam accedit. D. Non equidem inficior; sed tuam imploro clementiam per *Jesum Christum*. L. Quid igitur facies, si tibi ignovero? D. Faciam officium meum posthac, ut spero. L. Addendum erat, Deo juvante; sed id parùm curas. D. Imò magister, adjuvante Deo, præstabo posthac officium. L. Agè, condono culpam tuis lachrymis; tibíque eâ lege agnosco, ut promissi memineris. D. Gratias ago, magister humanissime. L. Eris apud me in maxima gratia, si promissa servaveris. D. Faxit Deus optimus maximus ut possim. L. Faxit precor.

COLL. 3.

Nathaniel famulus, Magister.

MAgister, nemo est qui doceat in sexta classe. M. Quid hoc rei est? ubi est magister *Philippus*? N. Morbo detinetur in lecto. M. Quî scis? N. Nuntiavit quidam ex discipulis ejus domesticis. M. Dic hypodidascalo meo. N. Non est in musæolo suo. M. Quî scis? N. Nam ego ter aut quater pulsavi ostium. M. Dic primæ classis doctori, ut mittat è suis aliquem. N. Quid si nollet mittere? M. Abi, inepte; an putas eum esse tam imprudentem ut recuset? Abi, propera.

COLL. 4.

Antonius, Magister, Discipuli.

MAgister. M. Hem! quid est? A. Sunt quidam, qui te conventum volunt. M. Ubi sunt? A. Te expectant in vico. M. Nunc adibo. A. Atqui urgent. M. Præcurre tu, atque eos intromitte in aream; ego te sequar: vos interim expectate cum silentio. Mox ego adero, ut vos ad cœnam dimittam. D. O quam bonum verbum!

COLL. 5.

Canellus, Præceptor.

PRæceptor, quid reddemus cras mané? P. Hodie manè palam dixi ante è schola missionem. C. At ego non aderam, præceptor. P. Roga condiscipulos. Nam si vellent singuli me interrogare de rebus à me palàm dictis, quæso, quando finis esset? Itaque fac sis posthac prudentior. C. Curabo pro viribus. P. Sed tu ubi eras? C. Prodieram. P. Quid prodieras? C. Ut curarem negotium aliquod, de quo pater ad me scripserat. P. A quo petivisti veniam? C. Ab hypodidascalo. P. Cur non à me potiùs? C. Quia eras occupatus. P. Quid agebam? C. Alloquebaris in area quosdam viros honoratos, qui te conventum venerant. P. Abi, nunc recordor.

COLL. 6.

Præceptor, Famulus, Observatores.

HEus! *Martine.* F. Hem! præstò sum, here. P. Accerse mihi huc quinque publicos observatores quos hesterno die in hunc mensem elegi: nostin'? F. Optimè, nam egomet aderam. P. Sunt (opinor) in suo quisq; auditorio: festina. F. Quamprimum rediero. O. Adsumus omnes præceptor. Quid tibi placet imperare? P. Satìs erat jubere; nec enim sum imperator nec magistratus. Ego vos huc accersendos jussi, ut vos officii vestri commonefacerem. Vos igitur attentis auribus atque animis audite. Non ignoratis quanto cum timore Domini hesterno die palàm in aula nostra communi vos elegerim, auspicati sumus à sacris precibus, secuta est admonitio nostra atq; exhortatio ad omnem cætum scolasticum de timore Domini déque moribus, qui deceant studiosos in schola quotidie versantes; deinde, non sine optimorum adolescentium testimonio vos elegi quinque, quos ad hoc munus idoneos existimavi: postremò, ventum est ad secundam cum gratiarum actione precationem. Nè igitur putetis ludum fuisse aut jocum actionem illam, in qua nomen Domini tam studiosè fuerit invocatum. Ac licèt apud imperitos aut arrogantes hoc munus & vile & abjectum vide-

videatur, vos tamen credite cùm honorificum tum ſanctum eſſe veſtrum illud miniſterium. Quòd ſi aliter exiſtimabitis, fieri non poteſt, ut munere veſtro rectè fungamini. Itaque ego vos hortor, quantùm poſſum, & per *Jeſum Chriſtum* obteſtor, ut cum Dei timore atque reverentia diligentiam præſtetis in iis omnibus, quæ intelligetis ad officium veſtrum pertinere. A vobis igitur abſit omnis favor, odium, gratia ſtudium vindicandi, & ſimilia quæ tranſverſos agunt homines, & ſincerum corrumpunt judicium. Nè timeatis improborum minas quibus illi animos adoleſcentium ab officio ſolent abſterrere. Quam enim habent in vos poteſtatem? potiùs eum timete, qui veſter eſt Dominus, qui vitæ ac necis poteſtatem habet. Illius (inquam) tanti Principis timor vobis ob oculos ſemper obſervetur: incurretis (ſcio) in aliquot improborum ac diſſolutorum odium; ſed pluris ſit vobis unius Patris veſtri cæleſtis amor & charitas, quam omnes omnium hominum inimicitiæ. Eſtote ſemper memores verbi illius, quo Servator noſter & ſummus præceptor ſuos diſcipulos ad conſtantiam hortabatur: *Si vos* (inquit) *Odit mundus, ſcitote quod me priùs odio habuerit.* Vos igitur propter ipſum *Chriſtum*, omnes flocci facite nebulonum minas, offenſiones, inimicitias; dummodo gloriæ Dei poſſitis inſervire fideliter. Hæc ſunt, de quibus nunc pro temporis brevitate vos admonendos eſſe exiſtimavi, præter illa, quæ vos in aula heſterno die audiviſtis. *Primus Ob.* Maximas tibi gratias agimus, præceptor humaniſſime, & *Chriſtum* precamur, ut ſua dona tibi ſemper adaugeat. A te verò vehementer petimus, ut (ſi tibi moleſtum non eſt) præſcriptam des nobis hortationem tuam. quò illam inter nos quandoque relegentes memoriæ tenaciùs infigamus. P. Id ego faciam primo quoque tempore, quandoquidem rem ſanè honeſtiſſimam poſtulatis. *Primus Ob.* Optamus etiam à te (ſi placet) commentariolum ſcriptum habere de præcipuis officii noſtri capitibus, ut ſimus certiores quid potiſſimùm ſit nobis hac in re obſervandum. P. In ipſo tempore de hoc admones,

&

& sic ego jampridem in animo habebam, sed me quotidie aliud ex alio impedivit. Dabo igitur ejusmodi commentariolum, quod videlicet contineat quicquid ad observatorum publicorum officia pertinebit; id autem describetis ex ipso archetypo meo, quod ideo servare volo, ut cæteris quoque tradere possim futuris observatoribus. Nunc redite in suum quisque auditorium. *Ob.* Rectà imus, præceptor.

COLL. 7.

Clericus, Magister.

LIcétne, magister, ut ego & patruelis eamus domum? M. Quid eo? C. Ad nuptias consobrinæ. M. Quando est nuptura? C. Crastino die. M Cur tam citò vultis ire? C. Ut mutemus vestimenta. M. Per me licet eatis: hàc tamen lege, ut cras huc redeatis cubitum. C. Quid si volet patruus ut expectemus repotia? M. Non detinebit vos, satis scio, dummodo dicatis ei quá lege dimiserim. C. Verum fatebimur. M. Abite, & ab omni cavete intemperantia; facitéque ut *Luceat lux vestra coram hominibus, ut glorificetur vester ille cœlestis Pater.* C. Ità quidem speramus fore, ipso nos omnibus adjuvante.

COLL. 8.

Laurentius, Magister.

LIcétne exire, magister? M. Quæ tibi est exeundi causa? L. Ut quæram in foro aliquem ex nostratibus. M. Quid istud opus est? L. Mandare illi volo, ut meos admoneat de pane mihi aut adferendo, aut mittendo. M. *Ubi panis deficit, omnia sunt illìc venalia.* L. Istud vulgatum est apud nos proverbium. M. Imò ubique pervulgatum, adeò panis mortalium vitæ est necessarius. Sed ad rem: tu nunc prodire vis? L. Si tibi placet, magister; mei negotii occasionem amittam. M. Abi, & festina ante prandium redire. L. Dabo equidem operam.

COLL. 9.

Beatus, Præceptor.

LIcétne mihi exire unà cum fratre? P. Quid causæ est? B. Ut mater emat nobis calceos; deinde ut tonsorem

sorem adeamus. P. Quid eó? B. Resectum capillos. P. Quid nunc opus est? B. Ut cras (si Dominus permiserit) invisamus patruum. P. Ite, & maturè redite ad studium. Sed, heus pueri! adferte mihi à matre testimonium in crastinum diem, aut testem adducite. B. Deo juvante, id curabo diligenter. Nunquid aliud vis, præceptor? P. Ut meis verbis matrem officiosè salutetis.

COLL. 10.

Albertus, Præceptor.

PRæceptor, licétne nobis ire ad tonsorem? P. Quid eó? A. Ut capillum tondeamus. P. Libenter quotidie exiretis sexies; quin expectate in crastinum diem, ut eatis unà cum cæteris. A. Atqui propter forum turba erit in tonstrina. P. Quid tum? satìs habebitis otii ad expectandum. Recipite vos ad studium. A. Ut libet, præceptor.

COLL. 11.

Bargius, Præceptor.

PRæceptor, accersor à Patre. P. Ubi is est? B. In diversorio. P. Quando venit? B. Advenit modò. P. Quis tibi tam citò nunciavit? B. Misit ad me famulum. P. Ubi est? B. Præ foribus me expectat. P. Cur illum non intromisisti? B. Noluit intrare. P. Quid ità? B. Quia (ut ait) festinatione urgetur. P. Voca illum, ut paucis conveniam; deinde abi: sed cura ut quamprimùm huc adsis. B. Eo vocatū.

COLL. 12.

Ludimagister, Ruscinexus

UBI est *Mortinus*? R. Ivit ad forum. L. Quid eó? R. Emptum, ut dixit, cingulū. L. Injussu meo exire non debuit; sed hoc nihil ad te. Quis dabit vobis merendam? R. Dixit se horâ secundâ reversurū, ut det nobis. L. Quid si fallat? R. Id non est moris ejus. L. Nisi ad horam adfuerit, admone uxorem de vestra merenda: habet enim clavem alteram cellæ penuariæ.

COLL. 13.

Præceptor, Scarronus.

DEmiror unde nunc venias. S. Domo redeo, præceptor. P. Cur iveras domum? S. Petitum merendam.

P. Quam-

P. Quamobrem non attuleras? S. Mater erat occupata. P. Quid tum? debuisti exire injussu meo? S. Non debui, fateor. P. Quid igitur meruisti? S. Plagas accipere; sed ignosce mihi, quæso, præceptor. P. Cur non petivisti eundi potestatem? S. Quia non audebam te interpellare. P. Quid agebam? S. Tenebas libellum quendam, & legebas aliquid. P. Fieri potest; sed vos tamen sæpe me interpellatis ob rem leviorem: nunc igitur para te ad vapulandum. S. Parce mihi, obsecro, præceptor. P. Sine ut priùs cogitem aliquantisper. Agè, parco, tum quia ingenuè confiteris, tum quòd satìs studiosus mihi videris. S. Gratias ago maximas, præceptor humanissime.

COLL. 14.

Gulielmus, Ludimagister.

PRæceptor, non restat mihi charta ad scribendum; vísne dare codicem? L. Quem in usum? G. Partim ad colloquia, partim ad exemplaria. L. Retulisti in codicem tuum? G. Retuli. L. Ostende. G. Ecce tibi, præceptor. L. Quid istud? retulisti octodecim: vis ergò de majore? G. Si tibi placet. L. Pete à famulo; ac, nè dubitet, ostende illi tuum codicem, ut idem in suum referat. G. Audio. L. Audi item: cave abutaris chartâ, nè tibi pater graviter succenseat. G. Faxit Deus, ut bene utar.

COLL. 15.

Grivetus, Ludimagister.

PRæcetor, licetne prodire? L. Quamobrem? G. Ut emam cultellos mensarios. L. Ubi sunt, quos habebas? G. Reliqui domi. L. Quid itá? G. Quia jam obtusi erant & inutiles. L. Habéine pecuniam ad emendos alios? G. Mater dedit mihi. L. Quis erit adjutor ad emendum? G. *Gerardus*. L. Ite sanè, & cavete nè vobis imponatur. G. Cavebimus, Deo juvante. L. Omnes quidem juvat, sed eos potissimùm, qui ad ejus honorem omnia referunt.

COLL. 16.

Vernetus, Ludimagister, Spatula.

PRæceptor, licetne pauca? L. Loquere. V. Nos duo proponebamus, si tibi ità videretur, ire, dum cæteri ludunt,

ludunt, foràs ambulatum. L. Quò vultis exire? V. In proxima suburbana. L. Quid autem agetis ambulantes? S. Tractabimus colloquium aliquod. D. Sed de bonis & honestis rebus. S. Hæc temporis serenitas & tam pulchra terræ facies præbebunt nobis honestum aliquod argumentum. D. Nunquam deest Dei laudanda materia, duntaxat veris ejus cultoribus. V. Nunquam profectò; sed ut ad propositum revertamur, permittis nobis præceptor extra urbem prodire? D. Nisi mihi perspecta esset vestra perpetua fidelitas, & verus amor literarum, nunquam permitterem; præsertim cùm pravi adolescentes me sæpe in hoc genere fefellerint. Vos igitur prodite, & maturi ad cænam revertimini.

COLL. 17.

Isaias, Ludimagister.

PRæceptor, licétne prodire? L. Quò prodire cupis? I. Ad sartorem. L. Quid eó? I. Petitum femoralia. L. Jámne facta sunt? I. Sunt, opinor. L. Rectè *opinor* dicis, quia res incerta est. I. Atqui promiserat mihi in hunc diem. L. Quid si fallat? I. Nihil mirum fuerit. L. Nunc quoque verè loquutus es: nam raro ad promissum tempus fidem præstant artifices. I. Viso tamen, præceptor, si mihi permittis. L. Nihil impedio. I. Nunquid vis præceptor? L. Imò, ut properes, nè desis prælectioni. I. Bene mones, abeo.

COLL. 18.

Caius, Præceptor.

LIcétne prodire? P. Quó? C. Domū. P. Hem tam sæpe ire domū? C. Mater jusserat, ut ego & frater se adiremus hodie. P. Cujus rei gratiâ? C. Ut ancilla vestimenta nobis excuteret. P. Quid illud! Súntne vobis pediculi? C. Et multi quidem. P. Cur uxorem meam non admonuistis? C. Non ausi sumus. P. Quasi verò illa sit usque adeò difficilis. Ancillam habet eâ potissimùm gratiâ, ut vestram omnium curet munditiem: nec vos ignoratis illud; sed gaudetis matris invisendæ occasionem vobis dari.

Vos

Vos igitur manete; cras ego curabo, ut vobis excutiantur vestes. C. Sed mater nos objurgabit. P. Egomet eam placabo; quiescite.

COLL. 19.

Tornator, Ludimagister, Discipuli.

PRæceptor, licétne cras ire domum? L. Quid eó? T. Petitum panem. L. Non tibi Restat? T. Restat quidem, sed parùm admodum. L. Quid frater? éstne tecum iturus? T. Jussit pater. L. Quando convenisti illum? T. Die *Jovis*, cùm venisset in hanc urbem. D. Ubi illum vidisti? T. Apud forum. L. Non mentiris? T. Non mentior. L. Unde probabis? T. Sunt ex discipulis, qui aderant. L. Qui tandem? T. Adsunt *Blasius* & *Audax*. L. Estne verum, pueri? D. Omnino verum. L. Quî scitis? D. Vidimus ejus patrem, audivimus ipsa verba. L. Si ità est, permitto ut eas domum cum fratre. T. Vale præceptor. L. Vos servet Dominus Deus. T. Idem tibi precamur ex animo. L. Sed heus! quando huc aderitis? T. Crastino die, vesperi, Deo juvante. L Cura, ut promissi memineris. T. Curabo. L Scilicet, ut soles T. Imò melius, spero. Nunquid vis? L. Ut verbis meis salutem dicas parentibus. T. Faciam libenter; iterum vale præceptor. L. Vos quoque valete, & lento gradu ambulate, propter æstum solis. T. Ità facere solemus.

COLL. 20.

Magister, Villarianus.

QUid sibi vult, quòd absueris hâc totâ hebdomadâ? V. Oportuit me manere domi. M. Quamobrem? V. Ut matri adessem, quæ ægrotabat. M. Quod illi officium præstabas? V. Sæpius ei legebam. M. Quid legebas? V. Aliquid ex sacris literis. M Sanctum istud & laudabile ministerium. Utinam sic omnes studerent verbo Dei! Sed quid? nihil agebas præterea? V, Quoties opus erat, illi ministrabam cum ancilla. M. Hæccine vera sunt omnino! V. Habeo testimonium. M. Profer illud. V. Ecce! M. Quis scripsit? V. Famulus noster, matris nomine. M. Agnosco ejus manum, quia sæpe ab illo mihi attulisti. V. Licètne igitur

tur redire in sedem meam? M. Quidni liceat, cum mihi satisfeceris? V. Gratias ago, præceptor.

COLL. 21.

Lacetus, Hypodidascalus.

PRæceptor, licétnè mihi prodire? H. Quæ tibi est prodeundi causa? L. Est mihi eundum ad forum. H. Quid eó? L. Ut emam corium. H. In quem usum? L. Ad calceorum soleas. H. Quis te adjuvabit in emptione? L. Quidam oppidanus, cui hoc mandavit pater meus. H. Debueras adire me cum cæteris, qui ad forum prodierunt. L. Occupatus eram. H. Qua in re? L. In scribendis ad patrem literis. H. Quando eas dabis? L. Hodie, si quem in foro nostratium offendero. H. Abi; & memineris ad horam solitam adesse. L. Meminero.

COLL. 22.

Arator, Ludimagister.

PRæceptor, tuo permissu horâ primâ prodieram; nunc redeo. L. Curasti negotium tuum? A. Curavi, gratia Deo. L. Factum bene. Quota est hora? A. Instat secunda. L. Voca mihi famulum; deinde ito ad merendam cum cæteris.

COLL. 23.

Eusebius, Præceptor.

PRæceptor, vísne mihi mutuò dare aliquantulum pecuniæ? P. Quid opus est tibi pecuniâ? E. Ut *Sylvio* satisfaciam. P. Quantum debes illi? E. Assem cum semisse. P. Quo nomine? E. Quia scripsit mihi aliquot colloquia. P. Ostende. E. Vide, si placet. P. Adi hypodidasculum, dic ut det quantum petis. E. Gratias ago, præceptor. P. Non est quod agas; sed refer in codicem tuum. E. Quin jam retuli. P. Factum bene; ostende ipsi hypodidascalo.

COLL. 24.

Blasius, Ludimagister.

LIcétne mihi, præceptor, adire tutorem? L. Quæ te causa movet? B. Jusserat ille, ut se hodie convenirem, si liceret per otium. L. Quando jusserat? B. Nudiustertius.

L. Ubi illum vidisti? B. In area, quæ est è regione templi. L. At Vide ne mentiaris. B. A me absit mendacium. Si vis dabo testes ex condiscipulis, qui mecum aderant. L. Qui sunt illi? B. *Daniel* & *Corderius*: vísne ut eos accersam? L. Mane, ego illos conveniam. Sed dic quid eget tutor operâ tuâ? B. Ad aliquid scribendum. L. Quâ igitur horâ vis illum adire? B. Nunc, si tibi placet. L. Quando huc redibis? B. Cùm primùm me dimiserit. L. Nunc abi, atq; illi ex me dic salutem plurimam. B. Faciam libenter.

COLL. 25.

Scriba, Magister.

PRæceptor, pater te invitat ad prandium, si tibi placet. M. Estne solus? S. Solus (opinor) præter domesticos. M. Excusa me illi, jam enim aliunde invitatus eram. Age tamen illi meis verbis gratias. S. Nunquid vis aliud? M. Nihil. nisi ut maturè ad scholam redeas. S. Maturè, juvante Deo.

COLL. 26.

Gaspar, Ludimagister.

LIcétne prodire, præceptor? L. Quó? G. Primùm ad sartorem, deinde ad tonsorem. L. Cur ad sartorem? G. Ut curem tibialia reficienda. L. Súntne lacerata? G. Adeò lacerata; ut vix induere possim. L. Cur ad tonsorem; G. Ut illi ostendam ulcus, quod mihi his diebus subortum est in femore. L. Detege, ut videam. G. Vide, quando ità placet. L. Est furunculus. G. Ità conjiciebam. L. Cùm aperueris tonsori, roga illum ut emplastrum ulceri aptum adhibeat. G. Faciam quod suades. L. Sed nunquis est, qui tecum prodire velit? G. Imo *Johannes Fluvianus*. L. Quod habet negotium? G. Tonsorem quoque vult adire. L. Ite igitur unà & redite similiter. G. Nunquid vis præterea? L. Ut maturetis reditum, nè merendâ vestrâ mulctemini.

COLL. 27.

Franciscus, Ludimagister.

PRæceptor, licétne nobis prodire? L. Estísne multi, qui prodire vultis? F. Ferme omnes. L. Quid hoc sibi vult? F. Est hodie mercatus; indè fit, ut ferè sibi quisq;

velit aliquid emere. L. Nunc ego sum occupatior, quàm ut singulorum prodeundi causam possim cognoscere; adite igitur subdoctorem, qui cognoscat; & si vacat, vos deducat ipse. F. Gratias agimus, præceptor humanissime.

COLL. 28.

Magister, Theophilus.

HOdie igitur *Petrum* convenisti? T. Hodie. M. Ubi? T. In templo. M. Quotâ horâ? T. Octavâ matutinâ. M. Nunquid rogâsti quando sit rediturus scholam? T. Rogavi. M. Quid ille? T. *Nescio*, inquit. M. Debuisti illum ad reditum exhortari. T. Id ego feci & multis quidem verbis. M. Bene fecisti: sed quid ille respondit? T. Se adhuc à patre detineri ad fructus colligendos. M. Quid si ad ipsum patrem scribas de statu nostro scholastico? fortasse enim movebitur, ut filium citiùs remittat. T. Si tibi ità videtur faciam, ídque diligenter. M. Fac igitur primo quoque tempore; sed audi, scribe plenissimè, deinde literas tuas mihi ostende priusquam des perferendas. T. Sedulo faciam, præceptor.

COLL. 29.

Ferrarius, Magister.

PRæceptor, licétne mihi exire? M. Quò tibi eundum est? F. Ad tonsorem. M. Non est tibi aliud negotium? F. A tonsore, ire emptum ligulas; illinc me ad sutorem conferre. M. Cur ad sutorem? F. Ut uni ex calceis meis annectat corigiam. M. Ista omnia quando confeceris? F. Intra horæ spatium, ut spero. M. Erunt multi fortasse in tonstrina expectantes. F. Fieri potest; sed si videro diutiùs mihi morandum illíc esse, expectabo in diem *Sabbati*. M. Estne alius, qui prodire velit? F. *Pontanus* ait se velle chartam emere. M. Scisne illi opus esse? F. Scio. M. Ite igitur unà? curate diligenter suum uterq; negotium; nè sitis cessatores. F. Deo juvante, cavebimus.

COLL. 30.

Carbonarius, Præceptor.

LIcétne exire? P. Quó? C. Ad sartorem. P. Quid eó? C. Ut mihi tunicam faciendam metiatur. P. Quæ tibi

est materia? C. Niger panus. P. Ubi est? C. In arca mea. P. Sartor autem quis tibi est? C. *Petrus Sylvius*. P. Estne peritus artifex? C. Sic audivi; & est notus patri meo, qui jussit, ut illum adirem. P. Ubi habitat? C. In *vico Xenodochii*. P. Non nimis longè est; cave discurras. C. Cavebo P. Facilè à me veniam impetrant, qui nunquam fallunt. C. Avertat Deus ut unquam fallam.

COLL. 31.

Luterinus, Præceptor.

PRæceptor, licétne pauca? P. Loquere quid velis. L. Cùm interdum dicis alicui nostrum, *Ubi est follis*? vel *Cedò follem*; non apparet utrum *follis* sit masculini, an fœminini generis. P. Non apparet, fateor; quid tum? L. Unde igitur scire possumus? P. Cur me de hoc nunquam rogâsti? L. Tam multa tam sæpe interrogamus, ut vereamur nè tibi molesti simus. P. Quasi verò istud unquam præ me feram; contrà, eò magìs amo vos, quo me rogatis sæpius. Quid enim magís cupio, quam ut aliquando vos videam & optimos & doctissimos? L. Habemus gratiam maximam, præceptor humanissime. P. Eam gratiam ego & vos Deo nostro debemus, qui solus suâ bonitate utrisque bonam dedit voluntatem. L. Faxit ille ut hoc beneficio rectè semper utamur in ipsius gloriam. Sed dic, quæso, cujus generis est *follis*? P. Masculini. L. At ego potiùs fœminini dixissem. P. Quamobrem? L. Quia tale est *pellis*, quod est in *Rudimentis* pro exemplo positum. P. Non abs re id conjiciebas. Nam *is* finita, quale est *pellis*, magna ex parte fœminini sunt. L. Non igitur omnia? P. *Vix ulla est tam generalis regula, quæ exceptione careat*. *Follis* igitur sub exceptione cadit, quia masculinum est. Sic aliquot alia; ut *ignis*, *piscis*, *axis*, &c. L. Sed unde illa dignoscam? P. Facilè cognosces, cùm perveneris ad *Grammaticæ* regulas. Sed interim *Latine* loquentes attentè observa, téque ad eorum imitationem diligenter accommoda L. Ad istud longum est, præceptor. P. *Non fiunt nisi longo tempore præclara ædificia.*

L. Expe-

L. Experientia nos istud docet. At pater meus vellet me annuo spatio doctum videre. P. Ego verò istud unius diei spatio videre vellem. Sed quid agas? omnibus in rebus expectandum tempus est. Pater tuus, quia non didicit literas, nescit quid doctrina valeat, neque quantis laboribus illa comparetur. L. Verum dicis; sed quid illi respondere possum, cum apud me conqueritur de temporis longi spatio in discendis literis? P. Docebo te inter cœnandum, nunc ito lusum cum cæteris, ut me in musæum recipiam. L. Ignosce mihi, quæso, præceptor, quòd te interpellaverim. P. Nihil me interpellasti, non enim occupatus eram. Præterea. si te audire mihi molestum fuisset, nonne poteram te in aliud tempus rejicere? L. Tuo jure id poteràs. P. Abi igitur.

COLL. 32.

Castronovanus, Præceptor.

SAlvus sis, præceptor. P. Auspicatò advenis: quid nuntias? C. Orat te pater meus, ut animi causâ eamus unà in hortos suos suburbanos. P. Ad eam rem nos invitat serenitas, & nunc sumus feriati. Sed quid illic aspectu jucundum videbimus? C. Varias & pulchras arbores cum suis fructibus, item herbarum & florum miram varietatem. P. Nihil est illis rebus hoc tempore jucundius. C. Ea est Dei erga nos beneficentia. P. Quem quidem assiduis laudibus prosequi debemus. C. Sed vereor nè patri in mora simus. P. Tantisper expecta dum togam muto, ut sim ad ambulandum expeditior. Jam paratus sum; nunc eamus. Sed éstne domi pater? C. Præ foribus nos expectat. P. Bene res habet, vide ut eum decenter salutes. C. De hoc, te docente, sæpe admoniti fuimus.

COLL. 33.

David, Ludimagister.

PAter meus tibi salutem plurimam dicit. L. Aín tu? quando rure rediit? D. Herì tantúm. L. Ut valet? D. Optimé. L. Mater verò ubi est? D. Adhuc est in *Gallia*. L. Ubi in *Gallia*? D. *Aureliæ*. L. De illa quid auditis? D. Esse bonâ valetudine præditam, Dei beneficio. L. Dominus

minus Deus conſervet eam. D. Ità precor. L. Dic viciſſim patri ſalutem plurimam verbis meis. D. Faciam ſedulò.

COLL. 34.

Bacbodus, Ludimagiſter.

PRæceptor, licétne pauca? L. Dic liberé. B. Cur non dicimus *hic arbor*, ſicut *hic labor*? Item cur genitivum *arboris* non proferimus penultimâ longâ, ut ferè in cæteris nominibus terminationis ejuſdem? L. Quia loquendi uſus aliter probavit. Nec enim ubique locum habet analogia: ſed, ubi ea deficit, ſequendus eſt eorum uſus, qui rectè & purè loquuti ſunt. Nam ipſa *Latinitas* uſu & authoritate magìs quâm ratione conſtat. B. Da igitur auctoritatem de nomine *arbor*. L. *Arboris exeſæ truncus*, apud *Virgilium*. Nonne hîc manifeſtè vides & genus & accentum? B. Video, præceptor. Sed ſúntne alia eodem accentu? L. Imprimis *Græca* omnia, ut *Caſtor, Caſtoris*; ſic *Hector, Neſtor*, & ſimilia. Item hæc duo neutrius generis, *æquor, æquoris*; *marmor, marmoris*, ſunt & adjectiva quædam, ut *memor, memoris*, & ex eo compoſitum *immemor*. Talia quoque ſunt ex *decus* & *corpus* compoſita, ut *indecor, indecoris*; *tricorpor, tricorporis*. Sed hæc apud Grammaticos annotata facilè per te invenies. Nam iſta ætas tua majorem indies requirit diligentiam. Huc accedit, quòd hæc ipſa, quæ tuo labore & diligentià inveneris, firmiore tenebis memoriâ. B. Ago tibi gratias, humaniſſime præceptor, quòd me tantâ humanitate non ſolùm doces, ſed etiam admones. L. Bene facis; ſed interim volo memineris, ſoli Deo acceptum referre quicquid boni ex labore meo in te proficiſcitur. Fruſtrà enim docendo laboramus, niſi laboribus noſtris divinus favor acceſſerit. Nôſti iſtud Apoſtoli; *Neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat; ſed, qui dat incrementum, Deus*? B. Eſſemus profectò plumbo ſtupidiores, ſi iſta ignoraremus, quæ nobis tam ſæpe inculcas, támque diligenter. L. Tantò diligentiùs vos oportet tum meminiſſe tum recordari. B. Sed jam tempus eſt, ut ad quotidianum penſum te referas. Ego verò interea me abdo in muſæolum.

COLL. 35.

Præceptor, Olivarius.

DIC *Latinè, A book.* O. *Liber.* P. *Liber*, cujus generis? O. Masculini. P. Quî scis? O. Ex bene loquendi usu & consuetudine. P. Ostende usum. O. Nam quotidie loquentes, sic dicimus, *Hic liber cujus est?* Dicimus item sæpenumero *Liber meus, liber tuus, bonus liber*, & similia. P. Bene respondisti? sed quis loquendi usum te docuit? O. Tu ipse, præceptor. P. Ergóne tenes omnem usum linguæ *Latinæ*? O. Si tenerem, non essem discipulus. P. Quid igitur? O. Magister fortasse. P. Abi, responso tuo contentus sum. O. Gaudeo sanè. P. Age gratias Deo, qui tibi dedit ingenium & mentem bonam. O. Utinam semper agnoscam ejus in me beneficia! P. Utinam ille favore suo tua studia prosequatur! Quid hoc sibi vult, *Olivari*? O. Quod mihi bene precaris. P. Ergò tu quoque memento bene ex animo precari omnibus, præcipuè verò condiscipulis tuis. O. Meminero, præceptor. P. Addendum fuerat, *Deo juvante.* O. Oblitus sum, fateor.

COLL. 36.

Ludimagister, Daniel.

ATtende, *Daniel*, discas ut *Latina* bene *Anglicè* vertere. D. Attendo, præceptor. L. At diligenter. D. Imò diligentissimè, & ex animo. L. Bene facis. D. Propone igitur mihi *Latina* ut nobis interdum soles. L. *Quid opus est?* D. *What is needful.* L. *Gallinæ.* D. *To an hen.* L. *Ut* D. *That.* L. *Illa.* D. *She.* L. *Sit.* D. *May be.* L. *Bona.* D. *Good.* Rectè vertisti. Nunc ad singulas partes hujus orationis responde nominatim. D. Respondebo quoad potero, dummodo mihi præieris. L. *Quid.* D. Est nomen. L. *Opus.* D. Nomen. L. *Est.* D. Verbum. L. *Gallinæ.* D. Nomen. L. *Ut.* D. Conjunctio, in hoc loco. L. *Illa.* D. Pronomen. L. *Sit.* D. Verbum. L. *Bona.* D. Nomen. L. Agè, dicamus iterum, ut singula paulò pleniùs intelligas. D. Quid nunc respondebo? L. Indica breviter singularum partium declinatum, ut vos docere soleo. D. Præito igitur ut cœpisti. L. *Quid.* D. *Quid, cujus*, nomen substantivum anomalum.

malum. L. *Opus*. D. *Hoc opus, operis*, ut *hoc onus, oneris*. L. Falleris, *Daniel*. D. Quid ita? L. Quia *opus* hîc est adjectivum. D. Eho, adjectivum! quomodo declinatur? L. Est indeclinabile. D. Me miserum! nunquam istud audîeram. L. Addendum fuit, *quod sciam*, vel *quod meminerim*. D. Quamobrem? L. Quia fortasse audîeras, sed memineras malè. D. Fieri potest; sed perge (quæso) me docere. Quid *Anglicè* significat istud nomen? L. Non solet *Anglicè* verti, nisi junctim cum verbo *Sum, es*. D. Da exemplum. L. Quotidie in ore habes exempla. D. Nunc mihi non occurrunt. L. Nonne soles dicere, & audire ex condiscipulis, *Opus est mihi chartâ, atramento, pecuniâ*, & similia? D. Sæpe dico, fateor, & sæpe audio; parùm adverto. L. Nunc igitur adverte, & manda memoriæ. *Opus est mihi pecuniâ ad libros emendos, I have need of money to buy books*; vel sic, *I want money*; vel, *I have to do with*. D. Da item aliud exemplum, quæso. L. *Opus est tibi virgis, ut tua expellatur pigritia, Thou hast need of rods, that thy sloth be driven away*. D. Fateor equidem, præceptor, sed Deus (ut spero) mei miserebitur. L. Omnium miseretur Deus, qui piè illum invocant. Sed de nomine *Opus* jam satis multa, quod ad vos attinet: ad cætera redeo, *Est*. D. *Sum es, esse*, verbum anomalum. L. *Gallina*. D. *Gallina, gallinæ*, ut *mensa, mensæ*. L. *Ut*. D. Non declinatur, quia est conjunctio; *Anglicè, That, to the end that, for that*. L. *Illa*. D. *Ille* generis masculini; *Illa*, fœminini; *illud*, neutrius. L. Declina in fœminino. D. *Illa, illius, illi*, &c. L. *Sit*. D. Jam dictum est. L. *Bona*. D. *Bonus*, generis masculini; *bona*, fœminini; *bonum*, neutrius, nomen adjectivum. L. Confer ad exemplum. D. *Justus, justa, justum: bonus, bona, bonum*. L. Nunc mutuò vos interrogate, ut pleniùs omnia tractetis.

COLL. 37.

Blunderias, Hypodidascalus.

PRæceptor. H. Quid vis? B. Licétne mihi ire domum? H. Cur ante horam? B. Pater jussit ut nunc adirem. H. Quid eget operâ tuâ? B. Vult me in villam mittere. H. Quid eo? B. Petitum uvas, & eâdem operâ nuntiatum

ali-

aliquid villico nostro. H. Quid si fallis? B. Adferam testimonium ut soleo. H. Quando redibis? B. Horâ primâ, ut spero. H. Quî tam citò? B. Villa nostra non longè hinc est. H. Ito sané.

COLL. 38.

D. H.

PRæceptor, placètne audire excusationem meam? H. Quando abfuisti? D. Hesterno die. H. Quotâ horâ? D. Primâ. H. Quæ fuit causa? D. Accersitus fui. H. A quo? D. A patre. H. Quis tibi nuntiavit? D. Famulus noster. H Cur me non adivit? D. Quia dicebat ille se urgeri festinatione. H. Súntne tibi testes? D Adsunt, præceptor. H. Abi, sede in loco tuo; ego interim eos interrogabo.

COLL. 39.

Hypodidascalus, Michael.

CUR non venisti citiús? M. Expectabam fratrem. H. Ubi est? M. Restitit in foro. H. Cur eum non adduxisti? M. Volebat emere atramentum H. Imò pyra, mala, aut aliquid è cæteris fructibus. M. Nescio, tamen illud dicebat. H. Cùm sitis fratres, cur non habetis domi commune atramentum in ampulla? M. Frater nihil vult habere commune mecum. H. Vult igitur omnia sibi propria? M. Illud est. H. Admone me, cùm venerit, ego illum docebo quid sit fraternitas. M. Faciam, præceptor. H. Abi in locum tuum.

COLL. 40.

D. O.

LIcétne abesse horâ secundâ? O. Quid habes negotii? D. Pater eget operâ meâ? O. Qua in re? D Ut sibi aliquid scribam. O. Sed interim non reddes quæ præscripta sunt vobis. D. Jam edidici. O. O factum bene! D. Placétne tibi audire me? O. Cras audiam, cùm licebit per otium. D. Permittísne igitur ut absim præceptor? O. Agé, permitto; sed ità ut crastino die scriptum adferas testimonium. D. Ego semper tibi adfero aut à patre scriptum, aut à nostro famulo, patris nomine. O. Rectè facit pater. Sunt enim multi, qui me pascunt mendaciis. Nunc abi, & patri dic salutem verbis meis. D. Faciam, præceptor.

COLL.

COLL. 41.

Magister, Caperonus.

HEus! *Caperone.* C. Hem! præceptor. M. Quid flet frater tuus? C. Ægrotat. M. Quî scis? C. Satis apparet. M. Quo signo? C. Quia vomuit. M. Quid illi dolet? C. Caput & stomachus, ut dicit. M. Cur non recepit se domum? C. Non ausus est. M. Tu verò non audebas me admonere? Agè, duc illum tu ipse domum usq; & matri narra diligenter ut ille se habet. Propera; quid cessas? duc eum lento gradu. C. Ducam, Præceptor.

COLL. 42.

Hypodidascalus, Tiliacus.

HEus! *Tiliace,* sequere me in cubiculum; est quod ego te seorsum monere velim. T. Adsum, præceptor. H. Nunquámne maturà in scholam venies? T. Non possum venire citiús. H. Semper istud dices: quid impedit? T. Nemo est domi nostræ qui me expergefacit. H. Nemo? T. Prorsus nemo H. Non habetis ancillam? T. Habemus quidem; sed non curat me excitare. H. Imò, ut (tu opinor) non curas surgere; nonne verum dico? quid taces? responde nunc tandem aliquid. T. Me miserum! quid agam? H Nihil est quod verearis, fatere verum. T. Quid si confessus ero? H. Ego tibi ignoscam, crede mihi. T. Ah pudet? H. Nè pudeat verum fateri, quæso, alioqui vapulabis. Pergin' tacere? Heus observator, vise ad matrem ejus & roga. T. Nè mittas, oro præceptor, dicam tibi rem omnem, nihil reticebo. H. Agè, esto animo bono. T. Sic est profectò, ut dixisti. H. Non satìs istud est: volo audire sigillatim omnia. Narra mihi planè quemadmodum sese res habeat. T. Cùm venit ancilla me excitatum primum nihil respondeo, quasi serio dormiam; deinde, si magis urgeat, attollo ægre caput, sedeo in lecto, thoracem injicio humeris quasi statim surrecturus. H Quàm pulchrè narras! Ità me Deus amet, nunc te magis amo quàm unquam. Perge. T. Quamprimum egressa est ancilla cubiculo, tum ego reclino caput in pulvinum, ac demitto pedes. H. Etiamne redormis? T. Ego verò redormio bene placidéque.

H. Quam-

H. Quamdiu? T. Donec ancilla secundò veniat. H. Cùm redit, quid tibi dicit? T. Exclamat, vociferatur, insanit. H. Quibus utitur verbis? T. Hem! nebulo (inquit) quando eris in schola? Ego dicam preceptori tuo, ut te bene verberet; tu nunquam vis surgere nisi bis aut ter excitatus fueris. H. Bonâ fide promittis facturum te posthac officium? T. Si unquam recidero, cautam non dico quin palam cædar virgis, idq; acerbissimé. H. Bellè quidem promittis, sed quomodo præstabis promissa? T. Adjuvante Domino Deo. H. Quâ ratione flectes illum? T. Fide & assiduis precibus. H. Alioqui nihil possis obtinere. T. Credo equidem. H. Non satis est credere, nisi cures efficere diligenter. T. Curabo pro viribus, ac dies noctésque id unum meditabor. H. Optimè loqueris, dum tamen memor esse pergas. T. Quomodo possem oblivisci? Nunquam desinunt istud monere concionatores, tu verò ferè quotidie ad id nos hortaris, & bene facis, præceptor, quia omnes sumus valde negligentes, sed ego primus omnium. H. Da igitur operam, ut tu omnium primus mores istos mutes, ac memento præcipue semper verax esse. T. Faxit Deus, ut nunquam mentiar. H. O quàm felix esses! T. Satis in præsentia felix ero, si tantùm me absolveris. H. Faciam quod tibi sum pollicitus; sed ea lege, ut promissi tui memineris, & re ipsa præstes, quemadmodum nunc mihi recitasti. T. Quid igitur restat, quo minùs abeam liber? H. Imò aliquid restat; mane & audi etiam nunc. T. Quamdiu voles, præceptor? H. Inter cætera, excutias oportet istam pigritiam, quæ te in lecto detinere solet. *Non* enim *decet studiosum adolescentem somniculosum & inertem esse, sed alacrem & experrectum,* cujusmodi vides aliquos ex condiscipulis. Non tenes memoriâ divinum *Petri* Apostoli præceptum? T. Quid illud est? H. *Sobrii* (inquit) *estote, & vigilate.* T. O quoties audieram! sed (proh dolor!) nunquam usurpavi. H. Fac ut studiose usurpes in posterum, neque illud solum, sed etiam cætera bene vivendi præcepta, quæ toties audivisti. Quod quidem si diligenter feceris, tibi imprimis bene consules, jucundus eris parentibus,

bus & mihi, & condiscipulis tuis; denique (id quod est præcipuum) charus eris Deo, qui studia in gloriam sui nominis magis indies promovebit. T. O quantum fructum sentio ex ista admonitione tua! H. Vehementer sané gaudeo, & tuá & condiscipulorum causâ. T. Quid si narras illis meam pœnitentiam? H. Ego verò narrabo primo quoque tempore, ut exemplo tuo discant nihil esse acceptius Deo quàm culpam agnoscere, & ad frugem bonam redire. Vale, fili, & adesto horâ tertiâ in auditorio. T. Ago tibi gratias ingentes, amantissime præceptor.

COLLOQUIORUM SCHOLASTICORUM
LIBER IV.

Paulò graviora continens, præsertim in moribus & Christianâ doctrinâ.

COLLOQ. I.

Frysius, Samuel.

OBsecro te, *Samuel*, da mihi operam paulisper. S. Quid istud est? F. Nescio quid incidit mihi in oculum, quod me habet valde malé. S. In utrum oculum incidit? F. In dextrum. S. Vis inspiciam? F. Inspice, amabò te. S. Aperi quantum potes, ac tene immobilem. F. Non queo à nictu continere. S. Mane, egomet tenebo sinistrâ manû. F. Ecquid vides? S. Video aliquid minutum. F. Exime, quæso, si potes. S. Quin jam exemi. F. O factum bene! quid est? S. Cerne tu ipse. F. Est mica pulveris. S. Et quidem usque adeò pusilla, ut vix cerni possit. F. Vide quantum doloris adferat oculis res tam exigua. S. Haud mirum quidem. Nullum enim è membris exterioribus oculo tenerius esse dicitur. Idque etiam fit, ut experiamur nihil esse nobis charius. F. Hoc Deus approbat, cùm de

sua

ſua in nobis charitate loquens apud *Zachariam*, (2. cap.) ſic ait, *Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei.* S. O immenſam Dei bonitatem, qui nos tantopere charos habet! F. Non mihi rubet oculus? S. Aliquantulum: nempe quia fricuiſti. F. Credin' tu mihi adhuc dolere? S. Quidni credam, qui toties talem moleſtiam ſum expertus? F. *Experentia eſt rerum magiſtra.* S. Ità vulgò dicitur. F. Quid pretii dabo iſti medico pro labore? S. Quantum pacti ſumus. F. Brevis eſt concluſio, ergó nihil. Sed tamen habeo tibi gratiam; atque utinam detur referendi locus! S. Quin potiùs avertat Deus. F. Bene correxiſti; dixeram imprudenter, at ſine dolo. S. Sic accepi; ſed interim jocari licet, præſertim ut in *Latina* lingua nos exerceamus. F. Faxit Dominus Deus, ut omnia ſtudia noſtra ad gloriam ipſius referantur. S. Faxit, precor.

COLL. 2.

Alexander, Carolus.

ECce! reddo tibi commodatum, & gratias ago maximas. C. Non eſt quod agas: ſed tu ſatíſne uſus eras? A. Satìs diu uſum conceſſiſti, quæ tua eſt humanitas. C. Quoties opus erit, quæſo nè parcas rebus meis. A. Non parcam, quando ità jubes. C. Pergratum mihi feceris. A. Gratiam habeo maximam; tu verò noſtris utere ſi quis uſus fuerit. C. Non eſt quòd moneas; ſatis meà ſponte ſum impudens. A. Imò verecundus nimis. C. Eſto, aliquando tamen ſenties. A. Ità velim; bene vale. C. Te ſervet Dominus Deus

COLL. 3.

Claudius, Quintinus.

CUR diligenter audire debemus Evangelium? Q. Ut diſcamus Deum colere ex voluntate ejus. C. Nihil aliud reſpondes? Q. Quid reſponderem? Nihil enim ſcio præterea. C. Nonne etiam ut ſobriè & juſtè vivamus? Q. Declara mihi illa duo adverbia, quæſo. C. *Sobriè*, i.e. continenter: *juſtè*, i.e. in juſtitia; nempe, ut ſuum cuiq; tribuamus. Ità fit, ut *ſobriè* ad vitam cujuſque privatam pertineat; *juſtè* autem ad charitatem, quam proximo debe-

debemus. Q. Sed audi, mi *Claudi*; nonne cultus Dei omnia illa complectitur? C. Probè sentis, *Quintine*: sed volui experiri, an responsionem tuam rectè intelligeres. Q. Bene fecisti. Nam de sincero verbi divini intellectu nihil nimis dici potest. Et de hac re quidem tecum pluribus verbis libenter agerem; sed nos hora ipsa admonet, ut discedamus.

COLL. 4.

Observator, Baptista.

FRater tuus semper in concione aut garrit, aut ineptit, aut aliquem incitat; ex quo fit, ut sæpe notandus sit, deinde vapulet. B. Quid vis faciam? O. Cur non sæpe mones? B. Nunquam desisto monere. O. Perge, precor. B. Nihil est quod mihi preceris: nunquam cessabo, donec (volente Deo) aliqua ex parte se correxerit. O. Sic usurpabis *Catonis* præceptum. *Quando mones aliquem*; nôsti cætera. B. Sed oro te, mi *Nicolae*, ut quoties eum notaveris, id mihi renunties. O. Nunquam finis esset, adeò frequens est nomen ejus in meis commentariolis. B. Saltem fac me semel certiorem, cùm primùm commiserit, quo sit accusandus; tum ego dicam patri, cujus verba magìs timet quàm verbera. B. Istud non est parvum bonæ indolis argumentum. B. Ità spero quidem. Facies igitur quod rogo? O. Ego verò, atque libens.

COLL. 5.

Castrensis, Richardus.

QUid consilii tractabas modò cùm præceptore? R. Si scire cupis, illum percontare. C. Cur me celas? R. Ut nè palàm facias. C. Non ideo (crede mihi) te rogo, ut id proferam: quid enim proficerem? R. Quamobrem igitur tàm cupidè rogas? C. Nimirum, ut mecum tacitus gaudeam, si quid boni audîeris. R. Itáne paratus advenis, ut à me extorqueas quod mihi uni, idque à præceptore, creditum est? C. Quod mihi dixeris, surdo & muto dictum puta. R. Egóne tergum meum in fidem tuam committam? C. Id profectò potes, & quidem sine periculo. R. Nunquam dices fat commodè, ut istud mihi persuadeas. C. Dabo fidem

dem me taciturum. R. Etiamsi ter quatérve sanctissimè juraveris, *Non prodam.* Proinde tu desine percontari. C. Hem! Ubi est illa nostra amicitia? R. Nescis illud dictum Sapientis, *Quid tacitum esse vis, nemini dixeris?* C. Audivi aliquoties; sed *quod amico dictum sit, nemini dictum videtur. Est* enim *amicus quasi alter idem.* R. Eadem tibi dicet qui scire ex te volet, & item alius, qui ex illo; atque ità ad aures omnium perveniet. Itaque si me tibi posthac vis amicum esse, me missum facito. C. Non sum Imperator, ut te missum faciam. R. Pergin' molestus esse? C. Abire malim, quam tibi molestiam exhibere.

COLL. 6.

D. N.

QUando vis adire domum? N. Nescio. Ubi Deo visum fuerit. Id enim pendet ex voluntate ejus, non mea. D. Quid si te accersat pater? N. Tunc intelligam Deum sic velle, ideóque parebo. D. Quid si alia fuerit Dei, alia patris tui voluntas? N. De hoc non est meum disputare. sed, ut confido, pater non temerè me accerset. D. Ego quoque non aliter sentio; sed volui tantisper tecum fabulari. N. Gaudeo hunc nostrum sermonem nòn fuisse fabulosum. D. Utinam in scholis frequentiores essent sermones ejusmodi! N. Tum erunt, cùm Deus ipse puerorum animos timore sui affecerit. D. Ergò precemur eum. ut id brevi contingat.

COLL. 7.

Antonius, Hieremias.

QUâ pecuniâ emisti librum istum? H. Quâ censes, nisi meâ? A. Miror unde habueris. H. Quid miraris? An tibi debeo reddere rationem? A. Egóne exigo? H. Videris exigere. A. Non exigo, inquam, sed sic solemus inter nos familiariter & libere fabulari, ut *Latinè* semper condiscamus aliquid. H. Ea res, fateor, plurimùm confert nobis ad *Latinè* loquendi facultatem. Sed *nemo est tam lenis, quin interdum subirascatur.* A. Est ut dicis; sed *est brevis puerorum ira.* H. Quod autem de pecunia rogabas, eam à patre acceperam. A. Quando venerat? H. Abhinc octo dies.

dies. A. Miror quòd eum non viderim. H. Non eſt quod mireris. A. Quid itá? H. Quia vix ſeſquihoram hîc moratus eſt. Cum enim de equo deſcendiſſet, méque paucis eſſet alloquutus. *aſcendamus*, inquit, *in tuum cubiculum, ut tecum liberiùs colloquar*. A. Sed, antequam narres cætera, velim ſciri quid ſibi vellet adventus ejus tam inopinatus. H Falſo quondam rumore (ut fit) audîerat me ægrotum eſſe. A. Quid ille, cùm præter ſpem te valentem invenit? H. Mirificè affectus eſt gaudio. A. Quis dubitat? H. Præterea, Deo optimo maximo maximas egit gratias. A Libenter hæc audio; perge quæſo. H. Tunc me de valetudine percontatur, unà precatur, non ſine gratiarum actione; tandem quærit ecquid mihi opus ſit. *Opus* (inquam) *Pater*. *Quâ* (inquit) *re eges*? *Liber* (inquam) *decem aſſium*. Tum ille promit ex marſupio decuſſem, tum mihi in manum dat: & *vale* dictò, ſtatim conſcendit equum, atque abit. A Cur tibi plus dedit quàm petiveras? H. Iſtud ineptè quæris. Scilicet, ità lætus erat, quia me, præter ſpem, bene ſanum offenderat; quòd ſi vel coronatum petiviſſem, tam facilè dediſſet mihi. A. O quantum debes illi ſummo Patri; qui tibi adeò bonum patrem dederit! H. Nè cogitari quidem poteſt quantùm debeam. Nam etiamſi malum dediſſet, deberem tamen non parúm. Sed quid ceſſamus auditum ire prælectionem? A. Jam inſtat hora tertia. H. Parata ſunt mihi omnia. A. Mihi quoque. H. Eamus ergò in auditorium.

COLL. 8.

Senerius, Villaticus.

UBI nunc eſt frater tuus natu maximus? V. Ivit in militiam. S Quid ais? in militiam? V. Sic res eſt. S. Sic ergò valedixit literis? V. Jampridem literarum ſatietas eum ceperat S. Quid ità? V. Neſcio, niſi quia volebat liberiùs vivere. S. Quomodo permiſit pater? V. Quid? putas permiſiſſe? patre abſente, matre invitâ, profectus eſt. S. O miſerum adoleſcentem! V. Imò verò miſerrimum. S. Quid faciet? V. Id quod cæteri, qui ſequuntur illud vitæ genus:

genus: nempe, ſpoliabit rapiet, ludet aleâ, potabit, ſcortabitur. S. Eſtne iſthæc militum vita? V. Omnino. S. Unde ſcis iſtud? V. Audivi nuper ex patre, cùm cœnaremus. S. Quorſum narrabat talia? V. Docebat nos nihil eſſe certius quàm Deum timere, qui cuſtodit parvulos, eóſq; in viam rectam paulatim inducit. S. Et præceptor ipſe noſter de iis rebus ſæpe nos admonet. V. Tantò magìs debemus eſſe ſoliciti, ut parentes charos habeamus & præceptores, quorum operâ Deus ad noſtram inſtitutionem utitur. S. Utinam utriſque præſtemus quod ipſe nobis in ſua lege præcepit! V. Ità faxit ille. S. Faxit, precor.

COLL. 9.

Lucas, Oroſius.

AUdio fratrem tuum jam rediiſſe ex *Germania.* O. Sic eſt. L. Soluſne rediit? O. Non omnino. L. Quis igitur cum illo? O. Quidam civis hujus oppidi, qui ferè biennium illîc habitaverat. L. Cur iverat frater? O. Miſſus illîc fuerat à patre, ut *Germanicè* diſceret loqui. L. Quam igitur ob rem non fuit illîc diutiùs? O. Jam non poterat ferre matris deſiderium. L. O tenellum adoleſcentem! quotum agit annum? O. Septimum decimum, ſi rectè mater meminit, ex qua id audivi ſæpe. L. Age quo vultu à patre acceptus eſt ejus adventus? O. Rogas? pater non ſuſtinebat aſpicere: quinetiam nec ſalutatione dignatus, nec alloquio, juſſit eum abire è conſpectu. L. Quid præterea? O. Niſi mater cum lachrymis interceſſiſſet, jubebat apparitorem accerſi, qui miſerum in carcerem conjiceret. L. Atqui non poterat injuſſu Magiſtratûs. O. Neſcio; tamen conabatur. L. Quid poſtea factum eſt? Cubuítne domi veſtræ? O. Minime verò. L. Ubi igitur? O. Sororis meæ virum noſtin'? L. Tanquam digitos. O. Eò miſſus eſt à matre, dum patris ira deferveſceret. L. Quid tandem accidit? O. Egit mater cum propinquis & amicis noſtris, ut iratum patrem mitigarent. S. Sic igitur frater tuus cum patre in gratiam rediit? O. Id non fuit magni negotii. Jam enim pater cœperat pœnitere,

quòd sic excanduisset, quòdque tam graviter accepisset filium. L. Nempe *dies* ejus *iram lenierat*. O. Eâ tamen lege recepit illum, ut promitteret se in *Germaniam* rediturum statim à vindemia. L. Vide quàm ineptus sit iste in matres nostras affectus. O. Atqui ipsæ matres sunt in causa: cur enim adeò tenerè nos adamant? L. Naturam cogere difficile est. O. In hanc sententiam tenesne versum ex *Horatio*? L. *Naturam expellas furcâ licet usq; recurret*. O. Sed quid hoc? dum fabulamur, à lusu cessatum est. L. Nihil indè nobis accidit mali: ad disputationes conveniamus jam.

COLL. 10.

Conradus, Linus.

UBI fuisti hodie post prandium? L. In horto præceptoris. C. Quid illuc iveras? L. Ille me miserat petitum olera. C. Quæ tandem olera collegisti? L. Vix enumerare possum omnia. C. Saltem quæ occurrunt memoriæ. L. Sed cur illud quæris? C. Ut interim recordemur aliqua rerum nomina, quæ parvuli didicimus. L. Pulchra est exercitatio; præsertim cùm aliquid nobis suppetat otii. Audi igitur; collegi allia, serpyllum, porros, cepas, nasturtium, cuminum, fœniculum, thymum, amaracum, hyssopum, apium, salviam, satureiam. C. Herbæ sunt olentes, quas adhuc numerâsti. L. Sic institueram memoriæ gratiâ. C. Perge porrò. L. Paucæ quædam restant, ut beta, cichorium, lactuca, oxalis, eruca, brassica, portulaca; plures non occurrunt. C Quî potuisti tot meminisse? L. Præceptor mihi dederat scriptum catalogum. C. Et noveras omnes? L. Noram, alioquin eum interrogâssem. C. Atqui ego non novi omnes, quamvìs nomina didicerim. L. Ego tibi plures etiam demonstrabo, cùm licebit nobis in hortum ire. C. Multúmne attulisti? L. Nimis es curiosus: quid vis? De singulis attuli quantum opus fuit. C. Tametsi curiosus tibi videor, tamen hoc mihi velim respondeas: Scin' tu in quem usum præceptor tot olerum genera curaret apparanda? L. Partim ut jus benè condiretur

retur, partim ut minutal ex oleribus fieret. C. Quàm bene consulebat nobis? L. Optimè; sed tamen ea non erat causa præcipua. C. Quænam igitur? L. Legistíne unquam *Moretum Virgilii*? C. Carmen quidem legi: sed moretum nunquam edi, nec vidi, quod sciam L. At videbis, spero: nam præceptor uxorem docuit conficere, & illa confecit ex ejus præcepto. C. An apponetur nobis aliquid in cœnam boni? L. Saltem jus carnium pingue, bene conditum, carnes opimæ, & minutal ex oleribus. C. Unde scis ista? L. Omnia vidi in culina cùm jussus essem adjuvare, præcipuè in meis oleribus repurgandis. C. Quid moretum? non saltem gustabimus? L. Imò dabitur nobis, nam confectum est quod satìs sit omnibus. C. Ista mihi sapiunt magìs, præsertim æstate, quàm carnes ipsæ, aut pisciculi. L. Optarem profectò servari carnes in hyemem, ut totâ æstate olera & fructus esitaremus. C. Atqui (ut accepi) ista minùs alunt. L. Id ego audivi aliquoties; sed quid opus est tanto studiosis alimento? D. Non tanto fateor; si tamen parentes nos viderent pallidos & macilentos; statim ejus rei culpam assignarent præceptori: nonne sic est? L. Non est dubium; sed quid agas? ferè parentes (præcipuè matres) nobis indulgent nimiùm. C. Vera quidem dicis; sed tu interim matris indulgentiâ libenter frueris. L. Quasi verò tu minùs. C. Nè mentiar, quod tibi ascribo, in me quoque frequenter experior. L. Non possumus parentum ergà nos affectum, nisi nostris vitiis, immutare; tantùm caveamus eorum abuti benevolentiâ: sed imprimis laudemus illum Patrem nostrum benignissimum: qui nobis tales progenitores dedit. C. Ista libens audio; sed nos hora vocat. L. Age, finem imponamus.

COLL. II.

Norileus, Dotheus.

Unde redis? D. E foro. M. Quid emisti? D. Carnem. M. Qualem? D. Vitulinam. M. Ostende, quæso; ferè nova res est hoc tempore. D. Vide. M. Bona videtur mihi. D. Non falleris, opinor. M. Quot sunt libræ? D. Nolunt

 lanii

lanii appendere vitulinam. M. Cur non? D. Propter novitatem. M. Vide astutiam: scilicet quisque vendit quàm potest carissimé. D. Rem acu tetigisti. M. Quantum putas pendere? D. Duas libras & paulò ampliús. M. Quanti emisti? D. Agè divina. M. Non sum divinus. D. Atqui multi divinant, qui tamen divini non sunt. M. Fieri potest; sed ex quibusquam conjecturis: alioqui divinatio vetita est in divinis literis. D. Divina igitur ex conjectura. M. Emisti totum duobus assibus. D. Paulò minoris M. Quanti ergó? D. Tenta iterum. M. Viginti denariolis. D. Nolo te diutiús torqueri de nihilo. M. Dic igitur sodes. D. Hoc totum constitit mihi sex quadrantibus. M. Profectò fortuna tibi pulchrè favit. D. Quam mihi *fortunam* narras? M. Hic mos est loquendi. D. *Mos* (ut dicitur) *tyrannus est pessimus.* Atque utinam bonos mores tam studiosè coleremus, quam obstinatè retinemus malos! M. Tunc meliùs se haberent omnia. Nos igitur fortunam istam *Ethnicis* & impiis relinquamus. *Fortuna nihil est: solus est Deus, qui favet nobis, solus est adjutor & protector noster.* M. Illud quidem certo scio, fideliter credo, & verè confiteor: sed quid agas? *Sæpe labitur lingua, nihil mali cogitante animo.* D. Oportebat te illud meminisse, *Nè lingua præcurrat mentem.* M. Istud quidem didicimus è septem *Sapientium* dictis; sed non semper occurrunt ejusmodi pulchrè dicta; licèt ea mandaverimus memoriæ. D. Tantò igitur magis illa est exercenda, ut nobis, cùm opus est, suppetat. M. Isto tuo admonitu, discam esse aliàs prudentior. D. Sed audio signum dari? desinamus.

COLL. 12.

Herus, Famulus.

FUistine hodie in foro? F. Fui. H. Quando? F. Post concionem sacram? H. Quid emisti nobis? F. Ferè nihil. H. Quid autem? F. Butyrum. H. Quanti? F. Quadrante. H. Tantillum? F. Non ausus sum amplius emere. H. Quid timebas? F. Nè bonum esset. H. Satis prudenter factum. F. Cur illud dicis, here? H. Quia malim te esse hac in re timidiorem, quam audaciorem. Sed nunquid emisti præterea

terea? F. Nihil. H. Eho! nihílne? F. Nihil prorſus. H. Vah, quàm parcè nobis opſonatus es! F. Quid aliud emere potuiſſem? H. Quaſi neſcias quibus cibis oblectari ſoleam. F. Scio te amare caſeum molliuſculum, & pyra, & alios fructus recentes. H. Rectè dicis; cur ergò non emebas? F. Caſeus ipſe carior erat pro noſtra pecuniola. H. Quid fructus? F. Alii erant non ſatìs maturi, de aliis ego dubitabam eſſéntne boni. H. Miſer, non poteras guſtare? F. Atqui iſtæ mulieres nihil guſtare permittunt, niſi te empturum affirmes. H. Nihil mirum; multi enim guſtarent animi tantùm gratiâ. Tu igitur eſto aliàs prudentior. F. Quomodo? H. Si videris pulchrum aliquem fructum, eme aliquantulum denariolo, ut facias periculum. F. Quid tum præterea? H. Si tibi ſapuerit, tum emito amplius; ſin minus, relinquito, & aliò te conferto. F. Bona eſt iſta cautio. H. Memineris igitur, ut ipſe poſtea utaris. F. Ego, ut ſpero, meminero diligenter. Nunquid vis præterea? H. Ut cures quæ tui ſunt officii, deinde literis incumbas.

COLL. 13.

Caroletus, Quintius.

ADfuiſti matutinæ precationi? Q. Adfui: tu verò ubi eras? C. Iveram ad patrem in cauponam. Q. Quid eò? C. Heri veſperi juſſerat, ut ſe convenirem bene mané. Q. Quî auſus es tam manè prodire, ídq; incónſulto præceptore? C. Jam heri veniam impetraram, antequam iretur cubitum, ſed dic mihi, quid ille à precatione palàm admonuit? Q. *Audivi* (inquit) *eſſe inter vos, qui ſæpenumero* Anglicè *fabulentur, & nemo interea veſtrûm mihi quicquam indicat; quod eſt argumentum conſenſionis omnium in eodem peccato.* Hæc fuit accuſationis ſumma; deinde in eam ſententiam multa dixit, quæ meminiſſe non potui. C. Sed quæ tandem fuit concluſio? Q. *Quamobrem* (inquit) *admoneo vos, ut alius alium ad* Latinè *loquendum cohortemini diligenter, & eorum nomina, qui parere noluerunt, ad me quamprimum deferatis, ut huic malo remedium adhibeam.* C. Nullum igitur verbum licebit efferre

ferre *Anglicum*. Q. Quantum ex verbis ejus colligere potui, non ità rem intelligit. Non enim (ut scis) usque adeò est severus exactor, ut statim puniat, si cui verbum aliquod inter colloquendum exciderit. C. Aliquoties (ut memini) palàm dixit, edictum suum ad eos demum pertinere, qui cum *Latinè* sciant, tamen semper latibula quærunt, ut *Anglicè* fabulentur, idque de rebus ineptissimis. Q. Ea est quorundam pertinacia, ut malint sæpissime vapulare repugnando præceptis honestissimis, quàm laudari atque etiam diligi obsequendo. C. Meministin' audire ex ipso præceptore, *Nitimur in vetitum*? Q. Memini atque adeò est verissimum: tamen qui doctrinam *Christi* libenter amplectuntur, non studio peccant neque malitiâ. C. Istud præstat verus ille timor Domini. Q. Tales igitur, quod licet per naturæ infirmitatem, sedulo cavere nituntur, nè quid scientes faciant, dicant, aut cogitent, quo Deus vel minimùm offendatur. C. Ergò studeamus & nos id ipsum cavere: studeamus rectè vivere, & Dei nostri parere voluntati; non modò nè vapulemus, sed magìs ut illi optimo Patri nostro placeamus. Q. Ità fiet, ut verè simus non *tenebrarum*, sed *lucis filii*. C. Sed de his aliàs pluribus: ad disputationes nos accipiamus. Q. Ecce! vocat signum.

COLL. 14.

Albertus, Tirotus.

NUnc demum redis à foro. T. Quid demum? Tanta est ad lanienam turba, ut vix accedere potuerim. A. Quas attulisti nobis carnes in diem crastinum? T. Bubulam & vervecinam. A. Estne in foro carnium magna copia? T. Tanta profectò, ut mirer adeò caras esse. A. Nihil mirum: Ut multæ sunt carnes; ità multi qui carnes edunt quotidie. Sed quæ potissimùm vidisti carnis genera? T. Vidi bubulam, vitulinam, ovillam, vervecinam, suillam, hœdinam, agninam. A. Nihílne ampliùs? T. Quid velles præterea? A. Nihil erat ferinæ? T. Non queo referre simul omnia; imò etiam ferinam vidi. A. Qualem? T. Cervinam & aprugnam. O quam pinguis est aprugna! A. O quàm ineptus es? T. Quid ita? A. Quia falleris

falleris in rerum nominibus. Nam quod in sue domestico dicitur *arvina*, id in sue fero (id est, apro) *callum* vocatur; & est in eo genere durissimum. T. Istud quidem audîsse non memini. A. Nunc audîsti, manda (si vis) memoriæ. M. Tu verò, doctor, unde illud didicisti? A. Domi nostræ ferina caro res est frequentissima. T. Unde vobis tanta est copia? A. Pater habet ruri ferarum multarum vivarium, ex quo interdum solidi apri in urbem adferuntur. T. Quale est vivarium istud? A. Locus est ferè quadrangulari formâ, amplissimus, muris altissimis septus undique, consitus multis & proceris arboribus; inter quas sunt dumeta maximè densa. T. Quales sunt illîc arbores? utrùm urbanæ an sylvestres? A. Sylvestres ferè omnes: sed in his potissimùm quercus & fagi; quarum glande pascuntur cervi, apri, damæ. T. O quantas meritò gratias Deo debetis, qui vobis largitus est tantam rerum omnium abundantiam! A. Non sumus immemores beneficiorum ejus. Pater enim plurima bona in pauperes erogat; quod tamen tibi uni dictum esse velim. T. Cur itá? A. Quia talia non vult prædicari. T. Tantò magis laudandus, quòd *Christi* præceptum verè sequitur, cujus verba apud *Matthæum* scripta sunt; *Cùm facis* (inquit) *eleemosynam*, & quæ sequuntur. A. Quoto capite? T. Sexto, nisi me fallit memoria. A. Sed hæc hactenus. Satis enim sumus colloquuti, & jam ad disputandum convenitur. T. Eamus igitur. A. Sequere me, aut (si mavis) præcede. T. Ego neutrum faciam, sed unà ibimus.

COLL. 15.

Grinandus, Moverotus.

TAntùm igitur hodie è villa revertisti? M. Hodie tantùm, idque paulò ante prandium. G. Atqui dixeras te futurum illîc modò biduum. M. Ità sperabam fore, & sic pater promittebat. G. Quid igitur obstitit, quò minùs redieris citiùs? M. Mater me detinuit, tametsi etiam cum lachrymis eam obsecrarem ut me missum faceret. G. Sed cur te tam diu remorata est? M. Ut se comitarer in reditu. G. Quid verò agebas interea? M. Colligebam fructus cum

rusticis nostris. G. Quos fructus? M. Quasi non sint tibi noti fructus autumnales & serotini, pyra, mala, juglandes, castaneæ. G. O jucunda exercitatio! M. Non est jucunda solùm, sed etiam frugifera. G. Sed hoc malum, quòd interim quinque aut sex prælectionum fructus tibi periit. M. Non omnino periit, spero: curabo pro viribus, ut aliqua ex parte recuperem. G. Quid facies? M. Describam quàm potero diligentissimè. G. Quid tum postea? M. Ediscam ipsam autoris orationem. G. Sed sententiam non satis intelliges. M. Ipsa me juvabit præceptoris interpretatio, ut sensum magna ex parte assequar. G. Nec tamen id satis erit. M. Tu (si placet) aderis mihi per otium, ut conferamus uná. G. Libenter equidem faciam. Sed nè istud quidem sufficiet. M. Non habeo quod possim ampliús. G. Quantò præstitisset vivam audire magistri vocem! M. Multo sanè præstiterat; sed quando id mihi non contingit, nec meâ culpâ factum est, nihil habeo quod me accusem in hâc parte. G. Recte dicis; fac igitur habeas animum bonum. Nam quod ego tecum pluribus verbis de hac re disputavi, non ideo feci, ut vellem te adducere in desperationem; sed totum illud profectum est ex meo in te amore singulari. M. Haud mihi dubium istud est; quò fit, ut majorem tibi habeam gratiam. G. Sed ecce! vocat vos ad cœnam tintinnabulum. M. Nuntius opportunus.

COLL. 16.

Johannes, Rubetus.

SAlve, *Rubete*. R. O *Johannes*, auspicatò advenis; valésne benè? J. Optimè, gratia Deo: tu verò ut vales? R. Rectè sanè, Dei beneficio: sed quando rediisti domo? J. Nudiustertius. R. Bene habet, opportunè venisti. J. Nempe sciebam instare vacationis terminum. R. Placétne ut otiosè aliquandiu confabulemur? J. Maximè, dummodo semoti simus ab hac turba clamosa ludentium. R. Bene mones; secedamus in auditorium illud quod est apertum. J. Quàm apte hîc sedemus? Agè, loquamur liberé. R. Súntne perfectæ vestræ vindemiæ? J. Omnino. R. Quantum temporis posuistis in toto opere? J. Dies circiter quindecim.

R. Tu

R.Tu igitur ſemper interfuiſti? J.Nullum intermiſi diem. R.Quid agebas? J.Uvas ſæpius colligebam. R.Cum verbo *Colligebam* debuiſti aliquid addere. J. Quidnam, quæſo? R. *Et edebam.* J.Quid opus fuit? De hoc nemo dubitare poteſt. Quis enim fructus bonos & maturos legit, quin edat etiam ex optimis? R. Profectò rectè loqueris euge! reſponſum laudo. J. Jámne putabas os occluſiſſe mihi? R.Iſtum ne cogitavi quidem. J.Quid igitur? R.Non expectabam tam promptum, tàmque prudens reſponſum. J.Nihil eſt quod mireris. Nam, ut eſt in proverbio, *Sæpe etiam eſt olitor verba opportuna loquutus.* R.Cui debes hoc proverbium? J. Magiſtro *Juliano.* Is enim dictat nobis interdum proverbia ejuſmodi, & pulchras ſententias ex bonis auctoribus. R.Optimè vobis conſulit; ſed quibus horis ſolet id facere? J.Nonnunquam à cæna, ſæpius autem cùm auditorio nihil habemus reddere. R.Utinam ſic omnes facerent, dummodo non eſſent impedimento quotidianis ſcholæ exercitationibus? J. Bene ſubjunxiſti iſtam exceptionem per adverbium *Dummodo.* Sunt enim quidam pædagogi, qui ſuis dictatis & privatis lectionibus ſic onerant pueros ſuos, ut non poſſint in ſchola ſatisfacere. R. Inde fit, ut ipſi præceptores interdum conquerantur de talibus pædagogis. Sed quid agimus? Redeamus ad ſermonem inſtitutum. J. Placet. R. Fuiſtíne ſemper occupatus in uvis colligendis? J.Opus illud in paucis diebus abſolvitur, propterea quòd ità magnus operariorum numerus ad id locari ſolet. R.Quid deinde fit! J.Calcantur uvæ, vinum hauritur à cupis majoribus, eâdem operâ diffunditur in dolia: deinde uvæ ipſæ nondum expreſſæ ſubjiciuntur prælo in torculari; poſtremò exportantur & abjiciuntur vinacea. R.Atqui non curabas iſta? J. Imò curabam aliqua ex parte. Nam agendis omnibus intereram, maximè ut ſollicitarem operarios. R. Eras ergò illic tanquam præfectus, & quaſi magiſter operum. J.Imò etiam reverà magîſter operum & præfectus: pater enim me præfecerat. R.Quàm gaudebas iſto magiſterio! Quàm pulchrum erat videre tecum tua gravitate

vitate

vitate aliis imperantem, alios adhortantem, alios denique arguentem! J. Profectò si vidisses me, dixisses alium esse, quam in schola discipulum. R. Ut video, non eras otiosus. J. Imò, ut bonus paterfamilias, adhibebam sæpenumero manus operi, ut ipsos operarios meo exemplo instigarem. R. Non abs re (apparet) pater te huic muneri præfecerat. J. Nempe aliis in rebus expertus erat meam diligentiam. R. Absit tamen verbo jactantia. J. Ego sic intelligo; sed liberè sic loquor, quia cum familiari meo. R. Sed pergamus. Quanta est vobis vini copia? J. Mediocris, qualis ferè hoc anno ubiq; esse dicitur, tametsi vinum rubellum habemus affatim, album non item. Verum quicquid est, contenti sumus, & de manu Domini cum gratiarum actione recipimus. R. Quot implevistis dolia? J. Plùs minùs quadraginta: sed sunt alia aliis majora. R. Papæ! Non tibi videtur magnus proventus? J. Satís quidem; sed non pro ratione anni superioris. R. Quid refert? quantò minor est quantitas, tantò etiam pluris vendetur. J. Sic ferè solet evenire: sed nonne tibi videor satìs narrare de vindemiis? Quid præterea desideras? R. Quoniam sic abundamus otio, volo etiam aliquid ex te audire de fructibus arborum, Est enim quasi altera vindemia. Nonne habetis multos? J. Plenis tabulatis, quæ est Dei benignitas. R. Quando collecti sunt? J. Quo tempore vinum faciebamus, familia colligebat. R. Quæ sunt vobis ejusmodi fructuum genera? J. Mala, pyra, castaneæ, juglandes: sed malorum & pyrorum multa est varietas. R. Quid cotonea? Non etiam habetis? J. Imò habemus, sed ea sub malorum genere continentur; unde & alio nomine appellantur mala cydonia. R. Quid autem attulisti huc rediens? J. Nihil nisi quasillum uvarum selectarum; sed singulis posthac hebdomadibus mihi afferentur plenis saccis mala, pyra, castaneæ. R. Interea da mihi, quæso, aliquot ex uvis tuis. J. Eamus in cubiculum meum, illìc dabo tibi. R. Equidem paratus sum; eamus. J. Illìc etiam agemus de repetendo ultimo in diem *Lunæ* colloquio: nam, ut opinor, id præceptor imprimis exiget.

COLL. 17.

Eustathius, Boscomellus.

AUdivi patrem tuum venisse hodie in Gymnasium. B. Verum audisti. E. Quâ venerat gratiâ? B. Ut pro meis alimentis præceptori numeraret pecuniam, simul ut me illi commendaret. E. Nunquámne te commendârat? B. Imò sæpissimè. E. Quid sibi vult istâ commendatione tam frequenti? B. Amore vero me prosequitur. E. Quid tum? B. Ideo cupit me diligenter erudiri. E. Quid si commendet, ut sæpius vapules? B. Ea est fortasse causa; sed quid indé? non propterea me diligit minús. E. Unde istud colligis? B. Quia *puero tam necessaria est correctio quàm alimentum.* E. Verum quidem dicis, sed pauci ità judicant. Nemo enim est quin panem quàm virgam malit. B. Illud est naturale omnibus; quis negat? sed tamen *patienter ferenda est pœna, præsertim justa.* E. Hæc habetur in libello morali sententia; *Quod merito pateris, patienter ferre memento.* Sed, quid si pæna sit injusta? B. Ea quoque patienda est nihilominus. E. Cujus causâ? B. Propter *Jesum Christum*, qui mortem injustissimam, eámque acerbissimam tulit pro peccatis nostris. E. Utinam id nobis in mentem veniret quoties aliquid patimur! B. Præceptor id nos sæpe monet, quoties occurrit occasio: sed *surdis narratur fabula*, ut est in proverbio. E. Ergò demus operam, ut simus posthac diligentiores. B: Ità faxit Deus.

COLL. 18.

Grandinus, Thomas.

CUR non interfuisti hodiernæ concioni? T. Occupatus eram in scribendis literis. G. Non poteras differre negotium? T. Urgebat tabellarii festinatio. G. Atqui præceptor docet nos, omnia postponenda esse Dei negotiis. T. Docet quidem, neque id mihi dubium est; sed nunquam sumus adeo perfecti quin sæpe Deum terrenis istis postponamus. G. Istud malum est. T. Pessimum verò; semper homines sumus, nisi Deus nos Spiritu suo immutaverit. Sed dic, quæso, fuitne frequens

quens auditorium? G. Non admodum; pro more solito. T. Unde fit illud? G. Ignoras populum nunc esse occupatum in vindemiis? T. Non ignoro; sed non possunt homines divinis rebus unicam horam impendere? G. De hoc non est meum tibi reddere rationem; hoc tantùm dico, *Turpe est doctori, cùm culpa redarguit ipsum.* T. Papæ! quantum colaphum impegisti mihi! Vale: verbum non amplius addam. G. Esto igitur aliàs prudentior.

COLL. 19.

Molinæus, Cararius.

TU igitur cras (ut audio) discessurus es. C. Cras, si Dominus permiserit. M. Eho! cur tam citò? C. Urget me pater. M. Imò, tu urges patrem. C. Itáne tibi videtur? Quomodo patrem urgere possum? M. Assiduâ missione literarum. C. Tantum semel scripsi instare vacationem scholasticam. M. Quando misisti literas? C. Hebdomade superiori. M. Quo die? C. *Veneris.* M. Quid facies domi? C. Instat vindemia, interim colligendi sunt fructus arborum. M. Poteras expectare dimissionis diem. C. Nescio quando sit futurus. M. Spero fore ad finem proximæ hebdomadis. C. Sed istud non est in nostro situm arbitrio. M. Nè in præceptoris quidem. C. Cujus igitur? M. Solius Dei qui hominum consilia suo nutu gubernat. C. Atqui *Satanas* videtur interdum gubernare. M. Quantum Deus ipsi permittit. Sed ista sapientioribus relinquamus. C. Tutius est: monet enim proverbium, *Ne sutor ultra crepidam.* M. Sæpe istud ex præceptore audivimus. C. Idem quoque non semel docuit nos illa *Pauli* sententia, *Noli altum sapere, sed time.* M. Illud etiam frequenter habet in ore, *Altiora tu nè quæsieris.* C. Sed audin' tu ad cœnam signum dari? M. Adhuc pulsat aures meas tintinnabulum. C. Eamus in aulam, nè desimus precationi. M. Cras ante discessum te salutabo.

COLL. 20.

Petrinus, Croteranus.

QUO ludi genere hodie te exercuisti? C. Juglandium. P. Ecquid lucri fecisti? C. Imò, perdidi. P. Fortuna igitur

igitur tibi adversa fuit. C. Nescio quæ fortuna? tantùm scio, meâ culpâ accidisse; sed ità volente Deo. P. Cur Deus id voluit? C. Ut hinc discam ferre graviora cùm acciderunt. P. Quasi verò Deus lusiones puerorum curet. C. Curat profectò; quinetiam *nihil fit in rerum natura sine Divina providentia.* P. Siccine philosopharis? Quisnam te ista docuit? C. Non tute audivisti toties ex concionatore nostro? P Fieri potest ut audîerim; sed quid agas? fluxa est mihi memoria. C. Nimirum, quia illam non exerces. P. Quomodo exercendâ est? C. Primùm diligenti attentione, hoc est, diligenter advertendo ea quæ audivimus, aut legimus; deinde eadem sæpe repetendo; denique docendo alios ea quæ didicimus. P. Ista nobis sæpius inculcantur à præceptore; sed (me miserum!) quàm supina est hæc mea negligentia? C. Sic sumus omnes, nisi Spiritus ille Dei nos excitet. P. Quid igitur faciam? C. Expergiscere, mi *Petrine* toto animo totisque viribus ad Deum aspira, illum assiduè & pro affectu precare, vigilans esto, pravos fugito, versare cum bonis, tum moribus facillimis effice ut eos tibi familiares reddas. P. Quid tandem consequar? C. Rogas? Si te istis moribus assuefeceris, Dominus Deus suâ clementiâ tui miserebitur, brevíque animum tuum immutatum senties. P. O quàm opportunus hic mihi congressus fuit! Obsecro te, mi *Croterane*, ut sæpius colloquamur. C. Per me non stabit, quoties utrique licebit per otium. P. Gratias ago maximas. C. Non est quòd agas; recipiamus nos in auditorium.

COLL. 21.

Ægidius. Massuerius.

CUR hic dispergebas pisa? M Quando? Æ. Post prandium. M. Id faciebam animi causâ. Æ. Sed pisa illa unde habueras? M. Acceperam è conchula, ubi reposita erant ut crastino die coquerentur. Æ. Debuistine animi causa malum facere? M. Non putabam id esse

esse malum. Æ. Annon est malum conculcare panem pedibus? M. Istud ego nollem facere. Æ. Cur nolles? M. Quia *panis est nobis maxime necessarius.* Æ. Et pisa ipsa, & cætera quæ eduntur, Deus in usum nostrum creavit. M. Non ignoro illud; quinetiam pisis libenter vescor, si bene cocta & condita sunt. Æ. Præterea, velléssne abuti rebus tuis? M. Minimè. Æ. Multo minùs alienis debes. M. Istud satis intelligo. Æ. Ergò non rectè fecisti. M. Non rectè, fateor: non tamen animo malo. Æ. Cur igitur fecisti? M. Mea ineptia me ad illud incitavit. Æ. Quid indè meruisti? M. Plagas. Æ. Rectè dicis, sed (opinor) non ex animo. M. Imò certè, nè me accuses, oro. Æ. Quandoquidem sponte fateris, non accusabo: sic enim velle se dixit præceptor sæpissimè. M. Quid ille dixit? Æ. Ut de rebus ejusmodi levioribus neminem ad ipsum deferamus, qui modò culpam libens agnoverit. M. Istud ergò beneficium tibi debebo, mi *Ægidi.* Æ. Nihil velim mihi debeas hoc nomine; sed mecum precare Deum, ut à malo nos liberet. M. Quotidie in schola quater aut quinquies palàm precamur. Æ. Quid tum? M. Præterea privatim quoties cibus sumitur, quoties cubitum itur, quoties cubitu surgitur: Nonne satìs hæc sunt? Æ. Præter illa, sæpe monet præceptor, ut interdum pro se quisque precandi causâ succedat aliquo in secretum locum; meministìn'? M. Memini probè: sed (ut scis) difficile videtur esse, ut pueri secretis precibus assuescant. Æ. Et tamen paulatim assuescere optimum fuerit. M. Progressu temporis Deus ipse noster ad eam rem nos incitabit, atque assuefaciet. Æ. Ità fore sperandum est; si tamen in verbi ejus tum lectione, tum auditione sedulo proficiamus.

COLL. 22.

Varro, Castrinovanus.

QUid est quòd hodie tam citò à patruo redieris, præsertim cùm fuerit convivium? C. Quid illîc fecissem diutiùs? V. Cænam expectasses, ut ederes de prandii reliquiis.

quiis. C.Satís ederam in prandio. Præterea, jussit patruus ut domum reducerem præceptorem, quem ego ad convivium deduxeram. V.Quid frater tuus patruelis? cur in ludum vobiscum non rediit? C. A matre retentus est in unum aut alterum diem. V.Quamobrem? C. Ut illi resarciantur vestimenta. V.Illa est mulierum cura. Sed age, quoniam nunc otiosi sumus, narra mihi (quæso) aliquid de convivio. C.Quid de illo scire cupis? V.Primùm, qui convivæ fuerint; deinde, quàm lautum & opiparum convivium. C.Convivæ fuerunt hi præcipui, quatuor Syndici, subpræfectus urbis, & alii duo primæ notæ è Senatorum numero. V.Nostíne? C.De facie quidem: sed eorum non teneo nomina. T. Nullíne præterea? C. Duo ex patrui mei familiaribus. V.Quotus accumbebat præceptor? C. Quotus esset non observavi: sed erat in media ferè mensa, è contraria parte mei patrui. T. Tu veró? C.Hui inepte, qui istud roges! Egóne homunculus cum tantis viris epularer? Satìs hoc mihi honorificum fuit, quòd ministrarem. N.Nullæne erant mulieres? C.Nulla præter uxorem patrui, quæ quidem sedebat in mensa extrema. V.Quid illa tam remota? C.Sic voluit ipsa, ut identidem commodiùs surgeret propter ordinem ministerii. V.Quid filius? C. Juxta matrem assidebat. V.Habeo de convivis; nunc expecto de convivio. C.Onus mihi valde magnum imponis ac difficile, maximè propter memoriam: sed quando (ut dixisti) plusculum otii nacti sumus hoc pomeridiano tempore, dabo equidem operam ut aliqua ex parte expleam desiderium tuum. V.Pergratum mihi feceris. C.Eâ tamen lege, ut pari referas, si quandò dabitur occasio. V. De hac nihil est quòd dubites. Incipe. C. At ego interea sedere volo, quia longa est narratio. V.Eamus sub pergulam, ut in umbra commodiùs fabulemur. C. Audi nunc jam. V.Quia (ut ais) longa est narratio, dic mihi primùm, quotâ hora accubitū est? C.Ferè decimâ. V.Quotâ resurrectum? C.Paulò ante meridiem. V. Sedebántne omnes commodé? C.Commodissimé. V.Nunc ad rem aggredere. C. Accipe igitur mensæ præludia. V.Appone, cum voles.

C. In-

C. Imprimis apposita sunt tenella, crustula, mellita opera pistoris cum aromate. V. Optimum sanè exordium, & ad conciliandos animos aptissimum. C. Omitte, quæso, istas interpellationes, nè mihi perturbetur memoria. V. Posthac non interpellabo, nisi si quid opus erit requirere. C. Sequutæ sunt pernæ salitæ, hilla infumata, lucanicæ, linguæ bubulæ sale quoque & fumo induratæ. Atque hæc ad excitandam appetentiam, & sitim acuendam. V. Quasi verò non satìs acueretur Solis æstu & fervore. C. Sic docti solent facere convivatores. V. Isthæc audio libenter, præsertim cùm exprimas omnia propriis & significantibus verbis. Perge porró. C. Eodem ordine interposito sunt acetaria è lactucis capitatis, avium intestina frixa, minutalia ex vitulina, cum ovorum vitellis integris. Et hæc hactenus de præludiis, qui missus primus fuit. V. Nihil interim bibitum est ? C. Indigna homine quæstio. Quis enim vino hic parceret? Vix tres, & quidem strenuissimi, fundendis potibus sufficiebamus. Sed de potibus agam posteriùs; sine me cibos expedire. V. Agè, sino. C. In secundo missu hæc ferè fuerunt, artocreæ, pulli gallinacei elixi cum lactucis, bubula, vervecina, vitulina, suilla recens & salsa, jus carnium ovorum vitellis croco & omphacio suavissime conditum, aliquot item juscula ex oleribus. V. Hic plus opinor fabulatum, quàm esum fuisse, quia scilicet assa expectabantur. C. Vix mensam attigerant, cùm illa tollere jussi sumus. Venio igitur ad tertium missum, in quo assa hæc fuerunt exposita, pulli gallinacei, pulli columbini, anserculi fartiles, & suculi, item cuniculi, armi vervecini ; postremò, ferina duorum generum, opere pistorio incrustata. V. Quid præterea? C. Quid ? Hem ! (penè prætermisi) duæ perdices interjectæ, cum lepusculo, fabæ virides frixæ, & pisa cocta cum siliquis. V. Nihilne piscium ! C. In tempore admones. Erat trocta ingens, quæ divisa fuerat in partes quatuor præter caudam ; prægrandis item lucius ad eundem modum quadripartitus. Taceo minutos

pisces

pisces & mediocres, partim elixos, partim assos aut frixos, item cancros fluviatiles; magno omnia numero: sed hæc magis ad ostentationem quàm ad necessitatem; de iis enim ferè nihil gustatum est. V. Unum mihi videris prætermisisse. C. Quid illud est? V. Nullíne erant intinctus? C. Imò singulis propemodum ferculis addita erant scitissimi saporis embammata, quæ coquus ipse miro artificio concinnaverat. Nec verò defuerunt capparides ex oleo & aceto, mala citrea, olivæ conditivæ cum sua muria, acetum rosaceum, succus oxiliadis. V. O quot & quanta gulæ irritamenta.! C. Adde etiam, corporis & animi impedimenta. V. Sed quis, quæso, fuit ultimus actus fabulæ? C. Tandem cùm jam nec carnes nec pisces ullus ederet, jubet patruus apponi bellaria; in quibus hæc fuerunt præcipua, caseus recens pinguissimus, itémque vetus multiplex, scriblitæ, placentulæ, oryza in lacte cocta, & bene saccharata, Persica præcocia, ficus, cerasa, uvæ passæ, caryotæ, tragemata serotina, salgama multorum generum, & alia, quæ nunc mihi non occurrunt. Tanta denique fuit omnium esculentorum affluentia, ut mensa ipsa vix sustineret. Quid quæris? quater aut quinquies mutati sunt orbes & quadrulæ. Cibos crassos & duriores magnâ ex parte integros in culinam referebamus; adeò pauci attingebant, propter delicatiorum copiam. V. Quid confert tanta cibariorum abundantia & diversitas? C. Ad gravandum stomachum, & morbos complures generandos. Sed quid agis? Sic ferè hoc tempore vivitur. V. Qui talibus viris convivia faciunt, certare videntur de copiâ, de apparatu, de splendore & lautitia. C. Et tamen extant inter hujus civitatis leges quædam (ut audivi) sumptuariæ. V. *Silent leges inter convivia,* ut obiter è *Cicerone* detorqueamus aliquid. C. An putas omnes convivas illâ sumptuum immanitate delectari? V. Non puto, nisi fortè sint lurcones, aut asoti, aut *Apiciani* (ut ità dicam) ventricolæ. Cæterùm, quid est causa? C. Rogas? Convivatorum non modò stultitia, sed etiam insania. V. *Maxima pars hominum morbo jactatur eodem?* ux

ait *Horatius*. C. Sed nos hanc censuram omittamus juxta proverbium, *Nè fateor*, &c. V. Redeamus igitur ad propositum. Quale vinum appositum est? C. Si de colore quæris? album, nigrum, fulvum, sanguineum, déque singulis coloribus vina multiplicia. Si de bonitate; omnia ferè generosissima: sed imprimis commendabant illud vini genus ex *Burgundia*, quod vulgò vocatur *Ambrosium*. V. Unde hoc petebatur? C. E patrui cella vinaria. V. Habétne multum ejusmodi? C. Duos cados vini *Helvetii*, duos item albi limpidissimi. V. Quis fuit prandii exitus? C. Ubi videt patruus convivas omnes benè defessos edendo, bibendo, colloquendo: tunc vinum fundi jubet singulis, omnes ad extremum potum invitat. Hinc ordine tolluntur omnia, insternuntur mensis latiora mantilia ex lino-tenuissimo, datur aqua odorifera manibus leviter abluendis; ego & patruelis, de more, Deo gratias agimus; ipse verò patruus clarà voce agit universo cœtui. Tandem primus Syndicus, convivarum nomine, satis accurato sermone, publicas agit gratias convivatori, simul objurgat eum quòd tam munifico & sumptuoso apparatu convivatus fuerit. *Imo* (inquit patruus) *mihi quæso ignoscite, quòd vos pro dignitate non satìs ampliter tractaverim*. His dictis, surgunt è mensa universi, magna pars *vale* dicto statim discedit; cæteri manent, stantes & colloquentes in aula. V. Quid vos interea, qui ministraveratis ad mensam? C. In culinam ad prandium nos recepimus, corpus illîc otiosè & ex animi sententia curavimus. V. Ubi erat interim præceptor? C. Patruus illum seorsum vocaverat ad alloquium. V. Credo, ut te & filium suum de meliore nota commendaret. C. Istud est verisimile. V. Nescis quæ fuerit causa tanti convivii? C. Quid meâ scire refert? V. Tantò minus igitur meâ. C. Rectè colligis, & sic expectabam. V. Atqui non sum Dialecticus. C. Tibi est naturalis Dialectica. V. Eandem habent rustici. C. Sed age, dic mihi seriò, non ego te tractavi magnificè? V. Tali convivio nunquam interfueram. C. Gaudeo stomacho tuo satìs esse factum. V. Est Deo gratia, qui

qui dedit nobis otium tam jucundum. C. Surgamus tandem: nam audio pueros à luſu diſcedere.

COLL. 23.

Paſtorculus, Pæſatus.

Tityre qui patulæ reſides ſub tegmine mori:
Túne hic ſolus eris, tam lætus támque ſupinus?
P. *O Melibæe, Deus nobis hæc otia fecit;*
Ille Deus magnus, qui noſtrum fecit in uſum
Omnia, dans propriam cunctis animalibus eſcam:
Qui mare, qui terras, & quod tegit omnia cælum
Condidit ille opifex rerum, qui ſummus habetur.
Pa. *Carmina mitte loqui, nunc me liquêre Camænæ:*
Eſt mihi mens alibi, cupio certare merendâ.
P. *Sed tamen hâc mecum poteris reſidere ſub umbra:*
Namque hic (ut cernis) locus eſt ſatis amplus utrique.

Pa. Mittamus ergò verſiculos & merendas noſtras conferamus. P. Per me non ſtabit; ſcrutemur peras; agè explica tuam. Pa. Expecta parumper; dic mihi priùs, quid habes in merendam? P. Panem. Pa. Quaſi verò ſine pane merenda eſſe ſoleat. P. Nè panem quidem pauperes ſemper habent. Pa. In tempore admones: ponendæ erunt reliquæ noſtræ in eorum corbulam. P. Quid ſi reliquiarum nihil fuerit? Pa. Saltem reſtabit panis, & hoc ſatis erit. Sed dic tandem, nunquid habes opſonii? P. Etiam dubitas? Mater mea nunquam committeret, ut me in ſcholam mitteret ſine aliquo opſonio. Pa. Dic ergò quid eſt? P. Divina. Pa. Non ſum vates, nec velim hanc merendæ horam in nugis terere. P. Saltem periculum facies quàm valeas conjecturis; qua de re jam aliquid in Rhetoricis audivimus. Pa. Aut caſeus, aut caro eſt reſidua ex prandio? P. Neutrum. Pa. Dic ſodes, ut accingamus nos operi. P. Nè te diutùs torqueam, ſunt pyra præcocia. Pa. Ain' tu? res nova; nondum hoc anno videram. P. Vide nunc. Pa. Quàm matura ſunt! P. Cur non addis etiam, Quàm bona! Pa. Sed nondum guſtavi. P. Satìs acutè me reprehendis. Accipe, & guſta. Pa. Papæ! quàm mitia! quàm boni ſucci! P. Nonne meritò maximas

gratias agere debemus Deo nostro, tam benigno Patri, qui nobis indignis tot bona, támq; varia largitur? Pa. Qui non facit, is profectò est ingratissimus. P. Agedum, vescamur bonis ejus cum gaudio & gratiarum actione. Pa. Jamdudum esurio. P. Sed tu nullum habes opsonium? Pa. Vide frustum crassum vetusti casei. P. Edamus primùm pyra, caseo claudemus stomachum. Pa. Sed maturemus, nè fortè hora nos opprimat. P. Neutrum cessare video: certè quod ad me pertinet, non queo comesse citiús. Pa. Nè tamen ità devores, porcorum more. Ecquid pudet! P Quia dicebas esse festinandum. Pa. *Maturemus* dixeram, non autem *festinemus*. P. Ego non adeò scrupulosè inter hæc verba discrimen facio. Pa. Vult tamen præceptor, ut propriè loquamur, quantum per ingenii captum licebit. Nam bene loquendo bene etiam scribere condiscimus. P. Contrà diligenter scribendo consuescimus etiam rectè loqui. P. Hæc duo inter se conjuncta sunt. Sed, heus! otiosè (inquam) edamus; satìs habemus temporis. P. Nonne tota hæc hora ad merendam libera est? Pa. Hodie quidem libera: sed tamen desinamus, ne panis deficiat nos, & nihil reliqui fiat pauperibus. P. Eamus ergò ad puteum, ut aliquantum potemus. Pa Hem! verborum proprietate semper abuteris; istud *bibere* est, non *potare*. P. Quòd mihi non parcas, habeo sanè gratiam. Ex prava institutione prima hæc vitia contraxi. Pa. Verissimè igitur *Quintilianus* dixit, *Hæc ipsa magis pertinaciter hærent, quæ deteriora sunt*: meministin'? P. Memini; sed interim juva me, ut hauriamus aquam è puteo Pa. Enitere validiùs; nimiùm me laborare sinis. P. Tantò bibes jucundiús. Pa. Bibitum satìs est; recipiamus nos in aulam, nè precationi desimus, & actioni gratiarum. P. Tu præcede, dum urinam illùc eo redditum.

COLL. 24.

Leonardus, Pelio.

DEmiror tuam negligentiam. P. Qua in re tandem? L. Quod te non curas diligentiús. P. Ego verò me curo fortasse nimis. Satis edo, bibo, dormio; quæ est

Dei

Dei erga me benignitas: præterea pecto capillum, lavo manus, faciem, dentes, oculos, & hæc manè præcipué: quinetiam, cùm tempus postulat, corpus exerceo, relaxo animum & ludo cum cæteris. Quid vis ampliús? L. Mittamus ista; non ea sunt, quæ in te reprehendo. P. Quid igitur? L. Circumspice vestimenta tua, à calce ad verticem nihil integrum invenies? omnia sunt lacerata & obsoleta. Ista profectò nequaquam vestrum genus decent; si saltem curares vestitum tuum sarciendum, aut quoquo modo instaurandum. P. Loqueris tu quidem quæ libet: quòd si parentes haberes tam procul remotos, fortasse non esses elegantior. Si mihi pecunia suppeteret, non paterer me usque adeò pannosum esse. L. Nec ideo tamen cares negligentiâ. Cur enim non petis alicunde mutuó? P. Unde peterem? L. Si non alicunde, certè à præceptore posses. P. Quid si dare nollet? L. Nemini denegat ex discipulis domesticis, siquidem videt opus esse. P. Id ego non ignoro; sed sum verecundior, quàm ut audeam ex eo petere. L. Ah! rusticus est iste pudor. P. Malo tamen verecundus esse, quam impudens. L. *Verecundia* (ut dixit quidam) *est bonum in adolescente signum*; sed ubique adhibenda est mediocritas. P. Ego eo sum ingenio, ut semper vereor offendere quempiam. L. Ingenium laudo; sed *est modus in rebus*. Nam ille offendendi metus habere locum debet in rebus turpibus, aut certè indecoris: hîc verò nihil tale video. Est usitatum in hominum societate, ut alii aliorum operâ indigeant. Quis igitur mihi vitio dabit, si quid ab amicis aut commodatò petam aut mutuó? P. Nemo reprehendet, nisi fortè rebus ejusmodi abuti velis. L. Tu vero (quantum ego te novi) abuti nolles. P. Apage istum abusum! L. Quid ergò jam obstat, quò minùs petas, præsertim ab homine facillimo, tuíque (ut apparet) amantissimo? P. Agè, petam; sed per epistolium, quod ut reddas, tibi dabo. L. Reddam profectò libentissimé, téque illi commendabo diligenter. P. Equidem non parvam tibi gratiam habeo, quòd me tanti feceris, ut ad hanc fiduciam hortarere. L. Nunc restat,

ut scribas quod dicis epistolium, reliqua mihi committas. P. Bene vertat Deus quod cœpimus. L. Nè dubites; res prosperè succedet.

COLL. 15.

Clavellus, Quercetanus.

NEscis quid mihi his diebus in mentem venerit? Q. Quid istud, quæso? C. Cogito in gymnasium me recipere. Q. Quid in gymnasium? Habitandi causâ? C. Non ut inquilinus habitem; sed ut vobiscum vivam in mensa præceptoris. Q. Utinam istud ex animo ac verè diceres! C. Ex nostra mutua consuetudine atque amicitia deberes satis intelligere, me nihil apud te neque simulare, neque dissimulare solitum. Q. Planè istud jampridem intelligo: sed, audito ex te isto verbo, me rapuit affectus in eam exclamationem; ità prorsus oblitus eram mei. C. Non aliter dictum tuum accipio: sed ad rem. Pater quidem non cogit me, sed ex vultu & verbis ejus satis video, id illi placere maximé. Q. Nempe hoc illud est, novit pater tuus, vir prudentissimus, *liberalia ingenia cogi nolle, duci facilè*. Sed tamen non dubito id fieri divini instinctu numinis; tu verò quid judicas? C. In eadem sum sententia, præsertim cùm ego quoque in eam partem spontè propendeam. Q. Magnum argumentum, istud esse ex Deo consilium. C. Id ego crediderim: nam qui ad eam rem coguntur à parentibus, ferè quærunt subterfugia quibus detrectent imperium. Q. Ego (ut fatear ingenuè) aliquando id in me sum expertus, antè scilicet quàm ingressus essem. Quid enim censes? Audiebam ex istis *Satanæ* mancipiis tot maledicta, tum de præceptore, tum de disciplina; ut mihi videret carcerem aut pistrinum ingredi veriùs quàm gymnasium. Quòd si tu quoque in aliquam ejusmodi pestem incidisses, non dubium est, quin ille manibus pedibúsque obnixè conatus esset absterrere te ab isto tam sancto proposito. C. Nemini adhuc palàm feceram. Q. Quod mihi dicis, non est palàm facere. C. Satis scio, sed mihi istud excidit ex *Terentio*. Nunc pergamus ad reliqua.

Q. Quid

Q. Quid restat, nisi ut Deum preceris, & pergas gnaviter in sententia? Audies de quotidiano victu in vestra mensa, de præceptoris & hypodidascali familiaritate in audienda prælectionum repetitione, de facilitate præceptoris in ipso convictu, de illo à cœna placida studiorum certamine, de libertate colloquendi per otium, de honestis, de libera inter nos reprehensione. C. De iis (inquam) omnibus satis multa narrâsti mihi aliàs, quæ quidem valde placent omnia; mihi tamen nihil videtur utilius, quàm illa perpetua *Latinè* loquendi exercitatio. Quis enim major est studiorum fructus? Quid honestius? Quid jucundum magìs; præsertim ubi alius alium sine odio aut invidia liberè reprehendit? Quid, quòd victi in earum rerum certamine pudore tantùm puniuntur, victores etiam præmio donantur? Omnes denique vestræ excogitationes vel auditu ipso me delectant mirificè. Q. Quanto magìs illud diceres, si videres ista; si, dum geruntur, interesses! C. Ego (Deo volente) interero. Q. Utinam propediem! C. Ità spero quidem; unus tamen restat mihi scrupulus, quo me facilè (si voles) liberabis. Q. Faciam bonâ fide, si potero; sed interim vide nè *nodum in scirpo quæras*, ut antea vidimus in *Terentio*. Agè, qui tandem scrupulus iste est? C. Suspecta est mihi vestra disciplina scholastica: non quòd velim ob id incœpto desistere; sed ut alacriùs veniam, & jucundiùs, ubi ea de re te audîero. Q. Nisi tu is esses, qui (ut ego novi) me nec vanum nec mendacem existimas, equidem mallem de hoc omnino tacere, quàm ea tibi referre quæ sentio. C. Quid ità tandem? Q. Quia difficile est ea verisimilia facere, quanquam alioqui verissima cùm de his vulgus hominum pessima quæque dicat & judicet. C. Quorsum istud, quæso? Q. Nam improborum mendaciis adeò male audit nostra disciplina inter istos idiotas, ut mirum sit unum aliquem habitare in schola nostra velle; tametsi (quod est opus Dei) quò pejus audimus, eò plures ad nos conveniunt. C. Nihil opus est tam longâ insinuatione; dic mihi planè omnia: nè timeas, non me absterrebis.

Omnia percepi atque animo mecum antè peregi. Q. Adverte igitur animum, dicam brevissimè quicquid alicujus esse momenti videbitur. Imprimis illud velim tibi persuadeas, Præceptorem esse nobis multò humaniorem, quàm in schola palàm apparet Tam enim familiariter versatur inter nos, quàm prudens pater solet inter liberos. Cur igitur (inquies) est palàm tam severus ? Respondeo, Quia sine tali severitate (ut ex ipso audivi, cùm aliquando familiari cuidam narraret) tanta turba scholastica, támq; variis moribus prædita, nec coerceri, nec in officio contineri posset. Suo enim quisque more, suo quisque arbitratu vellet vivere. C. Quinetiam miror ego mecum sæpissimè tantam esse in tota schola reverentiam, tantum silentium, tantam denique modestiam. Q Multò magìs mirare-re, si unquam vidisses scholas paganicas. C. Vidi aliquando, atque consideravi diligenter. Plus est silentii in gymnasio nostro sexcentario, quàm quadraginta puerorum, imò triginta in istis scholis trivialibus. Sed perge, quæso; vereor, ut sis Orator *Asianus*: Jam enim incipit oratio tua quasi longiùs aberrare. Q. Atqui etiam interpellas ipse. C. Nihil extra propositum dixi; sed nunc prosequere Q. Vis in summa dicam tibi ? Disciplina hæc domestica, licèt paucis improbis odiosa videatur, bonis tamen & studiosis propter utilitatem valde placet. Nam, si domi res esset dissoluta, quid nobis tutum foret contra lascivorum & petulantium insultus? quæ nobis quies ? quæ studiorum tranquillitas ? Itaque disciplina ipsa veris studiorum amatoribus est perfugium, & quasi propugnaculum non secùs ac nautis portus in tempestate. Denique quisquis est inter nos pacificus, & ad rectè semper agendum paratus, is est à disciplina tutissimus. Nec verò id agit præceptor, ut nos plagis & verberibus trahat ad literarum studia; sed nos potiùs inducere nititur his maximè rebus, honestâ & liberali tractatione, benevolentia, humanitate, facilitate morum, beneficiis, denique virtutis & studiorum amore. Ex quo fit, ut major pars nostrûm sic affecta sit, ut illi ex animo parere studeat, cùm

caveat

caveat offendere, eum tanquam parentem diligat, obſervet, revereatur. C. Alioqui diſcipulorum officio non fungeremini. Q. At ſunt quidam verberones, qui nec Deum timent, nec parentes, nec verbera, qui & literarum ſtudia oderunt *cane pejus & angue*, ut verbis utar *Horatii*: talibus inquam ſevera interdum adhibetur diſciplina; quia videlicet neceſſitas cogit. C. Sat habeo. Nunc enim video quorſum ſpectat veſtræ diſciplinæ ſeveritas. Q. Nimirùm, ut mores bonos tueatur, malos autem ut corrigat, aut expellat. C. Ego diſciplinam iſtam ſanè deoſculor, tantùm abeſt ut reformidem. Te autem, mi *Quercetane*, amo equidem de iſta loquendi libertate, quá mihi ſtimulos acriores addidiſti. Q. Ego vero immortales gratias ago Patri cœleſti, qui tibi mentem bonam dederit & ſincerum judicium. C. Vale igitur, & me (ſi Dominus permiſerit) expecta in proximam hebdomadem. Iterum vale, & inceptum noſtrum tuis precibus *Chriſto* commenda etiam atque etiam. Q. Precor tibi noctem quietam, & ſomnum placidum.

COLL. 26.

Florentius, Baſilius.

QUid eſt, quòd ita te triſtem video? B. Me miſerum! vix ſum compos animi, ità ſum timore perculſus. F. Quid (inquam) iſtud eſt? B. Præceptor nos deprehendit. F. Qua in re? furtóne? B. Ah! minimè gentium. F. In quo igitur? B. In ſecreta compotatione. F. Indignum facinus! B. Heu me miſerum! me miſerum! quid agam? F. Ah! ne te affligtes tantopere. Qui aderant tecum? B. *Fluvianus* & *Forenſis*. O perditos, qui me huc impulerunt! F. Ubi id factum fuit! B. In cubiculo *Fluviani*, qui utinam hodie è lecto non ſurrexiſſet. F. Quomodo tandem deprehenſi eſtis? Non erat obſeratum cubiculum? B. Imò erat, Sed (ut ſcis) præceptor claves habet omnium conclavium; præterea, putabamus illum in conventum hodiernum fratrum acceſſiſſe; alioqui peſſulum obdidiſſemus oſtio. F. Utcunque res habet, Deo volente accidit. B. Sic omni-

no

no ſum perſuaſus; ſed ferè ità ſolemus noſtra omnia, ſive bona, ſive mala, vel prudentiæ noſtræ attribuere, vel imprudentiæ. F. Quâ occaſione compotationem iſtam occeperatis? B. Illi duo (quod ſatìs nòſti) non ſunt convictores. F. Quid tum? B. Domo allatæ fuerunt eis ad victum neſcio quæ cupediæ; quæ utinam in via periiſſent. F. Sed noluit Deus: perge. B. Et quia illos interdum per otium doceo, heri poſt cænam, ad iſtas epulas me invitârunt in hodiurnum jentaculum. F. Tibi infauſtum jentaculum; ſed quid? erâtne vinum? B. Imò plùs ſatìs erat vini. Habent enim vini doliola in cella præceptoris. F. Quid præceptor ubi vos ſic epulantes vidit? annon excanduit graviſſimè? B. Nihil prorſus commotus eſt; ſed ſubridens, *Volo* (inquit) *eſſe de iſto ſympoſio, ſi placet.* F. O moleſtum convivam! Quid vos? B. Attoniti omnes obmuteſcimus. Nam, eo dicto, ſtatim ſe proripuit. F. Omnia ſigna video hic eſſe peſſima. B. Quis ità non judicet? F. Oportet præceptorem aliunde rem olfeciſſe. B. Suſpectus eſt mihi quidam, qui nos indicaverat. F. Quem ſuſpicaris? B. Dicam tibi poſt rei exitum. F. Quod invenietis huic malo remedium? B. Neſcio; valde ſtùpemus omnes, tametſi duo illi convivatores mei nihil videntur eſſe ſoliciti; habent enim in promptu cauſam. F. Quid tandem cauſari queunt? B. *Iveramus jentatum*, inquient: *quia manè, cùm cæteri jentarent, eramus cum parentibus, qui heri nobis attulerant alimenta.* F. Iſtud quidem eſt aliquid; ſed non tamen ſic pœnas evadent. B. Cur non? F. Quia id fieri debuit in triclinio palam, non autem clanculum in cubiculo. Illud etiam cauſam gravabit, quòd te (cùm ſis convictor) quaſi ad crapulandum adduxerint, quod quidem ipſi præceptori eſt maximè odioſum: tua tamen cauſa eſt longè peſſima. B. Cedò igitur quid faciam, mi *Florenti*. F. Agè, conferamus conſilia, quibus (ſi fieri poteſt) abſolvaris. B. Nihil eſt quod à me expectes in eo genere; (neque enim conſilii locum habeo, neque ullam remedii copiam:) ſed tu (obſecro) explica vires ingenii tui ad me citò juvandum. Animus

pendet

pendet mihi : instat pœna satis vides, ea (nisi quid impediat) post cœnam exigetur. F. Id nequaquom fiet. Cùm enim crimen publicum non sit, non erit pœna publica. B. Sive publicè, sive privatim id futurum est, non differetur. F. Rectè judicas. B. Id causæ est, quamobrem nunc ad opem tuam confugerim : quòd si me deseris, actum est : dabo pœnas gravissimas. F. Ad Deum potiùs confugiendum fuit sine quo nullum valet consilium, à quo item salus omnis & petenda & speranda est. B. Res est manifesta satìs & ego priusquam te audirem, non prætermisi precandi officium : sed tamen vult ille Pater Clementissimus, ut iis utamur auxiliis quæ nobis offert ipse & quasi in manum dat. Quare te oro per nostram arctissimam necessitudinem, concilio tuo nunc mihi succurras. Hic non est cessandi aut tardandi locus ; huc igitur vires tuas intende ; hanc causam suscipe, obsecro. F. Quandoquidem sic instas, ut vim adferre quodammodo videaris, dicam ex animo & vere quod sentio. Nostín' præceptoris ingenium ? B. Novi (opinor) ex parte aliqua. F. Ergò memoriâ tenes, nihil esse illo clementius, iis quidem quos videt submissos esse & culpam ingenuè confiteri ; superbis autem & contumacibus vix aliquid potest ignoscere. B. Egomet ista non semel observavi. F. Scin' igitur quid facias ? B. Dic mihi, quæso. F. Dum tua res adhuc integra est, tibi suadeo, ut hominem solus adeas in musæum, & orationem habeas in hanc sententiam : " En ego, præ-" ceptor humanissime, graviter peccavi, fateor ; sed (ut " scis) prima est noxa, quam admiserim. Nunquam enim " antea quicquam admiseram quod flagris dignum vi-" deretur. Quamobrem clementissime præceptor, hanc " primam culpam (si tibi placet) pristinæ integritati " meæ condonabis ; quòd si unquam posthac recidero, " causam non dico, quin plectar severissimè. Hac aut simili oratione illum (ut spero) exorabis. B. O consilium prudens & opportunum ! F. Utere, si tibi videtur. Tale certè est, quale mihi dari vellem in ejusmodi malo. B. Sed unum restat, de quo sum solicitus. F. Eho! quid restat ?

B. Non

B. Non potero tam breviter & commodè dicere in conſpectu præceptoris quàm tu nunc dixiſti. F. Non debes adeò de verbis meis eſſe ſolicitus, modò teneas ſententiam. B. Propemodum teneo. F. Bene habet; ſcribe nunc craſſo modo ut poteris; deinde conferamus unà: poſtea ediſces ad verbum diligenter. B. Hoc nihil eſt neque tutius, neque certius: ſed quo tempore cenſes illum adiri poſſe opportunè? F. Cùm primùm videbis eum à prandio ſe recipere in bibliothecam: aut ſi fortè (ut ſolet) ambulatum in horto ſolus iverit, tunc illum ſtatim ſequere. B. Quo tum utar exordio? F. Non opus eſt alio, quàm quo apud illum uti ſolemus omnes. B. Quid eſt illud? F. *Præceptor, licetne pauca?* B. Bene vertat Deus omne conſilium tuum. Nunc eo ſcriptum quod dixiſti, deinde te reviſam. F. Matura: nam inſtat hora prandii.

COLL. 27.

Ambroſius, Gratianus.

SUbtriſtis mihi videris, *Gratiane*; quid rei eſt? G. Dies noctéſque de patre abſente cogito & ob eam rem interim mœrore conficior. A. Quamdiu abfuit? G. Quatuor abhinc menſes. A. Nihil ad vos interea ſcripſit? G. Ex quo diſceſſit, nè verbum quidem audivimus. A. Fieri poteſt, ut ſcripſerit: ſed aut literæ interciderunt, aut fuerunt interceptæ. G. Quod dicis veriſimile eſt. Nam antea, ubicunque eſſet, ſolebat nobis ſcribere. A. Nonne hac æſtate iverat *Lutetiam*? G. Eo certè conſilio tunc ſeſe in viam dederat. A. Confido ſalvum eſſe. G. Ego quoque non diffido; ſed non ideo meus allevatur dolor. A. Quid ait mater? G. Ferè ſemper lamentatur: indè fit, ut mihi duplicetur ægritudo. A. Sed tamen non uſque adeò te macerare debes; potiùs enim de illo bene ſperare oportet, quàm te ſic macerare. Quid enim ſunt quatuor menſes? Quotula eſt pars eorum, qui tot annos domo abſunt, interim jactati *per varios caſus, per tot diſcrimina rerum!* G. Sed quid me conſolantur aliorum caſus & pericula? A. Vide tamen, nè ſis nimiùm delicatus, qui patris deſiderium

rium tantillo tempore ferre non queas. G. Ferrem equidem æquo animo; modo illi bene esse saltem intelligerem. A. Cui potest esse malè, qui in Deo spem omnem collocavit? *Sive enim vivimus, sive morimur, Dei semper sumus*; ut divus *Paulus* ait. G. Nihil dubito istud esse verissimum; sed ea est carnis hujus infirmitas. A. Quid faceret igitur, qui in *Christo* spem nullam habet? G. Nescio. A. Sed cave tamen nè istâ tuâ impatientia Deus ipse offendatur. G. Delictum meum subinde agnosco, & supplex imploro veniam. A. Facis, ut debes. Sed audi quæso, quid mihi nunc in mentem venerit. G. Quid istud est? A. Quid si pater tuus navigaverit in *Britanniam*, negotiandi causà? Illic enim nunc est libertas maxima. G. Quam libertatem dicis? A. Evangelium, quod illîc auditur liberrimé. G. Ain' tu Evangelium nunc esse in *Britannia*? A. Certa res est. G. Atque Idololatriam profligatam? A. Omnino. G. O auditu jucunda evangelia? A. Imò jucundissima. G. Sed unde scis ista? A. Unde sciam, rogas? Miror ego te adhuc ignoráſſe quod in ore est omni populo. G. Mirari desines, si scias ubi nos habitemus. A. Ubi, quæso? G. In angulo totius urbis remotissimo. A. Atqui putabam vobis esse domicilium in vico ad *Molardum*. G. Jam antè migraveramus quàm peregrè pater esset profectus. A. Quod igitur ignorabas, nunc habeto certissimum, útque magis credas, hoc audi præterea; Major pars *Britannorum*, qui ob Evangelium in hanc urbem, tanquam ad asylum, sese receperant, in patriam remigrabant jam ante dies quindecim. G. O mi *Ambrosi*, quantùm me isto nuntio de *Britannicis* rebus hodie recreâsti! qualem adhibuisti meo dolori medicinam? A. Sic solet Deus noster suis adesse in extremis angustiis. G. Mirum ni pater est in *Britannia*. Jampridem enim sæpius querebatur, quod non esset tutus illùc accessus ad mercaturas obeundas. A. Quinetiam *Britannus* quidam homo, neque levis, neque nugator, narrabat his diebus patri meo, se literas certas illinc accepisse, in quibus hoc erat inter cætera, omnes undique ob *Christi* nomen profu-

gos in ipsa *Britannia* excipi humanissimè, tractaríque benignissimè. G. Quid est igitur, quod ampliùs dubitemus? A. Nulla (ut audis) restat ea de re dubitatio. G. Tantùm supererit, ut imprimis Dei optimi maximi bonitatem extollamus, quantâ possimus laude & gratiarum actione, deinde sedulò atque assiduè precemur, ut sua beneficia non modò confirmet, sed etiam indies magìs ac magìs augeat. A. Igitur mi *Gratiane*, memineris patris salutem ipsi Deo per *Christum* sæpissime commendare, îdque votis & precibus ardentissimis. G. Utinam ille suo Spiritu sic afficiat animum meum, ut ex imo pectore ejusmodi preces effundere valeam, quas ipse dignetur exaudire! A. Votum sanctissimum, modò (quod quidem credo) ex animo profectum. G. O mirabilem consolatorem Deum nostrum! O quatum valet in adversis rebus veri amici consilium & consolatio! A. Sed quò nunc is? G. Domum rectà propero, ut hæc matri quamprimum nuntiem, atque ejus animum omni expleam gaudio. A. Faxit Deus, ut illa seriò exhilaretur. G. Ità precor.

COLL. 28.

Dissimangxus, Jonas.

SAlve, *Jona* optatissime. J. Salve & tu, vindemiator jucundissime. D. Quomodo se habet schola? J. Optimé. D. Jámne redierunt multi? J. Vix quarta pars nunc abest. D. Quid agitur? J. Docetur, legitur, scribitur, repetitur. D. Ista sunt generalia, & quotidiana; sed quid fit in nostra classe? J. Idem quod in cæteris, & quod fiebat ante vacationem. D. Ergóne jam seriò habentur prælectiones? J. Jam abhinc octo dies. Nam quid aliud fieret? D. Solebamus per aliquot dies exerceri in iis repetendis, quæ antea didiceramus. J. Tribus diebus totis nihil aliud actum est. D. Quid probatio? jámne incepta est? J. Hui! incepta? propemodum finita est; cras sexta classis interrogabitur. D. Me miserum! exclusus sum à præmio. J. Etiamne præmium sperabas? D. Quidni sperarem? Unicuique sperare licet, præsertim studioso. J. Malim ego nihil

hil sperare. D. Quid ità? J. Nam si nihil contigerit, nulla erit mihi frustratio, neque molestia, sin consequar aliquid, id ego in lucro deputabo. D. Nunquámne legisti, *Vivere spe vidi, qui moriturus erat?* J. Imo vero legi, & memoriâ teneo; sed hoc nihil ad propositum. D. Cur non? J. Quia illic loquitur *Ovidius* de spe illa quæ in rebus adversis retinenda est; quem sensum expressit *Cato* noster hoc disticho;

Rebus in adversis animum submittere noli.
Spem retine. Spes una hominem nec morte relinquit.

D. Tu igitur nihil speras? J. Spero vitam æternam. D. Dicebas modò sperandum esse in adversis rebus. Quæ tibi sunt adversa? J. Ea, quæ me oppugnant quotidie. D. Quæ tandem sunt illa? J. Propria caro, *Satan*, & improbi homines, qui me injuriis afficiunt. D. Ex quo tempore factus es Theologaster? J. Nec sum Theologus, nec Theologaster; sed quod dico, id ego didici è sacris concionibus. D. Laudo equidem: sed agè, dic mihi seriò; éstne acta classis nostræ probatio? J. Jam tibi seriò dictum puta. D. Dolet mihi non interfuisse. J. Citiùs venisses: quid agebas? D. Mater me coëgit vindemiæ exitum expectare. J. Credo; sed tu tuâ voluntate coactus es. D. Ut fatear ingenuè, libenter expectavi. Sed quid agas? *Homines sumus*, ut aiunt. J. Imò pueri. D. Sed vix credam quàm sit jucundum rusticari, præsertim ubi tanta est omnium fructuum affluentia. J. Estne vobis magnus vini proventus? D. Tantus professtò, ut majorem vidisse non meminerim. J. Quid aiunt rustici in hac tanta ubertate? D. Nihil aliud quàm potationes & crapulas crepant; quinetiam, vino jam perinde abutuntur, quasi aqua fontana sit. J. Ea est stultæ plebis dementia, ut Dei beneficiis nunquam rectè uti sciat. D. Scilicet istud est quod dicitur, *Nunquam sapiunt stulti, nisi in angustiis.* J. Ergò plectuntur meritò. D. Quod admonitiones etiam irrident. J. Sunt qui nullam omnino ferre possunt, quin bene & comiter etiam monentibus

tibus irascuntur. D. Audi aliquid gravius; fuerunt, qui mihi verbera minarentur, cùm eos humanissimè admonerem. J Istud mihi novum non est. Nam & quidam mihi aliquando pugnum intentavit; quòd nisi veritus esset mei patris auctoritatem, profectò vapulassem acerrimé. D. Sed omittamus eos, qui cæci sunt, nec tamen se tales esse intelligunt. Jactant se probè callere quid sit Evangelium; cùm reverà Evangelio adversentur. J. Si verbi divini Ministros, & Pastores suos non audiunt; qui putas fieri posse, ut nos audiant? D. Sequamur ergò quod præcepit *Christus, Nolite sanctum dare canibus*. J. At sunt quidam simplices & benevoli, qui auditione verbi divini mirum in modum delectantur; hi sunt, quos docere est jucundissimum. D. Quàm gaudeo quoties in tales incido! ut ego illos complector libenter! J. Nec immeritò. Nam ubi eos docueris, tum demum frueris laboris tui fructu, non sine voluptate maximâ. D. Sed nos quid cogitamus? Non vides, ut nox ferè nos oppresserit? J. Discedamus igitur, & cras (si Dominus permiserit) pluribus verbis agemus unà de studiis alacriter repetendis.

COLL. 29.

Rufinus, Sylvester.

PAter tuus (ut accepi) rediit è *Gallia*. S. Rediit sané. R. Qando? S. Die *Lunæ*, vesperi. R. Adventus ejus non tibi molestus fuit? S. Quid? molestus? Imò verò jucundissimus: sed cur istud rogas? R. Quia forsitan illo absente liberiùs vivendi est tibi potestas. S. Nescio quam mihi libertatem narres. R. Potandi, ludendi, cursitandi. S. An igitur putas me nihil aliud agere, dum pater abest? R. Sic feré solent omnes. S. Dissoluti quidem. Nam, quod ad me attinet, absente patre sic vivo, ut eo præsente. Non poto, sed bibo quantùm satis est; ludo, cùm tempus postulat; non discurro, sed cum bona matris venia in publicum prodeo, cùm aliquid habeo negotii. R. Etiámne matri tantopere subditus es? S. Æquè ac patri. Quid

enim

enim putas? Nonne de utroque æquale est præceptum Domini? R. *Honora* (inquit) *patrem tuum & matrem tuam.* S. Quid *Ethnicus* ille *auctor Distichorum Moralium*?

* *Dilige non ægrâ charos pietate parentes:*
Nec matrem offendas, dum vis bonus esse parenti.

Quid *Paulus* noster? *Filii* (inquit) *obedite parentibus in Domino.* Nonne *parentis* nomine *pater* & *mater* continentur? R. Istud à *Latinis* observatur auctoribus. S. Quinetiam, si quod esset reverentiæ discrimen, videtur optimo jure plus deberi matribus; ut quæ dolores tantos ac labores propter nos pertulerunt. R. Novi ego ista, & quæ dixisti placent mihi omnia. S. Cur ergò mihi repugnabas? R. Ut eâ quasi repugnantiâ nobis accerserem sermonis materiam. Nam (ut tute nôsti) præceptor sæpe nos exhortatur, ut nostrum otium ejusmodi sermonibus impendamus. S. Bonum sanè otium, quod honesto in negotio consumitur. R. Huc pertinet illud *Africani* apophthegma, qui dicebat, *Se nunquam minùs otiosum esse, quàm cùm otiosus esset*; ut ex *Cicerone* didicimus. S. Sed jam tempus monet, ut huic sermoni finem imponamus. R. Rectè mones; fortasse enim tuâ causâ cœna trahatur domi. S. Plura (si Dominus permiserit) in proximo congressu. R. Precor tibi noctem prosperam. S. Et ego tibi placidam per membra quietem.

COLL. 30.

Nomenclator, Desiderius.

NON satìs mirari possum, te non esse diligentiorem. D. Qua in re videor tibi negligens? N. Quòd manè ferè nunquam ades in tempore; atque indè fit, ut penè quotidie noteris in catalogo. Cur tu es adeò somniculosus? D. Mea sic fert natura. N. Corrige naturam istam; hoc est naturæ vitium. Quid tibi profuit *Catonis* nostri dictum? D. Quodnam, quæso? N. *Plus vigila semper, nec somno deditus esto.* D. Nè plura; ego probè memini. N. Nihil prodest meminisse; nisi ad usum tuum accommodes. D. Utinam & hoc, & alia præcepta salubria, tam

facilè ad bene vivendi usum transferemus, quàm ea facilè ediscimus? N. Ut verum fatear, *præcipere quàm præstare multò est facilius*, Sed tamen *eniti debemus, ut vel monitis vel precibus proficiamus aliquid, & indies evadamus meliores*. D. Qui id non facit ejus salus desperanda est. Sed nihil difficilius emendatur, quàm naturale vitium. N. Omnia ferè vitia nobis sunt naturalia; &, nisi Dei bonitas servaret nos, essemus omnes sceleratissimi. D. Quid igitur faciendum? N. Fortiter cum vitiis nostris pugnandum est. D. Quo duce? N. Ipso Deo. D. Quibus armis? N. Divinis & spiritualibus. D. Ubi tandem inveniuntur? N. In epistola Sancti *Pauli* ad *Ephesios*. D. Quoto capite? N. Sexto. D. Quid si locum per me non intellexero? N. Non omnino intelliges, satis scio: sed præceptor erit consulendus. D. Quid, si mecum adfueris? N. Adesse volo, certum est: verùm captanda erit opportunitas. D. De hac igitur aliàs consilium capiemus. N. Quando istud erit? D. Proximo die *Mercurii*, si tibi ità videtur. N. Quotâ horâ? D. Post meridiem primâ. N. Placet sententia. D. Nunc igitur discedamus.

COLL. 31.

Trapezita, Raimundus.

L*Icétne malum malo rependere?* R. Cur istud quæris? T. Ut iis respondere possim, qui in hac re mihi contradicunt. R. Breviter interrogâsti, respondebo brevissimè, *Non licet*. T. Cur non? R. Quia vetuit *Christus*, & post eum, Apostoli. T. Quid igitur faciendum est? R. Malum bono compensandum. T. Annon satis est bonum bono rependere? R. Non satis *Christiano* quidem. T. Quamobrem? R. Nam *Christianum* oportet *Christum* præceptorem imitari. T. Quid fecit *Christus* in eo genere? R. Sanavit eum, qui ipsi colaphum impegerat; precatus est pro iis, qui ipsum in crucem sustulerant; alia item multa fecit ejusmodi. T. Nihilne igitur facit, qui gratiam pro gratia rependit? R. Tantum facit, quantum faciunt *Ethnici*. T. Quid illi faciunt? R. *Amicos diligunt, & referunt grati-*

gratiam illis, à quibus acceperunt. T. Nihilne amplius? R. Nihil? nam quid amplius expectes ab iis, qui verum Deum non noverint? T. Quid faciunt inimicis? R. Quibuscunque modis possunt, eos persequuntur. T. Estne *Christiano* peccatum? R. Si non licet (ut jam tibi probavi) conclude id peccatum esse. T. Atqui (ut vulgo dicitur) *vim vi repellere licet.* Quam sententiam novis quidam Poeta etiam latiùs interpretatus est his verbis.

Pellere Vim vi jura sinunt, & vulnere Vulnus.

Quid ad hoc respondes? R. Istud quidem permittunt *Ethnicorum* leges; sed lex divina longè aliter loquitur. T. Quid est divina lex? R. Idem quod Dei verbum. T. Quicquid ergò fit contra Dei verbum, éstne peccatum? R. Proculdubio peccatum est. T. Potésne ista probare ex divinis literis? R. Quidni possum? nihil facilius. T. Adfer mihi, quæso, sententias. R. Non credis id, quod est omnibus in confesso? T. Imò verò indubitanter credo. R. Quid igitur opus est testimoniis? T. Ut contradicentibus certò respondere possim. R. Rectè intelligis: sed, quia non possis extempore memoriæ mandare, expecta dum tibi describam in chartula, in qua etiam sit locorum annotatio, ut possis quibus voles etiam digitò demonstare. T. Optimum extempore consilium? quantò istud mihi commodius fuerit! sic enim per otium ediscam ut ad manum habeam, quoties erit opus. Sed quando mihi dabis? R. Cras (si libet) huc ad me revertere. T. Quotâ horâ? R. A meridie primâ. T. Sat habeo; interea vale. R. Te servet Dominus Deus.

COLL. 32.

Grimondus, Blevetus.

VIS emere hoc cingulum? B. Cur emerem? Unum mihi satis est; tu verò cur vis vendere? G. Quia sunt mihi duo. B. Nec tamen licet ut vendas, nisi vis in pœnam incurrere. G. Quid vetat me vendere res meas? B. Nihil adhuc tuum habes. G. Eia! nihil? unde probas istud? B. Quia

nondum es tui juris; sed sub patris potestate: deniq; vis audire breviter tibi istud non licere? G. Maximè velim. B. De hoc lex est scholastica, cujus hæc est sententia; *Pueri injussu parentum, nec vendant aliquid, nec emant, nec permutent, nec alienent quovis alio modo. Qui contrà fecerit, verberibus plectitor.* G. Istud ego non ignorabam; sed volebam periculum facere, an constans esses in observandis legibus. B. Tu igitur es simulator. G. In hac simulatione nihil video esse mali: num tu interpretaris malè? B. Minimè verò: nihil enim nocuisti mihi. G. Quid si nocuissem? B. Tulissem æquo animo, ut *Christianum* decet. G. Utinam adversa omnia sic feramus propter *Christum*, qui nihil non tulit salutis nostræ causâ? B. Feremus certè, si exemplum ejus semper nobis proponamus ob oculos. G. Difficile id quidem est. B. Imò impossibile nisi illius Spiritu semper adjuvemur: quod quidem assiduis precibus est impetrandum. G. O quàm suavi sermone tantillum otii consumpsimus!

COLL. 33.

Sartor, Odetus.

Ecquid hodie precatus es domi? O. Cur quæris istud? S. Quia non interfuisti matutinæ precationi. O. Qui scis? S. Observavi. O. Atqui tu non es observator. S. Non sum. O. Quamobrem igitur observabas? S. Quia es mihi charissimus. O. Quid tum? S. Dolebit mihi si vapulabis. O. Quid? an ego notatus fui? S. Etiam dubitas? O. Cùm recitaretur catalogus, nemo me excusavit? S. Nemo, quod sciam. O. Si me tantoperè amas (ut dicis) cur tu me non excusâsti me? S. Quid causæ dixissem? O. Commentus esses aliquid. S. Ergò mentitus essem. O. Quid indé? S. Sed ex verbo Dei mentiri vetitum est. O. Fateor: sed erat leve mendacium. S. *Nihil leve judicandum est quo Deus offenditur.* O. Negare id non possum; sed levia ista facilè remittet nobis propter *Jesum Christum*; qui est deprecator noster & advocatus. Nam quotusquisque non peccat quotidie sæpissimè? S. Profectò nullus

nullus; quinetiam vix precamur, aut aliquid boni operamur, in quo non insit aliqua peccati species. O. Quid ergò futurum esset nobis, nisi Deus facilè ignosceret? Unde & quotidie precantes dicimus, *Remitte nobis debita nostra*. S. Nihil dubitare debemus, quin remittat, si errata nostra seriò & verè agnoscamus, si ex animo petamus veniam, si fidem habeamus nobis ignosci. O. Quid igitur restat? S. Illud restat, ut neque delectemur peccatis; neque in iis persistamus; neque malitiosè, scienter, & de industriâ peccatum committamus. Nimis enim multa sunt, quæ per carnis infirmitatem peccamus, & etiam per ignorantiam. O. Nihil dubito de peccatis illis, quæ ex carnis imbecillitate perpetramus; qualis fuit *Petri* abnegatio. Sed quî fit, ut peccemus per ignorantiam? S. De hoc *Pauli* exemplum habes, qui scribens ad *Timotheum*, in priore Epistolâ palàm profitetur se, quamvìs Ecclesiam Dei persequutus fuerit, tamen veniam esse consequutum, quia ignorans id fecerit. O. Isto exemplo mihi abunde satisfecisti (nam & ego id legisse memini:) sed scín', tu quoto Epistolæ capite id scriptum sit? S. Equidem non soleo vexare memoriam in retinendis capitum numeris: mihi hoc tempore satìs esse videtur aliquot sententias quasi raptim annotare, quas memoriæ mandare liceat, si quid interdum otii suffurari possum ex quotidiana studiorum præsentium occupatione. O. Utinam ego quoque id facere possem! S. Quid impedit? O. Vix ego queo satis præceptori facere in exercitationibus scholasticis; tantum abest, ut aliis studiis aliquid temporis impertiri concedatur. S. Satìs profectò quotidie sumus occupati; sed hæc tamen ferenda sunt, quamdiu nobis opus esse, ipsi Deo & parentibus nostris visum fuerit. O. Ego propterea libenter fero, ac tolero omnes ejusmodi labores. S. Quâ spe toleras? O. Quia futurum spero, ut primi sint gradus, quibus ad majora aliquando perveniam. S. Sed de his aliàs pluribus: nunc agamus quod instat. O. Quid istud est? S. Audin' tu ad cœnam signum dari? O. Bonum signum nuntias; jam sentiebam esuriem. S. Nimirum,

quia merendam prætermisisti. O. Utinam eâ tam facilè semper abstinere possem, quàm hodie carui libenter! S. Ego vero non libenter careo, nisi occupatus necessario negotio.

COLL. 34.

Phrygo, Stephanus.

SAlve, ambulator optatissime. S. Et tu salvus sis, cessator occupatissime. P. Satísne rectè vales, mi *Stephane*? S Imò rectissimè; quæ est Dei optimi maximi benignitas. P. Equidem ex animo gaudeo, tibíque vehementer gratulor reditum istum incolumem. Ubi fuisti hoc toto anno? S. In *Italia*. P. Quam ob causam animum induxeras illuc proficisci? S. Ob famam regionis, de qua tam multa ubique prædicantur. Nec ignoras quàm simus rerum novarum cupidi. P. Sic est naturâ comparatum: sed quid illic invenísti? S. Certè multò plura quàm ex fama audiveram. P. Sed multa (credo) vidisti, quæ minime velles. S. Nempe scelera: sed, quod ad regionem attinet, terra est longè fertilissima, omni optimorum fructuum genere valde abundans, præcipuè vino præstantissimo. P. Scilicet ea potissimùm res tibi arridebat. S. Ut verum fatear, mirè afficiebat palatum; nam quale dicas hoc nostrum vinum esse; villum verè dicas, si cum illo compares. P. Indè ergò tibi se offerebat pulcherrimum Dei laudandi argumentum. S. Pulcherrimum. Sic enim sæpe cogitabam; "Quàm bonus es, Domine Deus, qui nos amavisti usque "ad delicias! Non enim solum ea creasti nobis ad victum "quæ terra sponte suâ producit; sed etiam tot genera "rerum delicatissimarum, quæ (si moderatè sumamus & "cum gratiarum actione) & corpus suavíssimè nutriunt, "& ipsum animum mirificè exhilarant. O! quibus ver-"bis, quibus operibus satis dignè glorificemus nomen tu-"um Domine? Denique sic afficiebar animo, ut nihil magis cuperem, quàm divinas laudes semper in ore habere: sed (proh dolor!) aliis atque aliis subinde conceptis cogitationibus ignis ille paulatim extinguebatur. P. Istud apud me non est novum: nam sæpe tale quid mihi solet

accidere. S. Ea est naturæ nostræ inconstantia. P. Horis ferè omnibus istud experimur? sed quid tandem egisti in tua *Italia*? S. Invisi, animi gratiâ, aliquot urbes celebriores: alicubi etiam studii aliquandiu. P. Quas urbes invisisti potissimum? S. Multas quidem vidi in transitu: sed paucas contemplatus sum otiosus; nimirum, *Genuam, Florentiam, Venetias*, deniq; *Romam* illam, quæ olim *mundi caput* dicebatur: nunc autem est omnium abominationum fons & origo. P. Vidistíne *magnam* illam *Bestiam*? S. Vidi obiter, cum per vicos (opinor) spectaculi gratiâ portaretur. P. Sed (ut ad rem) in quibus tandem oppidis commoratus es studiorum gratiâ? S. *Româ* rediens transivi *Bononiam, Patavium, Mediolanum*. In eorum oppidorum singulis menses circiter tres versatus sum in vario literarum genere. Volui enim è singulis paucula quasi degustare. P. Quid autem vidisti novi in tot celeberrimis oppidis? S. Rogas? ferè mihi omnia nova videbantur: sed longum foret tibi omnia narrare præsertim nunc, cùm mihi est aliò properandum. P. Quò tandem? S. Ad patruum, qui me ad cœnam invitavit. P. Nolo igitur te remorari diutiùs: sed quando licebit nobis magìs otiose confabulari? S. Cras à prandio, si volueris. P. Ego verò id percupio. S. Ad horam igitur primam expecta me in cubiculo. P. Fiet, hora est ad merendam opportuna.

COLL. 35.

Magister, Hypodidascalus.

QUid? quod hisce diebus inter nos egeramus satísne cogitâsti? H. Etiam atq; etiam cogitavi. M. Ecquid placet tibi conditio, quam obtuli? H. Maximé. M. Quid mensa, seu convictus? H. Nihil in ea re desidero. M. Quid restat igitur? H. Ut (si tibi non molestum est) præscribas mihi quas operas à me tibi præstari velis. M. Id verò est æquissimum: accipe igitur præcipua officii tui capita; quorum hoc primum est;

Quotidie manè diligenter curare, ut omnes domestici mei discipuli maturè cubitu surgant pro ratione temporis,

cùm hyberni, tum æstivi : ubi surrexerint, ea curent, quæ ad cultum & munditiem corporis pertinent : postremò, ut adsint privatæ nostræ precationi.

Secundùm, Ter quotidie in aulam deducere, manè scilicet, & ante horam undecimam ac tertiam pomeridianam. Illîc (nisi egomet adero) expectare, donec aliquis ex doctoribus adfuerit ; interea curare recitandos catalogos, & precationem dicendam : item observare sedulò, num quis ex ipsis doctoribus absit ab auditorio suo ; si quis aberit, mihi statim renuntiare aut ejus partes agere,

Tertiùm, Manere cum pueris domesticis, quoties non docentur in scholis : interea minores ad lectionem & scripturam instruere ; cæterorúmque repetitiones audire, quantùm tempus & opportunitas patietur : omnes denique in officio retinere, admonere, arguere, objurgare, virgis etiam, ubi opus fuerit, castigare.

Quartùm, Feriatis diebus eos ad sacras conciones ordine deducere, ac domum similiter reducere.

Quintùm, Quoties ludere permissum erit, subinde observare, nè quid præter officium & bonos mores vel factis vel dictis admittant.

Sextùm, Suppeditare illis ex pecunia quam tibi in manus dabo, chartam, pennas, atramentum, & alia quædam duntaxat parvi pretii necessaria ; eáque omnia in expensorum codicem referre. Id autem *Mercurii* & *Sabbati* potissimùm diebus fieri solet.

Septimùm, Quæ ad eorum libros, vestimenta & curam corporis pertinebunt non negligere ; hoc est, interdum ab illis librorum & vestimentorum rationem exigere, valetudinis & cultûs corporis rationem habere, & alia ejusmodi (in pueris præsertim minoribus) curanda & observanda.

Octavùm, Docere pueros tum in classe mea, tum in cæteris, præter tres superiores ; siquando necessitas postulabit.

Nonùm, Interdum (si opus fuerit) me, & domi & foris in privatis negotiis adjuvare.

Hacte-

Hactenus audîsti quæ mihi abs te præstari velim officia, quæque etiam ab aliis domesticis hypodidascalis exigere soleam. Eorum tamen omnium non adeò severus exactor fuero, quin ipse quoties per otium licebit, aliqua tibi remittam, in quibus ego quasi vicarii partes agam. Intellextín' hæc omnia? H. Ego verò diligenter omnia; sed unum te oro: ad memoriam renovandam, des mihi eorum commentariolum, & simul cogitandi ac deliberandi spatium. M. Quantum temporis postulas? H. Diem unum naturalem. M. Ego verò duos integros dabo. Interea (ut cœpisti) nullo tuo sumptu nobis perges convivere & commorari tam libere, quàm si esses domi tuæ. H. Istud non sine humanitate facis; quò fit, ut majori beneficio me devincias. M. Habebis à prandio quod requiris commentarium, cùm primùm meâ tibi manu conscripsero. H. Quid si mihi dictares? M. Malim egomet scribere, nè quid fortè inter dictandum excidat H. Ut libet.

COLL. 36.

Quæstor, Benignus.

QUàm doleo me non interfuisse manè repetitioni vestræ? B. Cur non venisti in ludum citiùs, ut ferè soles? Q Me miserum! non surrexi in tempore. B. Quamobrem? Q. Quia nemo me expergefecit. B. Quis te solet excitare? Q. Hospes noster, aut ejus ancilla; sed absente illo ancilla sæpe obliviscitur aut certè negligit. B. Ubi erat hospes? Q. Sub auroram prodierat ad sua negotia, ut postea rescivi. B Quid hospita? nihílne curat? Q. Quid putas eam curare? quotidie, ex quo surrexit, semper intenta est partim curandis filiolis, partim cæteris domesticis rebus. B. Nullósne habes contubernales scholasticos; Q. Prorsus nullos. B. Ah puer infelix! qui neminem habes, quocum de studiis conferas! Q. Ob eam rem mea est miserrima conditio, quantùm ego judico, Non enim possum arbitrio meo studere propter tantum

merca-

mercatorum turbam, qui domum illam frequentant, & mih toto die obstrepunt. B. Non habes tibi cubiculum? Q. Quid mihi prodest habere? Est enim itá conjunctum gradibus & cochleis, ut nè felis quidem aut ascendat, aut descendat, quin feriat aures meas aliquis strepitus. B. Magna profectò molestia. Q. Illa verò multò major, quod supra meum cubiculum est amplissimum conclave, ubi merces asservantur: unde fit ut horis omnibus aliquæ graves sarcinæ vel importentur, vel exportentur. B. O Deum immortalem! quomodo illic potes vivere? Q. Quid ais, *vivere*? equidem non vivo, sed langueo potiús. Neque nunquam mihi videor esse liber, nisi cùm sum in schola tecum unà & cum cæteris nostris condiscipulis. B. Quàm doleo vicem tuam! Q. Utinam liceret mihi tecum habitare in his ædibus scholasticis! B. Nihil esset mihi jucundius: sed quid impedit? Q. Patris vetus amicitia cum illo hospite meo. B. Deberes patrem admonere de studiorum tuorum incommodis. Q. Sæpe quidem monui, & coram & per literas. B. Quid ille respondit? Q. Frustrà monetur; quasi *surdo narratur fabula*. B. Quid ità? Q. Quia nunquam in discendo ludo versatus est: ideóque in studiorum ratione nihil intelligit. B. Ego tamen, si mea res ageretur, omnem moverem lapidem, ut voti compos efficerer. Q. Quid si præceptor ipse ad patrem meum scriberet? B. Nunquam istud illi persuaderes. Q. Cur non? B. Quia non vult ambire quempiam, ut discipulorum turbam sibi comparet: abhorret enim ab omni tum ambitione, tum avaritiâ. Q. Quid igitur mihi faciendum suades? B. Unicum habeo consilium. Q. Nè mihi, obsecro, reticeas. B. Ea res per amicos tentanda est. Q. Idem mihi quoque aliquando in mentem venerat, sed nunquam ausus sum experiri. B. Quid dubitas? Q. Vereor ut hoc parùm succedat. B. Rei exitus in manu Domini: sed quid tentare nocebit? Q. Tentemus sané. Nihil enim mali (ut confido) indè potest accidere. At ego nescio quâ ratione hîc utendum sit. B. Dic mihi, non expectas ut brevi pater in hanc urbem veniat? Q. Spero venturum propediem.

B. Quan-

B. Quando igitur? Q. Ad calendas *Quintiles*. B. Optimè est. Scin' igitur quid sit opus facto? Q. Doce, quæso. B. Fac singulatim convenias duos aut tres, ex paternis amicis præcipuis, qui sunt viri graves & honorati: nempe, ut plùs valeat eorum auctoritas apud patrem tuum. Q. Bene mones: quid illis dicam? B. Narrabis diligenter omnes incommoditates studiorum tuorum. Q. Nihilne amplius? B. Docebis insuper quonam modo tibi provideri possit, ut tempus redimas; quod apud istum hospitem tam miserè hactenus perdidisti; & nisi eo remedio tibi maturè consolatur, actum esse de studiis tuis & eorum progressu. Deniq; nè antè destiteris monere, orare, obsecrare, donec persuaseris, ut tibi promittant se acturos esse seriò cum patre tuo negotium. Q. Quid si recusabunt? B. Vix fieri potest, ut recusent omnes! Q. Non est verisimile, præsertim cùm sint mei amantissimi, & mihi patris nomine gratificentur adeò libenter. B. Ad hæc res ipsa urgebit eos, nempe tanta studiorum tuorum jactura. Q. Pluribus verbis opus non est. Auxilio Dei fretus aggrediar primo quoque tempore. B. Sed interim memor esto, ut in divinas preces dies noctésque incumbas. Q. Ipso volente Deo, id curabo pro viribus. Satìs enim scio nullum consilium mihi esse profuturum, nisi quoad ille juverit. B. Sed jam tempus est ut domum te recipias, nè fortè hospes offendatur. Quid cessas? Q. Cogita nè quid prætermiserim, de quo esses admonendus. B. Si quid alteutri nostrûm præterea occurrerit, cras otiosè tractabimus. Q. Vale igitur, mi *Benigne*, & perge, quæso, me tuis precibus adjuvare, quemadmodum juvisti optimo consilio. B. A Domino Deo profecta sunt omnia, qui ut consilium dedit, sic dabit effectum. Q. Ita fore confido. Iterum vale. B. Vale, *Quæstor* suavissime.

COLL. 37.

Athanasius, Benjaminus.

SIccine, me insciente, abiit pater tuus, ut mihi non licuerit eum convenire? B. Cur à prandio non venisti in diversorium ejus? A. Quia putabam tantùm cras illum esse dis-

discessurum. B. Ego quoque idem arbitrabar; sed noluit occasionem prætermittere, quæ se extempore obtulerit. A. Adhuc ille meminit *Catonis* distichon illud,

Quamprimum captanda tibi est occasio prima;
Nè rursus quæras, quæ jam neglexeris ante.

B. Illud opusculum sic memoriâ tenet, ut in eo videatur ætatem contrivisse. A. Vide quanta vis sit memoriæ in iis, quæ rudibus annis didicimus. B. Ea est *Quintiliani* super hac re sententia; cujus verba (ut opinor) meministi. A. Memini; sed (ut ad rem) quæ fuit patri occasio, ut antè discesserit quàm instituerat? B. Quidam *Lugdunenses*, quibuscum ad mercatum huc venerat. A. Aderásne cùm profectus est? B. Præstolabar illum in diversorio. A. Unde scîeras mutâsse consilium de profectione? B. Eram in prandio, cùm inter ipsos convenerat, ut (expeditis quibusdam reliquis in urbe negotiis) equos sub horam secundam conscenderent. A. Quod superest, satísne ex animi sententia rem suam fecit? B. Ità feliciter, ut me ob eam rem ad divinas laudes vehementer hortatus fuerit. A. Tu nunc igitur (opinor) bene nummatus redis. B. Méne rides? A. ur ego id facerem? B. Pro tuâ libidine. A. Quasi verò animi gratiâ soleam irridere cæteros. B. Atqui ita putabam. A. Longè aberras. Nam aliud est *jocari*, aliud *irridere*. Alterum caret vitio, éstque inter amicos satis frequens: alterum est vitiosum, atque odio dignum; utpote quod ex contemptu ferè proficiscitur. B. Ignosce igitur mihi. A. Non gravis est culpa. Sed dic, rogo; nihil tibi pecuniæ dedit pater? B. Nè petivi quidem. A. Tamen sponte dedit. B. Aliquantulum. A. Quantum igitur? B. Perpusillum. A. Dic, sodes. B. Cur tam avidè inquiris; A. Ut amicorum more tibi gratuler. B. Nihil est gratulatione dignum. A. Fatere tandem quid sit. B. Soli asses quinque. A Hui! tantillum? O stulte, qui non petieris duos aut tres decusses argenteos! B. Non ausus sum. A. Quid verebare? B. Ut planè denegaret, atque ægrè ferret quòd pete-

peterem. A. Nunquam id fecisset, modò petendi causam addidisses. B. Credo equidem; sed quid causæ attulissem? A. Rogas? nonne sunt res sexcentæ, quibus indiget usus scholasticus? B. Multæ sunt, fateor. A. Tu verò adeóne abundas rebus omnibus, ut tibi desit nihil? B. Imò desunt plurima; sed quibus facilè caream. Præterea, satìs novit pater quæ mihi opus sunt, cùm studiorum causâ, tum ad victum cultúmque corporis. A. Novit quidem, sed alia multa sunt illi & curanda & cogitanda. B. Credo esse illi præcipuam liberorum curam. A. Sed nimis ab eo remotus es. B. Sine me pervenire quò volo. A. Agè, sino. B. Novit etiam pater me nondum esse idoneum ad rectè tractandam pecuniam. A. Cur non? An tu ad eam rem non satìs ætatis habes atque prudentiæ? B. Isthinc absum longissimè. Itaque pater dedit præceptori in mandatis, ut omnia mihi suppeditet ad usus vitæ & studiorum necessaria: ad quam rem præbet illi quantùm satis est pecuniæ. A. Esto. B. Ergò si quid à patre peterem, me statim ad præceptorem remitteret; fortassis etiam irasceretur, & me graviter objurgaret. A. Facile est objurgationem pati, modò nè sequantur verbera. B. Facile est, credo; sed iis duntaxat, quos neque pudor movet, neque ulla parentum reverentia. Ego autem ipsa verbera ferre malim, quàm patris irati objurgationem. Ex quo fit, ut sedulò caveam, ne quid illi præbeam causæ ad irascendum; id enim sub quinto præcepto Divinæ Legis continetur. A. Facis, ut pium decet adolescentem. B. Ejus rei laus non mihi, sed soli Deo tribuenda est. A. Nempe à quo proficiscitur quicquid nobis inest boni. B. Faxit ille, ut quæ bona inspirat nobis, ea sequamur animo promptissimo. Sed ut ad rem redeam, serióne reprehendas quòd nullam pecuniam à patre rogâssem? A. An ego te vellem ad fallendum patrem inducere? B. Mihi quidem non fit verisimile; me tamen ipsum fefellisti. A. Quomodo? B. Quia seriò loqui videbaris, adeò aptè vultum verbis ipsis accommodabas. A. Sed quid censes de hac nostrâ confabulatione? B. Argumentum satìs apertum dedisti

nobis in hoc otio nostro vespertino. A. Ecquid habuit sermo noster quod reprehendisset observator, si fortè (ut solet) nos observasset ex insidiis? B. Nihil, ut opinor. A. Profectò verum est quod sæpe nobis præceptor inculcat. B. Quid illud est? A. *Latinæ* linguæ copiam & facultatem comparari his potissimùm rebus, sæpe scribendo, confabulando, legendis auctoribus, *Anglica Latinè*, aut *Latina Anglicè* convertendo. B. Ergò his rebus, diligenter nos exerceamus, adjutore Domino Deo, in cujus manu sita sunt studia nostra omnia. A. Idem faxit, ut ejus erga nos beneficia vero cultu dignísque laudibus perpetuò celebremus.

B. *Hoc opus hoc studium parvi properemus & ampli:*
Hæc sit votorum summa, suprema, precor.

A. Sed audi horologium. B. Nos opportunè admonet: itaque desistamus. A. Alioqui Solis occasus nos hîc opprimet.

COLL. 38.

Honoratus, Vivianus, Pratensis, Pædagogus.

Q*Uod caret alternâ requie, durabile non est:*
Hæc reparat vires, fessaque membra levat. Ovid.

V. *Nec me offenderit lusus in pueris; est & hoc alacritatis signum.* Quintilianus.

Pr. *Nulla res est quæ perferre possit continuum laborem.* Quintilianus.

Pæ. Video quorsum spectant ista; nimirum ut vos ambulatum ducam: sed eandem cantilenam semper ferè recantatis, ut solent nostræ aviculæ. H. Quid ergò vis dicamus, præceptor? Pæ. Dicite posthac suam quisque sententiam ex *Novo Testamento*. V. Euge! nihil erit nobis facilius: habemus enim in promptu multam earum copiam. Vis ergò præceptor, ut jam nunc incipiamus? Pæ. Sanè velim; quando (ut ais) tanta est vobis copia. V. Quis incipiet? P. Túne, *Honorate*, vis honoris tui causâ hujus rei speciem edere? H. Id ego libenter faciam; sed Dei honoris causâ. Pæ. Laudo istud verbum. Divinus enim

enim honor & gloria omnibus in rebus est præferenda. Eia! incipe siquid habes. H. *Nisi abundaverit justitia vestra plus quàm Scribarum & Pharisæorum, non potestis ingredi in regnum cælorum*, Matth. quinto capite.

V. *Deposito mendacio, loquimini veritatem quisque proximo suo*, Ad *Ephes. capite quarto.*

Pr. *Filii, obedite parentibus in omnibus, hoc enim placet Domino*, Ad *Colossenses* tertio.

Pæ. Euge! bonam speciem: videte ut progressus respondeat; hoc est, ut pergatis in posterum diligenter. H. Qui nobis principium dedit, dabit idem successus prosperos. Pæ. Ità sperandum est. Parate vos, ut prodire maturemus. H. Mox aderimus paratissimi. Pæ. Sumite suum quisque pallium, ut prodeatis honestiús. Sed heus, pueri! Pr. Quid vis præceptor? Pæ. Videte ut *Psalmos* etiam adferatis: alicubi in umbra cantabimus. Pr. Ità fiet ambulatio nostra jucundior.

COLL. 39.

V. M.

FUistíne hodie in Gymnasio? M. Ubi ergo fuissem? tu verò quid agebas? V. Eram domi occupatus. M. Id evenit præter morem tuum: soles enim abesse rariús. V. Quàm possum rarissimé: quid autem actum est? M. Nihil prorsus. V. Ergóne remissionem habemus? M. Certó. V. Quamobrem? M. Propter mercatū hodiernum. V. Quis dedit? M. Ludimagister; permissu tamen Rectoris. V. Quid concessit? M. Vacationem ab omni munere scholastico. V. An in totum diem? M. A mane ad occasum usque Solis; tametsi diligenter & multis quidem verbis admonuit, ut in otio de negotio cogitaremus, nè cras in ludum veniremus imparati. V. Quid igitur nos? hôccine abutemur otio? M. Id verò ætatem nostram decet minimé. V. Tu ergò quid putas facere? M. Me recipere in musæolum, nisi fortè tibi magìs placet in sesquihoram aliquò prodeamus ambulatum. V. Egóne recusarem? imò nihil est, quod nunc magìs velim. Nam & nos interea tractabimus aliquem sermonem literarum,

&

& simul corpus exercebimus. M. Eamus igitur extra muros. V. Quonam? M. Usq; ad ripam lacûs. V. Valde istud mihi arridet; sed tu (si placet) me expectabis. M. Quamdiu? V. Tantisper, dum crepidas eo mutatum calceis. M. Ubi vis expectari? V. Ad *portam Franciscanam*. M. At vide nè fallas. V. An ego amicum fallerem, cùm sciam etiam *inimico servandam* esse *fidem*? M. Abi, festina; ego, dum te opperior, aliquid interim legam. V. Salve, *Marcelle*. M. Quis iste salutator? V. Ecce! redii. M. Eho? tam citó? mihi videris volâsse. V. Nimirum *affectus* ipse *pedibus alas addidit*. M. Eamus nunc, ducente Deo. V. *Solus Deus est qui suos ducit ac reducit*. M. Maturemus: satìs longè hinc lacus abest. V. Tantò meliùs prandebimus, perge.

FINIS
